

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Iacobi Brvckeri Regiae Scient. Societatis, Qvae Berolini Floret, Membri Historia Critica Philosophiae

A Tempore Resvscitarvm In Occidente Litterarvm Ad Nostra Tempora

Brucker, Johann Jakob

Lipsiae, 1744

Liber Tertivs. De Philosophia Exotica.

urn:nbn:de:hbz:466:1-28327

LIBER TERTIVS.
DE PHILOSOPHIA EXOTICA.

CAPVT PRIMVM.
DE PHILOSOPHIA GENTIVM ASIATICARVM IN GENERE.

§. I.

*Philosophia
exotica qua-
lis hic intel-
ligenda?*

Tandem vniuersam Europam perlustrando, quid recentiori aetate in philosophia colenda praestiterit virorum ingenii laude florentium diligentia, amplissima commentatione enarrauimus. Et sic quidem diuturni et molesti cursus finem facere liceret, nisi barbaricae philosophiae veteris recordatio, quam in limine huius operis recolimus, moneret, vt priusquam historiae philosophicae finem imponamus, ad reliquarum quoque gentium, quae extra Europam hodie viuunt, mores, instituta, doctrinam et eruditionis modum respicientes exploremus, vtrum apud eos aliquis philosophiae vsus obtinuerit, hodieque obtineat. Nam nec regionis situs, nec climatis varietas, nec singularis morum conditio obstant, quo minus in omni terra philosophia excoli possit, quamuis miris modis impedire vel promouere eius incrementa valeant. Nec deesse orientalibus aliisque populis ingenia philosophiae apta, ex historia philosophiae barbaricae, iisque, quae in *Tomi primi* fine, et in *Tomo secundo* de philosophia Orientali, itemque *Tomo tertio* de philosophia Saracenica et Muhammedanorum diximus, est manifestum. Falluntur autem, qui philosophiae exoticae nomen audientes, eam sibi philosophiae notionem fingunt, quae apud Europaeas gentes obtinet. Hoc enim sensu, si Sinenfium Iaponensium et Indorum sectas quasdam excipias, philosophiam neque in India orientali neque in occidentali reperias. Sed vt antiquissimis temporibus inter gentes barbaras religionem et philosophiam artissimo vinculo colligatas fuisse, et vna in sede moratas suo loco euidentissimis speciminibus demonstratum est; ita et nostro adhuc seculo idem fere obtinere, et philosophiam fere omnem circa diuina versari indubitatis peregrinantium testimoniis constat. Itaque de philosophia exotica acturis, historia religionum exploranda, et excutiendum diligenter est, quid gentibus Asiae, Africae et Americae, regiones incolentibus de Deo et attributis diuinis, de spiritibus, de origine et creatione mundi, de causis rerum naturalium, de virtutum praeceptis, et status animae humanae post mortem conditione visum

vifum fit? unde sua dogmata hauserint? an rationis scintillas secutae aliquid de iis tradiderint? an traditioni vetustae aliquid debeant? quo pacto philosophiam Europaeam ad ipsas delatam exceperint, quam ingenii ratiocinantis emendationem ex conuersatione philosophorum Europaeorum admiserint? quaeque alia huius generis in hac historiae parte possunt exquiri, et ad quae capita non modo religionum exoticarum consideratio, sed et philosophiae in illis versantis historia reuocari potest. Et haec quidem curiose excutere omnino historiae eruditionis interest, at plenum difficultatibus, quae sine dubio hactenus viros doctos deterruerunt, vt hanc historiae eruditae partem intactam relinquerent. Non negamus, tentauisse quosdam historiam religionum exoticarum et his simul speciminibus nonnulla attulisse, quae ad philosophiae exoticae illustrationem faciunt. Nota enim est ALEXANDRI ROSSAEI diligentia, a DAVIDE NERRETERO aucta et castigata, cui *Templum Iudaico-Ethnicum* Gallica et Germanica lingua ^a vulgatum debemus; itemque ABRAHAMI ROGERI *Patens ianua ad abdita gentilismi mysteria*, cui amplissimas obseruationes de rebus ad religionem gentium Asiaticarum, Africanarum, et Americanarum spectantibus adiecit vir eruditissimus multaeque lectionis CHRISTOPHORVS ARNOLDVS. Tum IOVETI *Historia religionum omnium regnorum mundi, iterata cura emendata, aucta et meliori ordine concinnata*: splendidum quoque opus, quod nuper immortalis famae chalcographus BERNARDVS PICARTVS, moliri coepit, quodque *ἐπιτύπες* atque descriptiones *Religionum, consuetudinum et ceremoniarum omnium in mundo populorum* exhibet. Ast vt verum fateamur, votis nostris scriptores cetera de hac eruditionis parte praeclare meriti non ex toto faciunt satis. Nam nec ipsi in illis locis fuerunt, quorum hominum religionem atque ceremonias describunt, sed sola peregrinantium fide nituntur; nec accurate ad dogmata et placita gentium attenderunt, curiosi magis in ritibus delineandis, quam doctrinis describendis: plerique etiam, qui talia attigerunt, delineasse ea credendi viuendique praecepta contenti, quae comperta ipsis erant, iudicium non interposuerunt, et de causis, origine, fontibus, discrimine dogmatum, sectis similibusque, quae ad historiam dogmaticam requiruntur, vel plane nihil, vel pauca admodum attulerunt, sine quibus tamen momenti nihil, quod iuuare queat, ad historiam philosophiae exoticae afferri potest. Non ignoramus anonymum Gallum, qui *Historiam philosophiae gentilis* condidit, ex scriptoribus itinerariis potiora dogmata curiosa diligentia congeffisse, at cum nec iudicii, nec accuratationis, nec philosophiae satis ad tanti momenti argumentum attulerit, tentasse magis aliquid, quam perfecisse censendus est, vt alibi demonsttrauimus ^b. Optamus itaque vt hanc eruditae historiae partem aliquis critico oculo intuitus, accuratiorem religionum exoticarum

Iii ii 3

carum

a) Norimb. 1701. 8.

b) Or. Vindel. mel. II.

carum historiam pandat, cuius specimen in *Historia Christianismi Indorum* elegantissimum dedit desideratissimus CROZAEVS, hoc enim pacto demum licebit ea feligere, quae ad philosophiam exoticam pertinent. Interim, cum pleraque peregrinantium narrationibus et fide consent, ad eos scriptores confugiendum est, qui sinceritatem et attentionem probauerunt, et philosophiae non fuere expertes. Quales non ita multos esse fatebitur, qui exploratorem itinerariorum egit, et quis scripserit, quoue modo, quibus auxiliis &c. confiderauit. Plerique enim ab iis disciplinis imparati accesserunt, quae ad huiusmodi argumentum enucleandum requiruntur: quidam praecudio seducti, similem esse philosophiam exoticam domesticae, miras nugae commenti sunt: in nonnullis fides, in haud paucis accuratio desideratur, cuius exempla esse possunt itineraria quae Vincentius le Blanc, Tauernier, Mandeslo, Struis, Sadeur, Masse, Leguat, Paulus Lucas similesque vulgarunt. Et laudant quidem viri docti industriam Petri della Valle, Teuenotii, Olearii, Francisci Pirardi, Chardini, Choisi, La Loubere, Tachardi, Geruafii, le Comte, Martini, Tournefort, le Brun, Nicolai de Graef, Beaulieu, Baldenii, Maundrelli, Sponii, Weleri, Wanslebi, Renneforti, Flacourtii, Bosmanni, le Maire, Champain, Rocheforti, Hennepini, Tonti, La Poterie, Denis, Gage, Correal, Tertre, Feuillée, Labati, Fresieri, Dampieri, Rogeri, Monconiffi, Missioni, Kaempferi aliorumque: ast, ne hos quoque omnia ea attulisse, sine quibus historia religionum accurata dari nequit, ipsa docet inspectio et experientia. Ex quo intelligitur, philosophiae quoque exoticae historiam accuratam inter desiderata adhuc reponendam esse, et integram tractationem poscere. Paulo pleniora et certiora de Indorum gente quae Malabarica dicitur, de amplissimo Sinarum regno, et de Iaponiae populis virorum doctorum, qui in istis oris fuerunt, attulit industria: maxime, qui ad Christianam religionem in istis regionibus plantandam ablegati sunt, quosque missionarios dici moris est, complura de his Asiae partibus retulere, non plane praetereunda. Imprimis finarum philosophia, magnum ab eo tempore strepitum edidit, quo Romanae ecclesiae placitis imbuere gentem acutam et eruditam legati sedis Romanae conati sunt. Intelliget ex his, lector aequus et attentus, nobis non monentibus, talem, qualem ipsi exoptamus poscimusque philosophiae exoticae historiam hoc loco condi non posse. Integram enim et specialem tractationem postulat, nobis autem strictim tantum potiora carpere licet, eaque afferre, quae aliquam eius rei notitiam faciunt, et in historia philosophiae vniuersali non possunt omitti. Instituti itaque nostri memores, paucis, quae ex historia gentium Asiaticarum memorabilia huc pertinere videntur delibabimus, tum populos Malabaricos, Sinenfes et Iaponenses singulari tractatione explorabimus, pauca quaedam in fine addituri de philosophia Canadensium in America, quae nostro tempore aliquam considerationem mereri visa est.

§. II.

c) Vid. Mem. de Trevoux 1729. Août art. 1.

§. II. Totius Asiae incolae, in Muhammedanos gentiles et Christianos discescere licet, si de religione quaeritur. Habet enim innumeras Muhammedes sectatores in Asiae regionibus, reliquae gentes auita placita et cultum idolorum seruauerunt, Christiani schismatici sunt, ex sectis veteribus, maxime Nestorii prognati ^d. Et hi quidem, quod mireris, tantam plerique ignorantiam prodiderunt, ut quid de philosophia inter Christianos Asiaticos asserere possimus, non reperiamus. Testem volumus eruditissimum CROSAEVM, qui cum gentes Indicas Romanis Graecisque in argumento ad theologiam naturalem spectante praefere non dubitasset, nihil fere de Christianorum acumine philosophico obseruauit, vel placita philosophica retulit. Id quod nemo magnopere mirabitur, qui Christianae religionis inter gentes Asiae vigentis circumstantias, doctorum mores, superstitionem populi regnantem et similia nouerit. Ad Muhammedanos itaque primario respiciendum est, quos delata seculo Islamismi secundo ad Arabes philosophia praeclaris conatibus in hoc doctrinae genere versatos fuisse *Tomo tertio* prolixè narrauimus. Quamuis autem in duas partes discescerit Muhammedanorum religio, quarum vna Abubekrum, altera Alin sequitur, quasque Vatiniano inter se odio flagrare nemo ignorat, totum tamen discrimen in ceremoniis magis et dogmatibus accessoriis versatur, quam in fundamentalibus. Id quod haud obscuris speciminibus deprehendent, qui eam, quam *Tomo tertio* dedimus delineationem theologiae Muhammedanae cum descriptione religionis Persarum comparauerint, quam diligentissimo CHARDINO debemus; in cuius *Itinerario* amplissima de ea commentatio *Partem quartam* occupat. Constat enim Persas, qui sectae Ali adhaerent, in haud paucis, quae de Deo, eiusque attributis operibusque praecipuunt, non dogmata modo, sed et verba theologorum Muhammedanorum inter Saracenos seruare, et eundem in modum praecipere: id quod magnopere mirandum haud est, cum Saracenicæ gens, Persiam totam occupauerit. Et hinc deriuandum quoque est, quod philosophiae inter Saracenos cultae vestigia haud pauca inter Persas deprehendantur, et codices manuscripti haud pauci, teste CHARDINO ^e existunt, ex Graecorum et Latinorum philosophorum *ἀπορύεσι* in Persicam linguam translati, quorum adminiculo inter Persas vigere philosophiam ille quoque alio loco ^f affirmat. Turcas vero, qui et ipsi Muhammedismum receperunt, philosophiam a Saracenis excultam eiicere coegit conditio gentis bellicosae, in folis armis posthabitis literarum ornamentis gloriam et felicitatem quaerentis. Dubitandum autem non est, quin inter Muhammedanos ex Turcarum quoque progenie vestigia cultae inter Saracenos philosophiae supersint, quamuis gymnasia scholas, et bibliothecas plerasque euerterit armorum furor, et
gentis

Asiatica philosophia in genere considerata.

^d) Horum notitiam potissimum cels. CROSAEVS I. c. et imprimis ASSEMANNO V. C. debemus, cuius Bibliotheca orientalis pulcherrimam sectionem exhibet. ^e) I. c. Praef. ad Hist. Solimani.

^f) P. III. p. 108.

gentis faeuitia. Hodie vero, vbi praeclare mitefcere eius ingenia incipiunt, spes est fore, vt appareat, cultis postliminio elegantioribus literis, feueriores quoque disciplinas reductum iri: fi modo vera funt, quae noua literaria paffim annuntiarunt, non modo praeclare proceres imperii, maxime praefidem, literis fauere et typographia instituta libros mfc. optimos excudi, tabulas quoque geographicas aere incidi, coepiffe; huius enim felicitatis literariae specimina ad nos delata funt, fed et moliri eos academiam feientiarum, moderatoribus nonnullis viris eruditis Europaeis instituendam: ita enim non desperandum, fore, vt et fcripta philofophica a Saracenis relicta in vfus publicos inter Turcas traducantur, et accendantur genti ampliffimae, pofitis ferociae moribus Europaeorum elegantiam fenfim aemulanti, cupido philofophiae guftandae.

Setta fanatica philofophorum Perfarum.

§. III. Quamuis autem Muhammedanae religionis decreta magna pars incolarum Asiae amplectatur, funt tamen inter eos quidam, qui a veteribus fectis philofophicis aliquid accepiffe, vel reliquias potius feruauiffe videntur. Maxime vero orientalis philofophia veftigia fua reliquit, fi vera funt, quae BERNIERIVS refert ^g, recepta effe in Perfia atque India inter myfteria harum gentium, et a potiori parte eruditorum Perfarum admitti, et imprimis a Sufyis Perfarum tradi. Hunc enim celeberrimum medicum, qui diu in his terris vixit, et philofophiae myfteriis imbutus iudicare de hoc argumento potuit, fi audimus, ftatuunt hi philofophi: „Deum, fiue ens illud fupremum, quod Achar vocant, quodque immobile et immutabile eft, non folum animas produxiffe, ex propria fua fubftantia, fed etiam in vniuerfum, quicquid materiale eft et corpus habet in mundo: et hanc quidem productionem ad Deum non tantum pertinere, velut cauffam efficientem, fed tanquam ad formalem et materialem, nempe quemadmodum aranea ex finu fuo telas educit, et retrahit quoque quoties placuerit. Creationem itaque nihil effe aliud, quam extractionem fiue productionem et extensionem fubftantiae diuinae, et telas quali ex vifceribus Dei protractas; et fimiliter defftructionem nihil effe aliud, quam retractionem eiusdem diuinae fubftantiae, hincque diem extremum, qui eorum lingua audit Maperle vel Perlea quique omnia deffructurus fit, nihil aliud futurum effe, quam retractionem totalem omnium earum telarum, quas Deus ex fe ipfo protraxit et eduxit. Ergo nihil effe realiter et effectiue, quod tangimus, videmus, guftamus, fed totum hunc mundum effe fomnii genus et meram illufionem, tot enim tamque diuerfas res non nifi reapse vnam eandemque realitatem effe, nempe ipfiffimum Deum; quemadmodum numeri prorfus omnes nonnifi vnitates funt ex prima multiplicata productae. Quod fi miri huius commenti ratio ab illis poftuletur, qua ratio ille effluxus et refluxus fubftantiae haec extenfio et refractio et diuerfa apparitio fiat, quique fieri poffit,

g) Suite des Memoires sur l'empire de grand Mogoul p. 202. feqq.

„fit, vt Deus, qui corporeus non est, sed Biapex, vt vocant, immutabilis et incorruptibilis in tot animarum corporumque partes possit diuidi, nihil nisi cōparationes ingeniosas eos quaerentibus reddere: Deum esse velut oceanum immensum, in quo innumerae phialae aqua plenae natent, moueanturque, quaeque, vbicunque fuerint, in eodem oceano existant, et si frangantur, aquae ipsarum eidem, ex quo sumtae sint, et in quo nauerint Oceano iterum velut toti suo vniantur. Vel hoc quoque: Deum esse instar luminis, quod in vniuerso luceat, quod vero mille modis varietur, pro diuersitate obiectorum, quae illuminat, vel secundum diuersos colores vitrorum, per quae refrangitur. Aliter vero et magis solide eos non respondere, sed hoc tantum modo puluerem oculis vulgi obicere. Hoc ipsissimum Spinozae systema esse P. BAYLE ^b contendit, perperam quidem si quid iudicamus, nam apertissime emanationem supponunt, quae cum modificatione Spinozistica confundi non debet, et ipsum, quod de vasculis aqua plenis et in oceano natantibus petere solent simile, satis prodit, diuersam hanc esse hypothesin a Spinozistica, eo quod vasculorum comprehensione aqua ex oceano hausta realiter distinguitur ab ipso oceano, cum secundum Spinozae hypothesin res omnes, quae in vniuerso sunt, similes modo sint bullulis minimis in oceano agitato natantibus. Rectius BERNIERIVS pronuntiauit, Cabbalisticam doctrinam esse, et systema exhibere illi simillimum, quod in Fluddo refutauit Gasfendus. Vnde neque cum Stoico systemate comparari Perfarum doctrina commode potest. Quod si ad origines Persicae philosophiae attendimus, manifestum erit ex iis, quae de systemate Zoroastro *Tomo primo* diximus, esse hoc dogma ex reliquiis Zoroastrianae philosophiae. Quamuis enim Petrus Bayle alique Zoroastri duplex principium coaeternum tribuant, quos nos quoque olim in hoc Bernierii loco explicando sequuti sumus, demonstratum tamen suo loco est, falli viros doctissimos, et Zoroastrem vetus magorum systema, quod dualisticum fuit, ita emendauisse, vt in monadisticum, emanatiuumque conuerteretur, et tamen manerent duo principia contraria, ita vt non spiritualia modo omnia ex primo fonte, Deo Mithra, oriantur et fluant, id est Mithras Oromalden gignat, sed et Arihmanius, siue rerum materialium et corporalium compages reipsa effluxus ex Deo Mithra sit. Admisisse hoc Zoroastrianum systema philosophiam Orientalem, quae circa nascentis Saluatoris tempora Persiam, Asiam minorem et Aegyptum peruagata est, *Tomo secundo* luculentis, nisi fallimur, testimoniis comprobatum est. Ab his igitur maioribus, et hac imprimis matre genitam esse, hanc arcanam Perfarum philosophiam non est quod dubitemus. Ast toto ea coelo a theologia Muhammedana, illa quoque, quae inter Persas regnat, discrepat; eam enim, Deum cuncta ex nihilo produxisse, sola potentiae et voluntatis suae materia

h) DiG. T. IV, art. Spinoza not. A, p. 254.

teria instructum, affirmare, recte CHARDINVS ⁱ tradit; aliter enim theologi Muhammedani, qui inter Persas vixerunt scripseruntque, quosque adduxere POCOCCIVS ^k et HYDEVVS ^l, non praecipunt. Vnde caute accipienda sunt, quae hic tradit ^m, opinione de *ὁρθοδοξία* Persarum nimis occupatus: Persas Zoroastris religionem constanti praxi, et continuato vsu quotidiano in sua liturgia publica ad hunc vsque diem sine mutatione intemeratam retinuisse, eiusque libros vetustissimos, velut sacra monumenta reuerenter custodire, et incorruptos conseruare, suae religionis et rituum tenacissimos ad rigorem vsque. Haec enim non ad eos Persas pertinere, qui Islamismum secundum explicationem Ali receperunt, ex dictis est manifestum. Quales autem Zoroastrinae doctrinae reliquiae hodie supersint, suo loco iam dictum est. Ex his autem intelligi quoque potest, quid de atheismo sectae huius mysticae apud Persas (reliquos enim de Deo satis pie sentire, Chardini narratio nos conuincit) statuendum sit. Quae enim de Zoroastre, philosophia Orientali, Cabbalistica, Alexandrina, aliisque emanatiui systematis generibus dicta suis locis sunt, huc quoque pertinent.

*Tartari an
religionem
philosophi-
cam colant.*

§. IV. Post Persas Tartarorum nomen et imperium amplissimum in Asia est. Solent enim hoc nomine plerumque omnes illi populi comprehendendi, qui intra et extra Caucasum siue Imaum montem Asiam inhabitant, et ad Sinas vsque extenduntur, quorum imperio Tartarorum gens potita est. Vtrum inter hos quoque populos, et multitudine et viuendi imperandique ratione memorabiles philosophiae vestigia reperiantur, difficile dictum est, cum ea quae de his gentibus haecenus peregrinantium et missionariorum, quos vocant, fide innotuerunt, pauca sint, et a dubitatione omni non remota. Et occupauisse quidem olim haud exiguam Tartariae magnae partem Christianam religionem secundum Nestorii placita traditam, eam autem omnem fere excisam hodie esse, elegantis commentario explicuit, celeberrimus IO. LAURENT. MOSHEMIVS ⁿ. Hodie religionem Tartarorum aut Muhammedis legem sequi, aut cultum idolorum, in confesso est. Illi in vicinioribus Turcarum regionibus, maxime in magna Bucharia viuunt, hi maiorem Tartariae partem occupant. Et horum quidem religio nondum hodie ita explorata est, vt de ea certi quid statui, eiusque origines satis probabili coniectura definiri queant: nisi quod superstitioni atque incantationibus esse deditos, plebemque innumera idola, velut legatos Dei adorare, vno summo Deo, admirationi magis, quam venerationi, qua superior creditur, exposito, dubitandum eo minus sit, quo minus in eo peregrinantium relationes dissentiant. Ast cum amplissima inter Tartaros collegia eruditorum sacerdotumue sint: qui Lamae dicuntur, pontifex maximus autem Dalai Lama, merito de iis quaeritur, annon, quaedam vestigia

i) l. c. p. 11. k) Spec. Hist. Arabum.

l) De Relig. vet. Persarum.

m) c. 28. p. 348.

n) In Historia ecclesiastica Tartarorum.

ftigia originis philosophicae inter eos reperiantur. Non est autem huius loci et instituti prolixè in hoc argumento versari, et de his originibus dispicere, pauca itaque afferimus, et talia tantum, quae cogitandi de hoc argumento occasionem aliis exhibere queant. Et inualuisse quidem idolorum cultum qui hodie obtinet; inter Tartaros, ex quo Zingis-Chanus rerum summa inter hos populos potitus est, eumque vna cum literis scribendique arte illos a Iuguritarum gente accepisse, viris doctis ^o obseruatum est. Habet autem cultus ille idololatricus fundamentum partim in eo, quod idola esse imagines diuinarum emanationum, siue irradiationum contendunt; partim quod animarum transmigrationem amplectuntur, hincque diuinas animas, quae ex Deo profluxerunt, inhabitare idola credunt. Ita vero μετεμψυχώσεις, quae totam Asiam et Africam peruagata est, adiecti sunt, vt non modo in homines, sed in bruta quoque descendere animas statuant. Parum vel nihil esse in his omnibus, quod origines philosophicas sapiat, omnino fatendum est. Ast paulo altius in superstitionis Tartaricae origines inquirentibus nonnihil deprehendere licet, quod magnam dicendis lucem foenerabitur. Praeest, vti dictum Lamis per totam Tartariam omnibus pontifex maximus, magnus Lama dictus, qui in arce cacumini montis verbi Potalae vicini inaedificata habitat. Is incredibile est quanto honore a Lamis omnibus, et Tartaris quoque reliquis idola colentibus afficiatur. Eum immortalem esse communis stupidae gentis persuasio est, eo quod extincto illi alius similis supponitur, corpus defuncti clam subducitur. Et hoc quidem genti superstitioni miris modis deditae a Lamis persuaderi, nobis omnino verisimile videtur: at Lamas, qui mori pontificem suum posse, experientia docti norunt, alium traditionis sensum habere, vero prorsus est consentaneum, recteque obseruatum eruditissimo MOSHEMIO ^o, qui eleganter conicit, homines hos, qui mentes mortalium ex vno corpore in aliud transire putant, idem de primo religionis suae moderatore dicere. Id quod mire confirmat, ex relatione I. O. BAPT. DV HALDE ^o, de nuntio quodam a Tipa siue Chano Tartarorum Dalai Lamae subiecto ad Sinas circa finem seculi proxime elapsi missio. Is inter caetera narrauit, magnum Lamam sedecim ante annis de vita decessisse, morti autem vicinum promississe, se sequenti anno in vitam certo, quem designabat loco, reuerfurum, et vt se bene educarent iussisse, donec ad adultiorem aetatem venisset: mortem autem suam reticerent, respondendo illis qui de ipso essent sciscitaturi, in secessu ipsum viuere; decimo sexto vero post mortem anno luna decima, fasciculum ad imperatorem mitterent, quem ipsis tradiderit, in quo fuerit epistola ad imperatorem, et statua Foë: ipsum enim dixisse *se esse Foë resuscitatum*. Ex hac narratione

Kkk kk 2

fatis

o) Cel. ASSEMANNVS T. III. P. II. c. 9. §. 5. p. 469. МОШЕИМ. l. c. p. 38. seq. Ipsum vero Zingis-Chanum peculiarem religionem formasse, multis docet HOTTINGERVS Histor. eccles. Sec. XV. Sect. II. p. 605. Ast parum religioni eum

tribuisse, si pauca quaedam naturalis pietatis capita excipiamus, ex eius historia apertum est.

p) l. c. p. 135.

q) Descrip. de la Chine T. IV. p. 467.

fatis luculenter constat, Dalai Lamam haberi pro eo doctore, in quem conditoris istius religionis, Foë dicti, anima migrauerit. Dicemus de magno hoc impostore, qui totam fere Asiam superstitione et pantheismo repleuit, in sequentibus, et rationibus verisimilibus probabimus, eum fuisse sacerdotem atque philosophum Aegyptiacum, qui in Indiam secesserit, et ab Indici Oceani oris vsque ad Iaponiam cum idololatriae, tum impietatis semina sparferit. Hoc loco id tantum monendum est, multoties eum, tradi, inter homines resuscitatum apparuisse, et animarum transmigracionem inter dogmata exoterica sectatoribus suis tradidisse. Et huius quoque discipulos vsque in Tartariam penetrauisse, inque ea cum cultu idolorum, quem mira vanitate et impietate detestabilis haec secta propagauit, hanc quoque redeuntis subinde Foë, (quem Sommonacodomum Budham, Xekiam, Xiakam, Fotoque, in India, China, Iaponia dici ex sequentibus constabit) apparitionem in successore suo superstitionis populis tradidisse, inde quoque maximam, quam Dalai Lama obtinet, auctoritatem deriuandam esse, admodum est probabile. Qualia vero ab hoc successore Foë, dogmata arcana tradantur, latet, libros enim Lamarum sacros, qui in vrbe Lasa magna religione custodiuntur, nemo haecenus Christianorum inspiciendi veniam nactus est. Coniicere autem licet, in fundamentalibus dogmatibus tum exotericis tum esotericis Tartarorum religionem et placita, cum reliquarum eius sectatorum, quos inter Siameses, Peguanos, Indostanos, Sinas, Iaponensesque habet, decretis conspirare, de quibus iam porro disquirendum est.

*Indorum
philosophia
an atheismo
infecta.*

§. V. Ex Tartaria in Indiam descendentes in amplissimis, quas complectitur, regionibus, crassissimam regnare superstitionem, omni lumine rationis philosophico extincto, peregrinantium fide discimus. Pauca tamen de interioris Indiae regionibus, incolis, religione nota sunt, et pleraque insuper fide sublesta suspecta. Propius illarum terrarum mores, cultus, religio innotuere, quae ad littora oceani sitae, nauigantium curiositati explorandae patuere. At heic quoque ignorantiam obtinere putidissimam, et religionis coecitatem tantam, quantam vix cogitare licet, ex itinerariis fide dignis nouimus. Id quod permouit viros doctissimos, Io. LOCKIUM^r, et CROSAEVM^s, vt post LOVBBERIVM^t numinis supremi ignorantiam his populis tribuerent; quamuis enim Sommonacodomum velut magnum Deum adorent, de summo tamen rerum creatore tacent, vnde atheismi quoque notam Siameses a nonnullis iniustam sustinent, quos sibi plane non constare in religione, cultuae Dei obseruauit P. BAYLE^u. Nostrium hoc quidem loco non est, de atheismo gentium Indiae disputare, monere tamen heic ab instituto nostro alienum non est, patere ex earum gentium, quae Malabaricae dicuntur, religione, systema emanatum, quo innumerae deitatis personae ex vno numinis fonte progressae, et mundi

r) De Intell. hum. L. I. c. 3. §. 15. p. m. 70.

s) Stat. Christian. Indici, L. VI. p. m. 645. seq.

t) Itiner. Siam. T. I. p. 395.

u) Dict. T. IV. art. Ruggeri, not. D. p. 103.

di partibus regendis praefectae statuuntur, Indiam quoque totam occupauisse *, et omni, quae in regionibus, Siam, Arekan, Laos, Camboiae, Cochinchinae aliisque obtinet, et foedissima superstitione colitur, idololatriae originem dedisse. Cum enim viderent nationes infelices, et supremae ignorantiae vinculis detentae, mundi partibus formandis dirigendis, nutriendis vim quandam diuinam adesse debere, facile sibi persuaderi passae sunt, prodiisse ex ineffabili fonte supremae deitatis eiusmodi radios siue emanationes, quae multiplici metamorphosi in mundo apparentes, cum earum, quas informare debuerunt atque regere, partium societatem iniissent, cultum diuinum ob innumera beneficia mereantur. Et huius quidem generis emanationem esse Somonacodomum, secundum Indorum placita, ex dicendis apparebit †. Mirum itaque non est, cum impostor quidam idololatriam per omnes Indiae partes diffunderet, eamque arcano emanationis systemati inaedificaret, homines stupidos et coeco impetu in haec retia incidisse et huiusmodi impostorem inter numina retulisse, credentes, Deitatis quandam particulam in eo residere. Ita vero nullo negotio persuaderi poterant, id quod in profundissima infinitatis abyssu latet, numen cultu attingi ab hominibus non posse, sed ideo se in radiis suis emanatiuis manifestauisse, vt coli posset inque iis et adorari. Vnde ratio quoque petenda est, cur eum esse apparationem Dei Wisnou dixerint. Quae idololatriae quidem et deismi, non vero atheismi eos reos agunt. Nihil hoc loco nos Indis affingere, vel ad eos excusandos gratis excogitare, theologia Malabarica, quae magnam partem in Europa innotescere coepit, faciet manifestissimum: quamuis non magnopere repugnare velimus, si quis contendat, omisso et neglecto summo Deo ita nonnullos in inferioribus diis et mediis numinibus colendis haesisse, vt tandem summi numinis rerumque creatoris fuerint obliti: vel si quis ‡ Sammaeorum sectam, quae ex Buddae disciplina prodiisse dicitur, et ob impietatem ex litoribus Malabaricis et Coromandelicis eiecta est, regnat autem in interiori India, huc referre velit, de qua viri pii, qui praedicandi euangelii gratia a potentissimo Daniae rege in illas regiones missi sunt, tradunt, apparere ex Malabaricis monumentis, quod omnem prorsus religionem, etiam idololatricam, eiurauerint. Id quod non ab omni verisimilitudine abhorret, eo quod impostoris illius, cuius discipuli fuisse dicuntur, disciplina interior talis fuit, vt religio ex ea omnis euerti facile potuerit. Ille vero cum non meridionales tantum Indiae partes veneno infecerit, sed et septentrionales et orientales ita corruperit, vt pestis ea vsque ad Sinas et Iaponenses penetrauerit, nihil autem eius memoria in historia theologiae Indorum sit celebrius, paulo curatius de eius rebus hoc loco agendum est.

Kkk kk 3

Quod

x) Vidit id iam BURNETTUS Archaeol. phil. p. 542. et de Siamensibus auctores Britanni Hist. vniu. P. I. p. m. III.

y) Sine hac enim hypothese ratio cultus a Siamensibus Somonacodomo exhibiti dari nequit,

vt ex iis intelligitur, quae P. TACHARD. In. Siam. L. VI. p. 203. BAYLE Dict. art. Sommonacodom T. IV. p. 237. KAEMPFER Descript. Iapon. T. I. p. m. 59. seqq. cumularunt.

z) LA CROZE l. c. p. 643.

Quod ita faciemus, vt enarratis prius Indorum, Sinarum, Iaponensium narrationibus, explorataque doctrina et methodo, quid de eius origine, philosophiae fonte, religione, modoque docendi nobis vero videatur simile, quantum licet, breuissimis exponamus.

*Buddae vel
Xekiae histo-
ria.*

§. VI. Fuisse iam inter veteres Indos BVDDAM quendam philosophiae nomine celeberrimum, huncque philosophorum omnium principem et auctorem fuisse, populis quoque Indiae religionis cultum tradidisse, eumque cum Sommonacodomo Siamensium et Xekia, Sinensium vnum eundemque videri, *Tomo primo* ^a diximus, obseruauimusque Buddae nomen cum Graeco Mercurii coincidere. Monet hoc nos, vt de famosissimo hoc philosopho ipsos Indorum scriptores, eosque, qui ex ore eruditorum res eius narratas acceperunt consulamus. Tetigerunt autem historiam huius idoli, DOMINICVS FERD. NAVARRETTA ^b, ATHANASIVS KIRCHERVS ^c, PHIL. COVPLETVS ^d, PHILIPPVS MARINI ^e, ex quorum relationibus sua congeffere M. V. LA CROZE ^f et P. BAYLE ^g. Illis addendus, qui omnium accuratissime in res huius philosophi, qui idololatrico cultu per omnem fere Indiam, et vt supra iam verisimile fecimus, Tartariam quoque Chinam et Iaponiam adoratur, inquisiuit ENGELBERTVS KAEMPFERVS ^h, vir doctissimus. Et nomen quidem philosophi istius pro regionum diuersitate diuersimode effertur. Inter Siamenses enim eum Sommonacodom dici, supra iam dictum. Et sunt quidem, qui hoc Siamensium idolum a Budda distinguunt: ast falli hos, vidit iam, vt erat in perspiciendis rebus exoticis maximi acuminis desideratissimus CROZEVS, qui ex similitudine eorum, quae de Budda, Xekia atque Sommonacodomo traduntur, collegit, vnum eundemque impostorem intelligi, qui totam Asiam Orientalem idololatria et entusiasmo vel pantheismo quoque fascinauerit ⁱ. Coniecturam enim Crofaeanam certissimis rationibus firmat KAEMPFERVS, qui diu inter Siamenses vixit, et Sinas quoque atque imprimis Iaponenses adiit, et omnium curiosissime in antiquitates, et historiam atque religionem harum gentium inquisiuit; namque is refert, Buddam, esse reuelatam in humana figura diuinitatis partem, et secundum philosophos Indorum, apud Siamenses, lingua vulgari appellari Prah Pudi Dsau, id est sanctum dominum, ab eruditis vero in lingua doctis propria vocari Sammona-Khodum, a Peguanis Samana Khutama. Eundem autem Buddam cum Xaka vel Siaka, Sinensium et Iaponensium esse, vel ex eo intelligi potest, quod inter has gentes maxime Iaponenses nomen Xacae, quod post eius fata in Foë et Fotoke appellationem transiit, cum nomine Budfd coincidat, ita vt hoc tandem in

a) p. 202. seqq.

b) Rel. Sin. p. 82.

c) Chin. illustr. P. III. c. 4. p. 152.

d) Proem. sc. Sin. p. 29. §. 4.

e) Relation de Tonquin p. 108. f) l. c.

g) Dict. art. Brachmanes, Iapon, Spinoza.

h) Hist. Iapon. T. I. p. 56. seqq. T. II. p. 59. seqq.

i) Quia tamen incertissimi sunt Siamenses in antiquitatibus gentis suae notandis, non refragabimur, si quis dicat eos, res antiquissimas cum historia recentioris cuiusdam impostoris interdum confudisse, quod conicit KAEMPFERVS l. c.

in nomen appellatiuum degenerarit, quo non omnes tantum Dii, et idola quaecunque in genere, quae ex peregrinis regionibus illata sunt, sed et sancti quoque et sacerdotes atque philosophi, hanc doctrinam profitentes appellantur. Tempus famosissimi doctoris definire, ob incertissimas temporum rationes ab Indis obseruatas tantum non impossibile est. ALEXANDER DE RHODES ^k laudatus CROSAEO ^l, anno circiter MMM post conditum mundum, et anno M post linguarum confusionem hunc legislatorem vixisse, ex Tonquinorum relatione tradit: Ex NAVARETTAE relatione ^m a nonnullis ponitur in annum XXIX imperii Salomonis, KAEMPFERVS ⁿ qui ex ipsis Siamensium doctoribus de hoc philosopho percunctatus est, natum esse ait anno vigesimo sexto regni Soowo imperatoris Sinenfium, qui quartus successor fuit, celeberrimi principis Suno Buno; quod tempus ex nonnullorum calculo incidit in annum MCCCII. ante C. N. Qui tamen monet quoque, Siamenses anno MDCXC. quo inter eos verfatius est, computauisse a Buddae apparitione annos MMCCXXXIII, sic vt tempus eius incidat in annum DXLII ante N. C. Quae traditionis diuersitas in tanta gentis infeitia pariter atque antiquitatis iactantia et diuersa annorum computatione valde miranda haud est. Eadem fere incertitudine reliqua, quae de hoc legislatore Indorum traduntur, laborant. De patria enim certum quod dicant, Indi ipsi non habent. Et omnes quidem, si CROSAEO ^o fides, ex hac gente scriptores mediam Indiam ei patriam designant, Ceylanum insulam verisimiliter intelligendam esse, NAVARETTA ^p contendit. Quod confirmat non modo nomen Budhum, quod idolo huic in hac quoque insula tribuitur, sed et Siamensium traditio, qui in vrbe Ceylani Lanca natum esse contendunt ^q, Iaponenses quoque patriam eius Magatae prouinciam in regione Tenficcensi fuisse affirmant. Est autem Tenfik regio, interprete KAEMPFERO ^r, insula Ceylanum, litora Malabarica et Coromandelica, siue Gangetici sinus; generaliori vero significatione omnis regio Asiae meridionalis, cuius incolae fusco colore nigrescunt, Ceylani tamen incolae Buddam hunc non indigenam fuisse, sed a Siamensibus ad ipsos venisse, transfretasse autem postea in Indiam Orientalem narrant, et vero non absimile, religionem ab hoc legislatore traditam a Siamensibus ad Ceylanianos peruenisse; eodem enim hi, libro sacro vtuntur, quo Siamenses, Puli dicto. Ex qua narrationum diuersitate certi nihil colligi potest aliud, nisi aduenisse Buddam siue Xekiam, ex meridionali Indiae parte, et gentibus ad litora oceani sitis, omnium primis innotuisse; in hac quoque australi Indiae parte vixisse, et missis, vndequaue discipulis per omnes Indiae regiones, primo quidem nouam legem, deinde clanculum philosophiam suam mysticam disseminauisse.

§. VII.

k) In Catechismo pro baptizandis, Romae 1651.
Tonquinesi lingua edito p. 105. seqq.

l) l. c. p. 648. m) l. c. n) T. II. p. 60.

o) loc. cit.

p) loc. cit.

q) KAEMPFER T. I. p. 56.

r) T. II. p. 60.

*Vita Buddae
f. Xekiae.*

§. VII. Non cohaerent melius, quae de vita eius ab Indis narrantur: cuius et antiquitas hominis, et methodus allegorica atque fabularis, Indis deamata et fraudes ab eo artificiose adhibitae causae esse videntur. Accedit, quod cum pleraque vetustissima traditione nitantur, multae narratiunculae acceperint, quae memoriam eius conturbauerunt. Opinio quoque diuinitatis eius, quae post fata totam Indiam, Chinam et Iaponiam occupauit, eiusmodi circumstantiarum excogitandarum occasionem suppeditauisse videtur, quae ad conciliandum eius historiae augendumque τὸ θαυμαστόν facere queant: vt in omnium fere antiquitatis heroum historia euenit. Et Alexander de Rhodes quidem, cuius verba ex libro rarissimo affert CROSAEVS, rem ita narrat: Fuisse eum filium regis Indorum, Timphan nomine, hominem valde acutum doctumque, at ambitione inflatum: Contracto matrimonio genitaeque filia vnica, vxorem deseruisse, totumque in secessu solitario in magiae artem incubuisse, habuisse autem duos malos genios sibi valde familiares, a quibus doctrinam atheismo infectam acceperit. Quam cum hominibus tradere vellet, parum fidei reperisse, ideoque ad fraudes conuersum, impietatem fabulis occultasse, et μετεμψύχωσιν atque idolorum cultum introducendo, se ipsum discipulis idolum exhibuisse adorandum, quod rerum omnium creator esset, cuncta vero allegorice declarando, arcanos sensus ita reconditos habuisse, vt cum magia et idololatria populorum animos repletet, initiatis tamen atheismi principia instillaret, nihilum pro oceano rerum omnium commendando. Quam narrationem, facile palpari potest, auctorem magis ex fama et traditione nonnullorum, quam ex certis fontibus hausisse, et suspicionibus magis quam certitudini litauisse. Accuratius NAVARETTA res impostoris huius explorasse videtur. Is haec sibi comperta esse tradit, cum in istis regionibus viueret, fuisse patrem Xekiae regem eius regionis, Cing Fan Vuang dictum, matrem Mo-Ie; annos natum septendecim tres vxores duxisse, et genuisse filium, vndeuigesimo in solitudinem secessisse, inque ea annos duodecim a quatuor viris immortalibus, id est philosophis, qui Talopoin^s apud Siameses, Peguanos aliosque Indiae populos vocantur, quosque veterum Hylobios esse *Tomo primo*^s monuimus, eruditum, tandem anno aetatis trigesimo propriae meditationi se tradidisse, et phosphorum considerando tandem ad intuitiuam cognitionem primi rerum omnium principii peruenisse, ab eo vero tempore nomen Foë, quod non-hominem significat, adhibuisse. Et hoc quidem pacto annos quadraginta nouem philosophiam quandam mysticam allegoriis velatam innumeris discipulis tradidisse. Morti vero proximum declarasse, interiorum se doctrinam nondum propalasse, sed cuncta hieroglyphicis symbolis tantum adumbrasse. Addimus his KAEMPFERI narrationem, diligenter ex ore librisque Indorum haustam, quae Xekiam, vel, quo nomine Iaponico ipse vocat, Siakam, refert annos natum nouendecim relicta patris regia atque

^s) Conf. KAEMPFER T. I. p. 62.

^s) p. 195, not. 9.

atque vxore, Arariae Sennino, eremitae magna celebritate nominis et sanctitatis opinione in vertice montis Dandokſ viuenti in disciplinam se tradidisse, eoque auctore et vitam austeram duxisse, et totum contemplationi rerum coelestium et diuinarum, corporis situ plane singulari et inusitato, sed meditationi rerum diuinarum aptissimo se permisisse; ita mente ab omni externo obiecto reuocata et in proprium fundum reducta, vt corpus immobile et sensus omnis rerum externarum expers esset. Huic enthusiasmo id debuisse Xekiam, quod in intima religionis myſteria penetrauerit, et existentiam coeli et inferni detexerit, quaeque praemiorum atque poenarum post hanc vitam ratio sit, quae status animae post mortem, quae migrationes, quae via ad felicitatem aeternam perueniendi, quae potentia Deorum in regendo mundo, aliaeque multa captum hominis superantia perspexerit. Et haec postea innumerabili discipulorum multitudini eum tradidisse, quae ipsum secuta eandem vitae austeritatem elegerit. Tandem annos natum LXXIX obiisse. Addi his alia multa possent, nisi modus seruandus esset, et distinguendae circumstantiae verisimiles ab iis, quas excogitauit sacerdotum calliditas et superstitio populi. Quale est, quod Siameses narrant, deitatem illam, quae Wistnou dicitur, cum octauum mundum inuississet, forma aethiopis se manifestauisse, huncque Deum illum Sommonacodomum, id est hominem *Σομων*, fuisse. Vnde sine dubio Braminarum sententia enata est, legislatorem hunc neque patrem neque matrem habuisse. Tradunt etiam multa Siameses, Peguani, et Indorum Orientalium alii de miraculis Buddae, de eius natiuitate ex elephante albo aliisque, quibus tamen hoc loco non immoramur.

§. VIII. Duplex doctrinae genus impostorem hunc, de cuius rebus haecenus disseruimus, fouisse, vnanimi ore ex Indorum, atque imprimis Sinensium, relatione testantur scriptores, quorum vnum exoterica dogmata in vulgus sparsa exhibuit; alterum arcanas sententias intimae admissionis discipulis aperuit. Et exoterica quidem dogmata religionem quandam cultumque deorum, animarum praemia, poenasque migrationem et familia tradiderunt, quibus velut neruis suis constringi solent republicae; esoterica doctrina de rerum natura philosophice praecipit. Exoterica Xekiae disciplinam describunt LE COMTE, LA LOVBÈRE, BERNIER, maxime vero KAEMPFERVS *, ex quorum narrationibus constat, ita hunc Indorum legislatorem ad populum praecipisse:

Doctrina Xekiae duplex.

I. Dari boni et mali discrimen.

II. Ani-

Exoterica.

u) Enthusiasmi et ecstasis gratia id et olim ab Indis factum esse et hodiernum fieri Tomo I. p. 198. iam monuimus, quod hoc loco repetendum est.
x) In Itinerariis Sinensibus, Siamesibus, la-

ponensibus, quae horum industriae debemus. Ex Trigautii narratione huius sectae religionem quoque descripsit CHR. ARNOLDVS in Addit. ad ROGERI Ianuam gent. apertam c. 6. p. 579.

II. Animas hominum et brutorum esse immortales eiusdemque substantiae, et tantum ratione subiectorum, quibus insunt, differre.

III. Animas hominum, a corporibus morte separatas, vel praemia accipere vitae bene actae, in sede felicitatis, vel poenas experiri in loco miseriarum.

IV. Locum beatorum, esse sedem aeternarum voluptatum, ideoque vocari Gokurakf ^y.

V. Differre et deos natura sua, et animas hominum meritis actionum suarum, ideoque gradus quoque beatitatis in illis campis Elysiis differre secundum gradus meritorum cuiuslibet. Ita tamen minimum quoque huius felicitatis gradum abundare gaudio et iucunditate, ut meliorem possessores non optent.

VI. Amidam esse supremum in his regionibus beatis praefectum et protectorem animarum humanarum ^z, maxime illarum, quae ad vitam aeternam beatamque transierunt. Et hoc solo mediatore obtinere homines posse peccatorum remissionem et vitam aeternam. Quae ad Xekiam haud pauci Indorum referunt, maxime Foëni Sineses ^{*}.

VII. Huius felicitatis, Amidae beneficio, eos fieri compotes, qui legis a Xekia latae memores, perfectam praestent obedientiam, vitamque ducant virtute animatam.

VIII. Complecti legem Xekiae quinque praecepta generalia, quae intermitteri sine salutis aeternae iactura non possint; I. Nihil esse interficiendum, quod $\xi\mu\psi\upsilon\chi\omicron\nu$ fit; II. Nihil esse furripiendum; III. Cauendum ab incestu; IV. Abstinentum a mendacio; V. Itemque a liquoribus generosis, vino etc. Celeberrima sunt haec praecepta per totam Asiam meridionalem et orientalem, multisque sectatorum commentationibus et explicationibus illustrantur et extenduntur. Diuidi enim solent in decem Sikkai, id est consilia, quibus quaelibet lex explicatur, et ad vitae perfectionem acquirendam applicatur; immo subdiviisionem quoque quodlibet consilium habet quinque Go Fiakkai, siue specialium instructionum, quibus ad maximam subtilitatem doctrinam Xekianam illi perducere contendunt, qui sanctitatis laudem affectant. Quam tantis corporis cruciatibus et molestiis eos quaerere ait KAEMPFERVS ^a, ut inedia atque fame tantum non interimantur. Quos tamen paucos hodie esse, tradit, plerisque disciplinae rigorem non ferentibus. Quae cum plurima communia habeant cum Gymnosophistarum veterum et Aegyptiorum institutis, verisimile inde fit, ab ipsius Xekianae doctrinae origine eiusmodi abstinentiam atque cruciatum corporis obtinuisse. Eorum autem attentata obseruatio nonnihil lucem accendet in inquirenda Xekiae origine.

IX. Ho-

y) Vox Iaponica est, ex cuius gentis praeceptis ista hausit Kaempferus. A Siamensibus vocatur Nireupan.

z) Etiam hoc Numen Iaponicum est, de quo

in Historia philosophiae Iaponicae dicemus.

^{*}) COVPLET, Diss. prooem. ad Confuc. p. 31. Act. Erud. 1688. p. 257.

a) l. c. T. I. p. 63.

IX. Homines omnes, et seculares et ecclesiasticos vitae iniquitate et actionum peruersitate indignos factos vita beata, missum iri post mortem in locum miseriae, Dfigokf, vbi in carcere tormentorum cruciatus patientur, non tamen aeternos, sed ad certum tamen tempus licet indeterminatum. Habere autem haec supplicia gradus quoque suos pro criminum conditione et occasione virtutis exercendae at neglectae.

X. Praesidem carceris squalidi et miseri, iudicemque esse lemna O, qui actiones hominum omnes examinet, et in speculo cognitionis exploret.

XI. Posse vero has damnatorum animas solatium et auxilium accipere ex virtute parentum, amicorum et familiarium; neque vtilius illis quicquam esse precibus et sacrificiis pro defunctis, factis a sacerdotibus ad maximum misericordiae patrem Amidam.

XII. Intercessione Amidae fieri, vt inexorabilis alias infernorum iudex sententiae rigorem mitiget, et tolerabilior fiat damnatorum poena, salua tamen iustitia, vtque eos, quantum fieri potest, maturime in mundum remittat.

XIII. Expiatis hunc in modum animis, remitti eas ex sententia praesidis infernalis in mundum, vt iterum corpora animent; ast non humana, sed animalium immundorum, quorum natura cum vitiis illis conspiraret, quibus in mundo infectae erant.

XIV. Fieri autem deinde migrationem animarum ex corporibus vilioribus in meliora et nobiliora gradatim, donec mereatur anima corpus iterum humanum ingredi, in quo vitam agens virtuti consentaneam, futura felicitate digna possit euadere, sin iterum sceleribus litet, priorem fatalem poenarum et miseriarum periodum alteramque migrationem subeat.

Et has quidem credendi viuendique regulas Xekiam tradidisse, et manu propria in foliis arborum descripsisse, omnes constanter Indi tradunt. Eius sectatores autem, narrant, in librum quendam sacrum illa praecepta congesta descripsisse, quem Fokekio appellant, id est librum florentissimum et *κατ' ἐξοχὴν* Kio, id est, biblia, quemque pro sacris oraculis habere gentes vltra Gangem omnes Xekiae religioni adhaerentes, refert KAEMPFERVS ⁶. Multos tamen in hoc volumen sacrum commentarios extare inde colligere est, quia quinque librorum millia (foliis arborum constantes intelligendi sunt) exarasse sectatores eius, Siameses perhibent. Epitomen autem doctrinae Xekianae in illo libro sacro contentam conscripsere Annan et Kasia, discipulorum sapientissimi, ob hoc beneficium magistro in cultu, qui illi offertur, diuino proxime iuncti.

§. IX. Longe alia est doctrina impostoris huius interior, si scriptores rerum Indicarum hodiernos audimus. Morti enim proximus, con-

Esoterica.

LII II 2

uoca-

b) pag. 65.

uocatis discipulis exposuisse dicitur ^c: in toto disciplinae suae tempore nunquam interiorum se dogmatum suorum opinionem aperuisse, sed symbolis tantum et similitudinibus ea tectius occultata delineauisse. Mentem suam hanc esse: Primum rerum omnium principium, ex quo omnia fluant atque exurgant, et in quod omnia resoluantur redeantque, esse nihilum siue vacuum, et praeter hoc plane nihil esse, quod sperare liceat. Ex successorum vero placitis et explicatione hunc in modum statuit, systema Foëanum siue Xekiae ^d:

I. Vacuum siue inane ^e esse principium finemque rerum omnium.

II. Ex hoc protoplastos originem duxisse, inque hoc reuersuros esse, quotquot vita decedant.

III. Quicquid vnquam rerum est, ex eo principio produci, et in idem per interitum suum reduci ac resolui, idque et nostram animam et elementa constituere, nec omnia inter se realiter ideo differre: adeoque omnia quae vita, sensu, mente praedita, quamuis inter se vsu et figura differant, intrinsece tamen vnum idemque et a suo principio indistincta esse.

IV. Esse hoc principium vniuersale admirandum, purum, limpium, subtile, infinitum, quodque nec generari, nec mori, nec resolui possit.

V. Habere autem neque virtutem, neque intellectum, neque potentiam, vel attributum simile.

VI. Proprium ei esse, vt nihil agitet, nihil intelligat, nihil appetat.

VII. Eum qui bene beateque viuendi sit cupidus huc assidua meditatione siue victoria eniti oportere, vt principio suo quam simillimus affectiones humanas omnes domet, ac prorsus extinguat, neque iam turbetur vel angatur re vlla.

VIII. Hoc sine qui potiat, eum ecstatici instar absorptum altissima contemplatione, sine vilo prorsus vsu et ratiocinio intellectus, diuina illa quiete, qua nihil sit beatius, perfrui.

IX. Ad hanc philosophiam perductum relicta reliquis doctrina exoterica externe tantum et specietenus illi se attemperaturum, interne hanc mysticam et beatam philosophiam sequuturum esse sibi vacaturum.

Haec famosa illa Foënae sectae, siue Xekianae disciplinae doctrina est quae apud plerosque atheismi, et imprimis Spinozismi infamiam meruit. Quam tamen perperam cum Spinozismo confundi, et systema magis emanatum, quo etiam exoterica Xekiae doctrina nititur, quam Spinozistum continere, nobis valde est verisimile. Cuius rationes vt lectori consentent, monendum est, non folis hoc systema Indis placuisse, sed reuera Persarum Sufyos, inter Indos habitantes illud fuisse amplexos, vt supra

ex

^c) Conf. LA CROZE l. c. p. 652. et citati.

^d) IDEM l. c. COVPLET l. c. p. 31. seqq. AG. Erud. 1683. p. 257. ^e) Cum huius Sinensibus dicitur.

ex Bernierio obseruatum; ad quos sine dubio ex similibus fontibus peruenit. Inter Siamenses quoque statum animarum vocari Nireupan, siue paradisum, collocarique in eiusmodi substantia omni attributo vacua, et enthusiasmo summam felicitatem exhibente. Porro, non habendum esse hoc nihilum siue inane, pro nihilo negatiuo, quod multos seduxit, vt plane non esse principium diuinum sectae Foënae crederent, sed intelligendum esse de nihilo priuatiuo, id est principio primo, omni rerum formarum et mutabilium attributo carente, quod chaos siue materia prima rerum omnium sit, ex quo omnia oriantur, in quod resoluantur omnia. Quae si supponuntur, vt debent supponi, si vera est narrantium de rebus Indicis et Sinensibus fides, cuncta systemati emanatiuo rectissime congruunt, nihilque affirmant, quod non alii quoque eius systematis patroni affirmauerint. Principium enim primum istud adeo ineffabile, incomprehensibile, infinitum, omnique rerum forma priuatum statuitur, vt non modo plane nihil rebus existentibus quoad attributa, habeat simile, sed quoque non nisi enthusiasmo ecstático, et sensuum omnium priuatione intelligi concipi que possit. Esse vero ex mente Xekiae substantiam maxime realem, vel inde constat, quod omnes substantiae ex eo exortae sint, atque fluxerint, quodque res iterum omnes in illud redeant, et ex eo substantiam habeant. Nec alia ratio cur et virtutis, et potentiae, et intellectus esse vacuum statuitur, et agere, mouere, appetere nihil posse dicitur, quam quod ab omni rerum finitarum proprietate et attributo longissime remotum, infinitis modis distare a rerum visibilium natura videretur, et latens istud numen in impenetrabili abyfso nihil simile cum reliquis substantiis ex eo progressis habere possit. Quae vt mire Xekianis dogmatibus consonant, ita nihil habent, quod non in Aegypto veteri ^f, in philosophia Orientali, Cabbalistica ^g, Saracenicis ^h, iam obseruauimus. Maxime autem enthusiasmo Orientali, qui omnes fere gentes orientis infecit, accommodatum esse hoc systema, ex modo contemplationis intuitiuae, sensuum ministerio turbato acquirendae intelligitur. Quem enthusiasmum, altius et immote vnum, maxime splendidum obiectum diu intuendo obtineri posse aliquoties monuimus. Quod si hanc systematis Foëni explicationem sequamur, ratio constabit apertissima, cur doctrinam exotericam talem constituerit Xekia, qualem supra delineauimus. Nempe infelix ingenii fanatici foetus cum allegorica methodo pingendus esset, comminiscendae erant innumerae emanationes diuinae ex hoc chao rerum omnium siue incomprehensibili oceano oriundae, hisque adicienda metempsychosis, vt sublatis per istos circuitus rerum sensibilium modificationibus tandem ad *ἡσυχισμὸν* istum anima reducatur. Recte itaque monuerunt do-

LII II 3

tissimi

f) Comparanda cum his Saidis inscriptio lisdis naturam delineans, quam Tom. I. pag. 95. attulimus, vt intelligi haec luculentius possint.

g) Probe hoc obseruatum auctoribus Historiae vniuersalis P. I. p. m. 112.

h) T. III. p. 197. qui locus omnino cum systemate Foëno comparandus est ob similitudinem.

ctissimi *Historiae vniuersalis* auctores ⁱ Britanni, differre hoc systema Xekianum vel Foënum a Spinozistico, licet in eo errare videantur, quod inane huius sectae cum spatio idem esse coniciant. Valde vero confirmat hanc explicattonem systema Siamense, quod LOVBERRIVS ^k ex arcanis Talapoinorum siue theologorum libris exhibet, secundum quod figura mundi est aliquod aeternum, licet ipse mundus visibilis oriatur et pereat, visibile enim, statuunt, mori debere, et oriri alia entia, aliud coelum, aliam terram, ex ista figura mundi efformatam. Quae rectissime annotarunt, laudatissimi viri, simillima esse systemati Cabbalístico, et emanationem mundorum, substantiarumque omnium, ex causa aliqua prima existente, earumque reditum in illam inuoluere. Haec enim Siameses ex disciplina Sommonacodomi sui, siue Xekiae habuisse, omnino verisimile est. Patebit quoque ex systemate populorum Malabaricorum, emanationem hanc caput esse atque cardinem totius theologiae Indicae, quae cis Gangem obtinet. Vnde si haec omnia colligantur, et imprimis ille Quietismus Xekianus et contemplatio intuitiua consideretur, verisimillimum fit, Xekiam impostorem reuera deifinum magis nefandi enthusiasmi parentem, quam Spinozismum discipulis esotericis tradidisse, mirandumque haud esse, quod qui disciplinae Foënae in India, China, Iaponia adhaerent, idololatriae tamen crassissimae patrocinium suscipiant. Vtrum vero stricto sensu athei dicendi sint, hoc loco disquirere opus non esse putamus. Facient id, qui atheismi historiam ex instituto scribere aggredientur.

Discipuli Xekiae.

§. X. Propagauisse hanc disciplinam Xekianam multos discipulos, et per omnes Indiae partes quin in ipsa quoque Tartaria, disseminauisse, ex antecedentibus, nisi fallimur, est manifestissimum, nec adeo mirum in tanta populorum istorum ignorantia potuisse impostorem callidissimum eiusque assecclas, tot amplissima regna nefaria doctrina inficere. Fuere tamen inter eius sectatores nonnulli, qui alteri parentes et conditores huius impietatis fuisse censendi sunt. Inter quos maxime eminuisse dicitur Mao-Kiaye quidam, quem ipsam Xekiam successorem sibi delegisse, iussisseque vt scriptis suis philosophicis inscribat: sic accepi ^l, scriptores Indici referunt. Impostura autem Xekiam si non vicit, certe aequauit alter sectae Foënae princeps, qui peculiarem eius ramum constituit, et hodie quoque inter idola Indica religiose colitur, TAMO dictus; Is enim detestabilem sectam inter Sinas maxime confirmauit, successor Foë CLXXX. declaratus. Mira sunt, quae de eo narrantur, et imprimis, quod enthusiasum sectae Foënae mire illustrat, annos nouem integros veteratorem immotum parietem albissimam fuisse intuitum, vt naturam vacui contempleretur. Ex quo luculenter patet, turpiter lapsos esse missionariorum nonnullos, qui hunc Tamo apostolum Indiae D. Thomam significare sibi pariter et Sinenfibus persuaferunt, reprehensi ideo a MINORELLI ^m et LACRO-

ZE,

i) l. c. k) Descrip. de Siam T. I. p. 361.

l) Recordandum hoc loco, non Pythagoram modo, sed Aegyptios etiam hoc *ἀνὴρ ἐφα* in-

iunxisse, et quaecunque docebant, ad Hermetem auctorem retulisse.

m) In Obseruationibus in Iouenci Errores de rebus Sinicis p. 145.

ZE". Quo tempore autem religio haec ad Sinas et Iaponenses tranſierit, quosque ibi doctores habuerit, infra in harum gentium hiſtoria notabimus.]

§. XI. Et haec quidem potiora ſunt, quae ex innumerarum fabularum et traditionum aceruo de famoſiſſimo hoc impoſtore feligere licuit. Quibus iudicium interponere, et veriſimiles huius legiſlatoris origines detegere eo magis difficile eſt, quo magis narrationes Indorum miris fabulis et methodo allegorica corruptae, et ita inter ſe diuerſae ſunt, ut eas conciliare ſit impoſſibile. Cuncta itaque ad coniecturas redeunt, non tamen ab omni veriſimilitudine remotas. Probabiliſſimum autem nobis videtur, Xekiam non in India natum, ſed peregrinum fuiſſe. In ea nos ſuſpicionem maximopere confirmat, non tantum doctriinae, quam tradidit, peregrinitas, ſed et ipſa Indorum de patria eius incertitudo. Obſervatum enim viris doctis, qui de rebus Indorum, Sinarum, Iaponenſium, Tartarorum ſcripſerunt, aliam religionem apud hos populos obtinuiſſe, ut ex LOVBBERIO, COVPLETO, KAEMPFERO demonſtrari poteſt. Patebit quoque ex dicendis, aliam regionem, quam Indiam, et exotericam doctriinam Xekiae et eſotericas nugae prodere. Ipſae vero gentes Indicae in ſua regione natum eſſe, non affirmant, nec vlla gens eſt, quae ſibi hunc honorem tribuat, plerique Ceylanum, Ceylanenſes, Siamenſe regnum eius patriam eſſe affirmant, certo indicio, patriam eius ignotam ipſis fuiſſe. Nec obſcure id produnt Brahmanae, qui eum ἀπάτορα et ἀμήτορα fuiſſe tradunt, ſignificantes, nihil ſibi de eius originibus innotuiſſe. Neque obſtat, quod CROZAEVS^o monet, conſentire in eo omnes Indos, quod in India ex rege quodam natus ſit. Recte enim obſervatum Kaempfero, gentibus ad orientem Aſiae ſitis Indiam omnem terram auſtralem ſignificare. Nihil itaque aliud haec traditio innuit, quam Xekiam ex auſtrali quadam mundi parte progreſſum ad orientalis Aſiae regiones acceſſiſſe. Neque tamen contemnenda videtur eſſe, traditio, quae vel in Ceylano inſula, vel in Siamenſi terra eum primum comparuiſſe ſtatuit. Inde enim, niſi fallimur, recte colligi poteſt, ad has oras primum hunc impoſtorem appuliſſe, et diuinam originem mentiſſe fidem ſibi apparentis inter homines diuinitatis conciliaſſe, adeoque non ex interiori India fuiſſe progreſſum. Ex qua vero auſtrali mundi parte veterator ad Indos venerit, difficillima quidem quaefitio eſt, aſt non tamen ſolui plane neſcia. Circumſtantis enim omnibus rite ponderatis non ſine magna veriſimilitudine aſſerere licet, eum hominem forte Libycum, ſed Aegyptiorum philoſophia atque myſteriis innutritum fuiſſe, qui cum patria bellorum tumultibus et inuaſione pelleretur, ad Indos, (ad quos Aegyptios ſolitos fuiſſe nauigatione diuertere, rerum veterum peritos non laetet,) cum focis ſeceſſerit, ſeque aliquem Mercurium ſiue Hermetem, nouumque legiſtorem vendiderit, et non modo religionem Aegypti, vulgarem et doctriinam hieroglyphicam, ſed ſacram quoque et arcanam tradide-

Xekia ex Aegypto in Indiam tranſuectus.

n) loc. cit. p. 652.

o) I. G. COVPLERT. I. G.

diderit*. Suboluit id dudum viris nonnullis doctis, nemo autem, quantum scimus, rationes huius coniecturae verisimiles reddidit, donec eruditissimus KAEMPFERVS ^p collatis rerum Aegyptiacarum et Indicarum circumstantiis, rem si non profus conficeret, magno tamen probabilitatis pondere intrueret, licet antiquitate, quae Buddae tribuitur a Siamenfibis, Peguanis et Indis aliis, persuasus hunc a Xekia distinguere malit. Obseruat doctissimus medicus, i. religionem harum gentium, quam ab isto legislatore Indi acceperunt, in plurimis conuenire cum religione veteris Aegypti. Vtramque gentem enim Deos depingere sub imaginibus vel animalium, vel hominum inusitata forma monstrorum. 2. Duo praecipua capita religionis Aegyptiacae fuisse transmigrationem animarum, et cultum Serapidis, bouis vel vaccae symbolo adornatum, istam venerationem vaccarum autem et metempsychosin duo esse cardinalia dogmata gentium harum Asiaticarum, maxime earum, quae in occidentali Gangis litore habitant. Neminem enim audere interficere insecta etiam minima et maxime noxia ^q, veritum, ne ab anima hominis animentur, vaccas autem honore profus diuino coli, et vsque ad insaniam et turpitudinem venerationem illis tribui: maxime vaccae imaginem in templis conspici. Et memorabile esse, monet, quo propiores barbarae hae gentes Aegypto sint, eo superstitiosius eas his duobus dogmatibus inhaerere, laxius de iis statuere remotiores. 3. Inueniri inter Asiae orientalis populos pleraque Aegyptiorum numina, et Deos quoque minores, licet variis nominibus et fabulis velatos. 4. Maxime temporum rationes considerare iubet Kaempferus, vt haec coniecturae verisimilitudo tota appareat. Nempe annis DCCCXVI ante N. C. Cambyfen Persarum regem Aegyptum inuadentem, Palladium Aegyptiacum, Apin interfecisse, et sacerdotes Aegyptiacos regno eiecisse. Quod si cum his comparetur epocha ecclesiastica Siamensium, quam a morte magni sancti numerant, liquido constare, quod in eadem Cambyfis tempora illa incidat. Ex quo verisimilem coniecturam enasci contendit, sacerdotem eo tempore quendam Memphiticum, Buddam cognominatum, vel Xekiam, cum focis suis ad Indos aufugisse, et dogmata Aegyptiaca, inter eos disseminauisse. 5. Ipsum quoque

* Dubia contra hanc hypothesin aliqua mouimus olim celeberrimo CROZAZO in Epist. ad eum data, et nuper in Thesauro epistolico Lacroziano edita, p. 70. seqq. quae tamen nobis, non quidem a Crozaeo, sed ipsa rei consideratione, exenta postea sunt. Cerri enim scimus, colonias Aegyptiorum aliquoties ad Indos peruenisse, id quod recte quoque obseruatum est. THEOD. HASEO l. c. p. 140. nec nos mouet traditio Philostrati, Indorum Gymnosophistas sapientiam Libyae philosophis tradidisse; sus enim loco obseruatum, nugatorem totam fabulae narrationem suo scopo attemperauisse. Indica porro non tantum cum Pythagoreis concordant, qualia in Aegypto inualuerunt, verum etiam cum Aegyptiacis antiquioribus, vt ex comparatione theologiae Aegyptiacae vetustioris cum Indica sole meridiano clarius liquet. In-

dorum philosophi autem licet ante Alexandrum M. fuerint, non tamen hoc obstat, quo minus placita Indica ante Alexandri M. aetatem peruenire ex Aegypto in Orientem potuerint. Denique systema Aegyptiacum non semper dualisticum fuit, quod tantum circa inuasionem Persarum apud quosdam inualuisse videtur, sed emanarium, et ita quidem temperatum, vt Stoico simile fuerit, vel etiam Zoroastriano, vt suo loco dictum. Ex quibus, si candide fatendum, dubia nostra, eo tantum sine ad Crozaeum perscripta, vt soluerentur, non vero, vt ederentur, profus concidunt.

p) Tom. I. p. 58. seqq.

q) Idem fecisse Aegyptios, ex IUVENALE Satyr. XV. notum. Conf. Tom. I. p. 282. seq. dicta.

quoque huius sancti idolum imaginem eam coniecturam probare monet. Exhibet ea vultum aethiopsis, capillis crispis; hunc autem minime Indorum vultum et capillos esse, sed incolarum Africae. Hactenus Kaempferus, cuius rationes nobis tales videntur, ut aliorum suspiciones magna probabilitate vincant. Sed addi haud pauca possunt, quae eas augment et in maiori luce collocant. Namque 6. ipsum Buddae nomen haud parum hanc opinionem confirmat. Illud enim cum Mercurii nomine convenire, vel solum diei Mercurii nomen euincit, quod in omnibus Indorum linguis a Budda appellatur. Lingua enim Brahmanarum sacra vocatur Buttauram, Ceylanica, Bouda-Dina, Siamensi Van-Pout, Malabarica Bouden Kirumei ^r. Verifimile itaque est, impostorem illum Hermetis secundi personam imitatum eandem legislatoris gloriam affectasse, quam Hermes Aegyptiorum, et finxisse ideo, se eam diuinitatem esse, quae saepius iam inter homines apparuerit. Hoc enim si teneamus, facile omnes fabulae Indicae de antiquitate Buddae conciliari cum aetate huius philosophi possunt, eae enim ad priores apparitiones referendae sunt: nec opus est cum Kaempfero inter Buddam et Xekiam distinguere. 7. Ipsum porro institutum sacerdotum Indicorum Brahmanarumque fatissimice cum collegiis Aegyptiacorum sacerdotum conspirat, ut ex dicendis constabit. 8. Sed et singularis ista atque eremitica viuendi ratio Foënae sectae, et Talopoinorum, praesertim inter Siamenses, et Peguanos mores a KAEMPFERO descripti adeo cum vita coenobitica Aegyptiorum philosophorum conspirant, ut vel sola haec similitudo persuadere nobis queat, ex vno fonte vtramque profluxisse. Nam praeter vitam austeram et cruciatibus, paupertate, et continentia conspicuam ordo discipulorum, anni, novitiatus, examen severum, coenobia eorumque praefecti, pontifices, aliaeque circumstantiae mire cum coenobitica Aegyptiorum philosophorum vita concordant. 9. Addi his debet methodus duplex exoterica et esoterica, illaque hieroglyphicae methodo simillima, quam Xekia adhibuit. Qui si ex India prognatus fuisset, aliam philosophandi viam Chaldaismo (cuius vestigia hodiernum in illis locis superesse docet KAEMPFERVS ^s;) similiorem iniisset, et non figuris hieroglyphicis, sed cultu astrorum, idololatriam propagasset. 10. Non vero sola exoterica Xekiae doctrina eiusque tradendi modus cum Aegyptiacis convenit, sed interior et arcana quoque disciplina, si rem ipsam spectes, cum arcana Aegyptiorum theologia ita concordat, ut facile appareat, hanc illam genuisse. Statuit nempe impostor Indiae, rerum omnium principium esse chaos nullo attributo modificatum, limpidum, tranquillum, perfectum, ex hoc omnia fluxisse, in eo consistere quoad substantiam omnia, in id cuncta reuerti, huius cognitione intuitiva et entusiasmo quodam felicitatem summam niti: Aegyptio-

r) LA CROZE, l. c.

s) T. I. p. 58. T. II. p. 66.

Aegyptiorum theologia autem, qualis paulo ante irruptiones Perfarum rationibus philosophicis emendata fuit, praecepit: Principium rerum omnium esse Ifidem, ex qua sint omnia et per quam sint omnia, eamque esse, ut habet inscriptio Saidis, omne, quod existit, est, et erit, hancque naturam rerum esse, formis nondum vestitam; in hac cognoscenda colendaque arcanæ sapientiae sublimitatem versari etc. ut *Tomoprino* demonstratum, et ex luculento APVLEII * loco constare potest. Tot igitur rationibus in vnum collectis fati ponderis habere videtur opinio ista, quæ Xekiam illum, velut alterum Hermetem, ex Aegypto progressum, novam legem et philosophiam, instituta Aegyptiorum imitando Indis tradidisse statuit.

CAPVT SECVNDVM,
DE PHILOSOPHIA GENTIS
MALABARICAE.

§. I.

*Scriptores de
Malabaricis
rebus consu-
lendi.*

Tenuia sunt et haud ita multa, quæ de Indiae populis eorumque doctrina, religioneque, vestigiisque alicuius philosophiæ in itinerariis recentiorum scriptorum leguntur: ignoscet itaque nobis Lector harum rerum curiosus, quod plura, quam quæ diximus, non attulerimus. Quamvis enim in describendo cultu harum gentium diuino diligentes nonnulli fuerint, aut attentione tamen et accurate, aut rerum ad hoc argumentum cognitu necessariarum intelligentia caruerunt. Ut vero certiora et ampliora de nonnullis huius mundi partis incolis sciamus, effecere nauigationes exercendæ mercaturæ gratia ab Europæis nationibus ad litora sinus Gangetici, præcipue ad oras Coromandelicas et Malabaricas susceptæ. Hæ enim laudatissimi instituti occasionem præbuerunt, euangelium IESV CHRISTI his populis prædicandi, et viros doctos atque literarum sacrarum pariter atque secularium probe gnaros eam ob causam illuc mittendi. Qui ut arduum et difficile negotium rite perficerent, linguarum quæ in istis regionibus obtinent, usum edocti, de religione, theologia reliquisque dogmatibus horum populorum dispicere coeperunt, ut quæ præiudicia, qui errores refutandi essent, intelligerent. Quem in finem cum sacerdotibus Indorum istorum, quos Braminas vel Bramanas vocant, congressi, partim ex ore illorum, partim ex scriptis tantum religionis opinionumque Malabaricarum notitiam consecuti sunt, quantam de aliarum regionum incolis non habemus. Inter hos

t) pag. 289. seqq.

u) Metamorph. L. vlt. c. vlt.

hos vero, praeter Vincenium Mariam de S. Catharina de Siensis, quem sua ex archiepiscopi Cranganorae Francisci Garziae relatione descripsisse notat Cel. CROSAEVS ^a, praecipue eminent ABRAHAM. ROGERVS, qui inter Batauos in littoribus Coromandelicis Paliacattae per decennium ecclesiasticae munere functus est. Is licet linguam huius gentis vernaculam non calleret, a Bramina tamen quodam, Padmanaba cognomine, cui facilem reddiderat praefectum rerum Batauicarum in istis oris, quique Lusitanicum idioma erat edoctus, tum ab alio, Damerfa appellato, mysteria harum gentium non modo oretenus percepit, sed et dictata calamo excepit. Redux vero ex India anno c1o 10 c XLVII, quae cognouerat Belgico idiomate consignauit, fato autem praeuentus edere non potuit. Quas schedas relictas ICTus quidam eruditus obseruationibus auctas, Belgice c1o 10 c XLIX vulgavit, traductas postea in linguam Gallicam et Germanicam, quam versionem insignibus accessionibus ad historiam religionum exoticarum spectantibus auxit CHRISTOPHORVS ARNALDVS ^b. Fidem autem et ἀκριβειαν valde in eo libro probauit Rogerus, merito ideo a CROSAEO ^c laudatus, dolendumque hoc vnum est, ipsa Malabarici populi scripta sacra eum inspicere haud potuisse. Similem laborem quoque suscepit, alius ex Batauorum ecclesiasticis in istis oris, BALDEVS. Is enim in Ceylano insula de idololatria Indorum nonnulla conscripsit, qui licet nonnulla satis acute viderit, multoties tamen memoriis sacerdotum a Lusitanis emissorum, quas consuluit, deceptus est ^d. Nemo autem vel accuratius in hoc studio absoluendo vel diligentius occupatus fuit, quam viri ecclesiastici, a potentissimo Danorum rege, euangelii annuncian-di causa in has oras missi: quorum ducem B. ZIEGENBALGIUM fuisse, nemo ignorat. Hi enim in *Relationibus de missione sua*, quas haecenus magno ecclesiasticae historiae commodo in Europam miserunt, haud pauca ad hoc argumentum spectantia, et partim a theologis Indorum hausta, partim ex scriptis illorum excerpta tradiderunt. Maxime vero Ziegenbalgius, Malabaricam linguam mature edoctus, consultis Bramanis, et libris Indorum sacris, de Malabaricae gentis religione et placitis multa collegit, digessitque, et tenebris his amplissimam lucem accendit. Quas beati theologi chartas adhuc msc. delitescere, valde dolemus. Hisce enim narrationibus omnium maxime fidem dandam esse, recte ex eo concluderunt CROSAEVS ^e, et auctores *Historiae vniuersalis* Britanni, quod ipsa Indorum scripta inspicere et legere, viris his doctis licuit. Plurimum autem debent hae literae illustris doctrinae viro, quem toties in partes vocauimus, τῷ πένυ CROSAEO ^f, quod memoriis Ziegenbalgianis msc. vsus, earum compendium dederit, quaeque de horum populorum Indicorum religione, theologia, et doctrinae sacrae capitibus reliquis

M m m m m 2

notata

a) Hist. Christian. Indic. L.VI. p. m. 577.

d) Idem l. c. p. 577.

b) *Offene Thür zu dem verborgenen Heyden-*

e) loc. cit.

thum; Norimb. 1663. 8.

f) p. m. 150.

c) l. c. p. 576.

notatu digna sunt, in eruditissima tractatione de *Statu ecclesiarum Indicarum Christiano* exposuerit. Ad hos fontes nos quoque recurremus, ita tamen, ut legum fidei historiae memores, nihil admittamus, quod non verifimilitudo commendet.

Theologi et philosophi Malabaricae gentis Bramanae s. Braminae.

§. II. Religionem, et quam illa complectitur philosophiam diuinorem gentium Malabaricarum cognituris scire necessarium est, a quibus illa tradatur, quae theologi illi atque philosophi sint, ex quorum praeceptis gentes illae amplissimae, quae per Mogulicum imperium, siue Indostanum, Bengalam, Ceylanum aliosque terrarum tractus extenduntur^g, dogmata ad diuinum cultum pertinentia hauriunt. Distinguuntur autem populi Malabarici tribubus, atque familiis certis, quas *Casten*, vocant, quibus in tot sectas diuiduntur, quot tribus extant, quasque non modo inter se misceri nefas est, sed quae haud raro quoque Vatiniano reliquas odio persequuntur^h. Sunt autem tribus generales quatuor, in XCVIII familias iterum distinctae; inter quas loco et dignitate eminet Braminarum vel Bramanarum familiaⁱ. Quorum nomen, iam antiquis Brachmanum appellatione celeberrimum, ut *Tomo primo*^k dictum, valde inter has gentes venerabile est, unde eorum historia virorum quorundam doctorum attentionem meruit. Habent autem nomen a Deo Brama, Birama vel Biruma, ex cuius stirpe se fatis esse iactant. Unde, si ministrorum emissariorum fide standum est, qui linguam Malabaricam didicerunt, non Braminae, vel Bramanae, sed Biramanae dicendi essent. Prior tamen appellatio in vulgus precrebuit, vsuque obtinuit. Facit hic, quem sibi vindicant Bramanae, ortus diuinus, ut non tantum sanctiores esse aliis hominibus credantur, sed Bramanae quoque tantummodo nascantur, non vero doctrina, exercitatione vel electione fiant. Sunt autem hi homines non modo sacerdotes et theologi Malabaricorum populorum, sed doctores quoque, et philosophi^l. Hoc enim illis nomen tribuere nulli dubitamus, cum ipsi tales se describant, quales esse philosophos exercitatione vsuque oportet. Nam disciplinae causa, philosophiam, theologiam, artem salutarem, astrologiam eos discere atque docere, ex epistola Bramanae cuiusdam ad praedones euangelii Danos est manifestum^m. Nec adeo stupidum Indis his ingenium obtigisse censendum est, ut non veram eos philosophi notionem attigisse, credi possitⁿ. Id quod ex memorabili responsione Indi cuiusdam ad quaestionem, quis vir sapiens siue philosophus habendus sit, constat^o. Ille enim a doctoribus suis ita eruditus

g) LA CROZE I. c. p. 579.

h) ROGER I. c. p. 3. Verf. Germ. LA CROZE I. c. p. 615. Relat. Missionis Indicae Cont. XVIII. proem.

i) Citati.

k) Vid. citat. T. I. p. 192. seq.

l) BURNET. Archaeol. phil. p. 541. BAYLE Art. Brachmanes T. I. Dict. p. 643. FABRICIUS Diff. de Brachmanibus Syllog. opusc. p.

333. Ex his emendanda, quae satis confuse et inaccurate afferuntur in Hist. crit. phil. Galli anonymi T. I. p. 100. seqq.

m) Relat. Miss. Ind. P. I. p. 353. P. II. p. 1019. vbi quoque obseruatur, vulgare eorum nomen esse Pappar.

n) ROGER. I. c. p. 67.

o) I. c. p. 392. seqq.

ditus respondit ^p. „Hos esse characteres viri sapientis: abnegare eum
 „omnes cupiditates huius vitae, nec vilius, quae in mundo est, rei cu-
 „pidine tangi, sed ea omnia fastidire, quibus alii gaudeant. Edere eum
 „si fames urgeat, quae suppetunt, nec ciborum delectum instituire.
 „Omniem cogitationum atque meditationum metam esse dominum,
 „de eo solo eum cogitare atque loqui audere. Ita fieri, vt omnis eius
 „vitae actio, oratio, meditatio, sapientia, intelligentia, studio constet.
 „Et hoc quidem pacto abnegatis cunctis, meditationis studiique sui ob-
 „iectum Dominum eligere, viri sapientis caractere dignum esse.“
 Quae si cum illis comparentur, quae suo loco de Brachmanum veterum
 disciplina diximus, apparebit, hodie nondum verae sapientiae signa inter
 has gentes barbariem oblitterasse. Distinguuntur autem Bramanae siue
 Braminae et vestitu et vita ab aliis hominibus. Gestant enim funiculum
 Dsandhem, dictum, qui collo humeroque sinistro, tumque dexteræ
 corporis parti vsque ad lumbos circumducitur, et peculiaribus ceremoniis
 infantibus eorum solet appendi ^q. Vitam autem Bramanae ita depingunt
 Indi ipsi ^r: Surgit ille mane horis ante ortum solis duobus, purgatus at-
 que lotus in stagno sacro ad orationem conuertitur, totus postea legis ce-
 remoniis, quae animae purgationem promouent, intentus. Sacro quo-
 que cinere se tingit, et sacra monumenta appendit. Hoc vero pacto
 ornatus et instructus, legis diuinæ munia ^s obit. Cauet autem in turba
 ambulando, ne vel attingatur a quopiam, vel aliquid impurum calcando
 polluat. Nec carne viuunt, nec creatura vlla ἐμψύχου, (cuius rationem
 sollicitè quidem abscondunt, ex dictis autem facile conici potest ineptum
 metempsychosis dogma in causa esse ^t) sed cibus puris vescitur, potuque
 puro sitim pellit: abstinet a peccato quouis, et diei dimidium sacris terit
 occupationibus, altera diei parte hominum societati et victui quaerendo
 inseruit, ita tamen, vt ab opificiis abstineat, vel regis stipendiis vel po-
 puli beneficiis alendus. Munus autem Bramanarum in eo potissimum oc-
 cupatur, vt populum religionem doceant, sacris vacent, et emendationi
 morum inter reliquos inuigilent. Subolebit nobis non mo-
 mentibus Lectori rerum veterum haud ignaro; valde haec esse similia in-
 stitutis Aegyptiorum, et praecipue Therapeutarum a nobis *Tomo secun-*
do ^u delineatis. Nam R O G E R O quoque teste, Therapeutarum in mo-
 dum ante ortum solis surgunt, adorant versus solem orientem, lauantur
 ante preces, canunt carmen in ortum solis, vestiuntur amictu puro, hono-
 rant precibus solem, abstinent a carne, victitant herbis sacris, differunt

M m m m m 3 de

p) Ibid. p. 389. seq.

q) Exhibuit imaginem Bramanae funiculo hoc ornati ARNOLDVS in Frontispicio libri lau-
 dati, conf. R O G E R p. 72. LA CROZE p. 581.

r) In Relat. Missionis Indicae P. I. p. 787. quae
 ex ore Indi cuiusdam hausta sunt: conf. p. 382.
 R O G E R. p. 149. LA CROZE p. 582. seq.

s) Qualia sint, ex Relat. Miss. Vol. I. p. 382.
 seqq. constabit.

t) Conf. R O G E R p. 169. Relat. Mission. P. I.
 p. 351. Totam Indiam haec opinio peruasit, ma-
 xime vero meridionalem partem. Orientales In-
 di enim animalia occidere, praesertim insecta non
 verentur, forte, quod ea animam humanam ingre-
 di non omnes putent. u) p. 149.

de rebus sacris inter prandendum, aquam tantum potant, saepe ieiunant, ebrietatem vitant, diem precibus et cantu finiunt, nouilunia ieiunio celebrant. Quae institutorum, ceremoniarumque similitudo prona nos via ad eam suspicionem ducit, esse inter instituta Aegyptiorum et Indorum causam quandam certam et definitam istius concordiae morum rituumque. At si ea recordemur, quae supra de Xekia, eiusque in Indiam ex Aegypto aduentu diximus, et recolamus memoria, quod eleganter quoque confecit *CROSAEVS*^t, magnam inter dogmata et religionem vtriusque gentis intercedere affinitatem, et eodem cuncta emanationis fundamento niti^u, addamus quoque, quod missionariis Danis obseruatum, linguam Malabaricae gentis eruditam, quae Kirendum dicitur, Graecis verbis scaterere; valde, nisi fallimur, augetur verisimilitudo hypotheseos illius, quam supra attulimus, hanc Indorum disciplinam ex Aegypto in Asiam translatae Aegyptios homines, (Graecae forte literaturae iam tum gnaros) auctores primos habuisse. Nec veteribus ea res ignota fuit, quos vidisse affinitatem dogmatum rituumque Aegyptiacorum cum Indicis, ex *PHILOSTRATO*^{*} discere licet, ex cuius testimonio intelligitur, persuasum fuisse veteribus Aegyptios sua ab Indis accepisse. Id quod falsum esse et ineptum, tota clamat historia vetus, et inuertendum esse atque statuendum suadet, colonias Aegyptiorum vel saltem sacerdotum et philosophos nonnullos in Indiam excurrisse.

Munus sacerdotum Bramanarum.

§. III. Intelligitur ex dictis, Bramanarum gentem et doctorum et sacerdotum munere fungi, adeoque duplici nomine considerari posse. Habent autem religionis atque dogmatum sacrorum regulam librum sacrosanctum, Vedam dictum, quem tamen nemini, qui Sudraes, id est, laicus habetur, attingere licet. Et hoc quidem pacto familia impostorum horum callidissima auctoritatem atque imperium in religionem et conscientiam sibi soli vindicat, cum a suo arbitrio non explicatio tantum, sed ipsa quoque manifestatio dogmatum sacrorum ex oraculis sacris pendeat^w. Nec aliam rationem esse putamus, cur in epistola missionariorum ad B. Th. Sig. Bayerum quaerenti, an certa fidei norma inter Indos descripta extet? magis negatiue quam affirmatiue, causando insignem diuersitatem opinionum de summis religionis capitibus, responsum sit. Extare enim istum Vedam, librumue Indorum sacrum non solum ex Rogeri testimonio constat, qui ex Bramanae sui relatione tradit^x, agi in eo de materia prima, angelis, animabus, poenis praemiisque malorum atque bonorum, itemque de creatione rerum, generatione creaturarum et corruptione, de peccato eiusque remissione, de summis imperantibus, de moribus et virtute; de ceremoniis templi et sacrificiis etc. Sed spem quoque fecere Iesuitae, quibus huius libri copia tandem facta est, eum in

^t) p. 554.

^u) Conf. Relat. Mission. P. II, p. 708.

^{*}) Vita Apollonii L. VI, c. 6.

^w) Relat. Mission, P. I, p. 553c.

^x) pag. 56.

in Europam mittendi, vt vulgari possit ⁷. Quod eo ardentius optamus, quo certiores fumus, originibus religionum et philosophiae magnam inde lucem accensum iri. Sacrificiorum cura autem tota a Bramanarum munere pendet, qui pro populo sacrificant. Ideo populus quoque ad alendos hos sacerdotes symbolam suam conferre tenetur; licet regum liberalitate certi quoque fundi designati institutique et priuilegiis muniti sint, ex quorum prouentibus alimenta capere possint ⁸. Duae autem inter gentes Malabaricas religionis sectae obtinent, valde inter se diuersae, quarum illa Tchiua Sameiam, haec Vistna Sameiam dicitur, a duobus idolis, de quibus CROZAEVS ⁹ videndus. Vtraque in minores sectas familiasque diuiditur, quarum quaelibet secundum professionem vitae in certas classes distincta, proprios Bramanas, siue doctores sacerdotesque ex Bramanis habet. Qui quoque soli disciplinis litantes cum Pantaris siue Antiguellis ¹⁰, literatam in his Indiae partibus ciuitatem constituunt. Dantur tamen inter eas duae quoque classes aliae, quae non inepte inter philosophos referri possunt, nempe Iogigueli, siue theoretici, et Gnanigueli, siue sapientes, quae classes valde inter se differunt. Illi, vt a missionis ministris traditur, nec πολυθέτη nec apparatusu ceremoniarum rituumque multum tribuunt: sed toti vitae theoreticae inuigilantes solitudinem et meditationem colunt, et in poenitentium ordine recte collocantur. Relictis enim vxoribus liberisque, multis molestiis et cruciatibus corpus affligunt, et imprimis spiritum continendo ecstasin affectant, altissima meditatione sopiti. Qualem Quietismum, vt sectam Foënam taceamus, supra iam tactam, ad fouendum augendumque enthusiasum Bramanas Sinenses velut dogma quoddam sacrum fouere, CAROLVS GOBIENVS ¹¹ quoque obseruauit. Ex cuius relatione eos ita statuere constat: „Mundum non nisi illusionem, somnium atque praestigias esse, nec aliter sibi constare corpora posse, nisi quoties cum nihilo confundantur, quod propter simplicitatem suam omnibus rebus perfectiorem largiatur. Tradit quoque, eos tam vehementer indolentiam et ἀπαθείαν commendare, tantoque furore in ἀδιαφορία sanctitatem ponere, vt statuae instar quis tandem immotus euadat, nec vlla cupiditate

7) Lettres curieuses et edifiantes Rec. XXI. p. 455, seqq. Ex Contr. XLVI. Missionis Indicae innotuit, viris optimis, qui Indis euangelium annuntiant, tandem a Bramana quodam oraculo- rum horum Iodis sacrorum factum esse copiam, non volumine quidem scriptam, sola enim traditione orali propagatur, sed ore tenus tamen a Bramana maxima ueneratione clausis oculis recitatur. Esse autem, referunt quadruplex Vedam, i. e. cognitionis fontem, 1. Rügwedam, vel Ircuwedam, 2. Yaëgjar vel Iadur - vedam, 3. Sçâmi - Vedam, 4. Adhaer - Wana Vedam: quantum artibus illicitis olim constantem profus memoria hominum excidisse: reliquos adhuc dici. Exemplum secundi referunt, quem Brama-

na recitauit, quatuor capitibus constantem, agentemque de argumento vario, de sacrificio ignis, de gloria solis et Deorum, de nominibus variis, additur appendix, de formulis nonnullis et bonis operibus etc. Sectionibus 84. constat, quarum tituli l. c. indicantur.

8) ROGER, c. V. p. 52. c. VI. p. 63, seq.

9) p. 582. qui luculentus hoc loco est.

a) Videndae de his hominibus Relat. Miss. Indic. P. I. p. 350. et CROZEVVS p. 584.

b) Hist. de l'edit de l'Emp. de la Chine, Praef. conf. BAYLE art. Brachmanes not. k. et art. Soumonacodom. Quietismus enim iste per totum Asiae orientem extenditur, ut q. 1. 1. 1.

„tate tangatur moueaturque. Hincque postulare a sapiente, vt cupiat nihil,
 „cogitet nihil, sentiat nihil, omnemque sanctitatis quoque et virtutis
 „ideam ita ex animo proscribat, vt nihil restet in eo, praeter perfectissi-
 „mam illam quietem sacrumque silentium. Huncque profundum animi
 „somnum, hanc potentiarum facultatumque quietem, hanc perpetuam
 „sensuum suspensionem summam hominis felicitatem efficere, talemque
 „non migrationi, non vicissitudini, non futurorum vel spei vel metui
 „subiectum porro esse, quae omnia illi euanescant, et nihil sint, ipse
 „vero sapiens, perfectus, felix, et verbo, Deus ipse Foë non minor
 „euadat.“ Quae luculenta explicatio Quietismi Indici quamuis pro-
 prie ad sectam Foënam respiciat, quam cum Bramanarum instituto con-
 fundere videtur Gobienus; apparet tamen ex ea, quid ad eum hi theoreti-
 ci homines requisierint; dubiumque minime est, quin inter Malabaras
 quoque, qui Foënam tamen sectam ignorant, illud dogma inualuerit,
 quod Africam Asiamque fere totam occupauisse suis locis obseruauimus.
 Altera Guaniguelorum secta multo puriori philosophia alitur; nam nec
 idololatriae vacat, nec ineptis theoreticorum nugis, sed dignis summo
 numine cogitationibus tota in Dei et diuinarum rerum meditatione desi-
 xa est. Vtraque secta a Bramanis distinguenda, hincque inter philosophos
 Indicos potiori quodam iure referenda est. Ipsae tamen Bramanarum fa-
 miliae sectas quoque inter se habent; quarum sex enumerat ROGERVS ^c
 ipse ne nimii simus, legendus. Quas non omnes philosophorum nomi-
 ne dignas esse, vel ex eo intelligitur, quod Epicureismo theoretico et
 practico, nonnullae adhaereant. Secta enim Schaerwaecka vitam post
 vltima fata superesse aliam negat, bonarumque actionum et virtutum re-
 gulam aliam non agnoscit, praeter laudem hominum ^d. Secta autem
 Pasenda, teste Padanaba apud EVNDEM ^e, Vedam siue legem veram non
 esse tradit, et nec animae immortalitatem recipit, nec aliis rebus, nisi
 ventri studet, nec ab incestu abhorret, omnem vero restitutionem rerum
 periodicam, quam inter dogmata horum populorum fundamentalia emi-
 nere in sequentibus dicemus, exhibilat. Quam ideo arcanos habere hos
 impios sensus, nec aperte eos errores profiteri idem refert, cum haud
 pauci ob istam olim impietatem trucidati sint. Ex quo constare potest,
 superstitionem et idololatriam non obstare, vt non in densissimis ingenio-
 rum stupidorum tenebris atheismi pestis grassetur. Cuius exemplum esse
 potest liber quidam a Ziegenbalgio ^f deprehensus, cuius auctor fuit co-
 lonus aliquis, qui poësin a se ipso didicit. In eo enim infelix scriptor
 demonstrare voluit, non dari Deum, carereque rationes omnes, quibus
 existentia Dei euinci solet, fundamento solido, minime quoque dari veri-
 tates reales, vel gaudium solidum verumque aliud, quam quod huius
 vitae limitibus circumscribatur: stultum autem esse, his, quae ante pe-
 des

c) c. III. p. 29. seq.
 d) Ibid. p. 40.

e) p. 41.
 f) LA CROIX p. 641.

des posita sunt, dimissis, rebus inutiliter inhiare, quas neque sensus percipiant, neque intellectus assequatur. Immo inter ipsos Bramanas huius furfuris homines inueniri, ex responsione impia cuiusdam, ministris Daniae sacris data apertum est ^s. Quae non valde miramur, cum crassa superstitionis turpissimae ignorantia, quae in religione huius gentis obtinet, ingeniis erectioribus occasionem haud raro suppeditare soleat, in oppositum atheismi vitium incidendi. Plerique tamen superstitioni magis, quam impietati fauent, sanctitatem singularem, continentiam, molestias corporis, poenitentiae ἀσκήσεις, secessus solitarios, et paupertatem spontaneam sectantes. Est quoque, teste ROGERO ^b, genus quoddam Bramanarum, Auadontas dictum, quod Gymnosophistis veterum valde affine, nec loquitur, nec vestibus amicitur. Qualem philosophorum speciem etiam Goëgos exhibere, inter Benianos Gufurattae incolas, peregrinantium ex narratione constat. Tota enim India eiusmodi philosophicis exercitationibus et molestiis occupatur, quod a veterum institutis relictum, et confirmatum esse aduentiorum philosophorum institutione, non est quod magnopere dubitemus.

§. IV. Quid de rebus diuinis gentes Malabaricae statuunt, quid de mundo eiusque partibus disputent, quid de moribus illis videatur praecipuum, Rogerus ex Bramana quodam diligenter perquisiuit; non tamen, quae scire interest, omnia comperit. Curatius et maiori sollicitate in eo stadio versati sunt, meritissimi viri Ziegenbalgus atque Grundlerus ^{Philosophia gentis Malabaricae qualis?} ^{vñv ἐν ἀγίοις}, hi enim cum populorum istorum linguas didicissent, librorum sacrorum consulendorum copiam nacti diligenter in dogmata huius gentis theologica et philosophica inquisierunt: ex quorum collectione et tractatione ⁱ sua cum hauserit Crosaeus, ille potissimum hoc loco ab eis consulendus est, qui de placitis Indicis recte et ex veritate statuere cupiunt. Omnem vero eruditionis Malabaricae circulum, in theoreticam et practicam doctrinam commodo dispescere licet: quae enim de rebus naturalibus tradere solent, pauca sunt, facileque et sine ordinis neglectu ad naturalem theologiam, quae magnam partem encyclopaediae Malabaricae constituit, trahi possunt. Et medicinam quidem atque mathesin quoque attingunt, at valde tenuiter, et eum in modum, vt longissime a philosophica methodo absint. Artem enim salutarem non ex consideratione naturae corporisque humani, et morborum, tractant, sed more Aegyptiaco, certis medicamentorum formulis, in syllogas coniectis vsi medicinam faciunt. Quae vt explorata sibi esse Ministri euangelii Danici testantur ^k, ita ex his explicanda sunt, quae CROSAEVS ^l habet, medi-

g) Rel. Miss. P. I. p. 711.

h) p. 46, seq.

k) Relat. Miss. Dan. T. III. p. 1029.

i) Extat msc. in Orphanotropheo Halensi, optandumque valde est vt edatur.

l) p. 620.

medicam artem hanc gentem diligenter exercere, et propriis quidem principiis vsam morborum nomina, genera, causas, remedia in libris medicis describere. Haec enim caue, de medicina aliqua theoretica et philosophica intelligas; cuncta enim ad empiricam quandam salutarem artem pertinent, in qua sola eos haud infelices esse, cetera parum rerum medicarum peritos ipse Crofaeus non negat: qui cum Sinensibus eos in ea re comparat. Nec melior astronomiae apud eos conditio est. Licet enim eclipsium solarium et lunarium definire tempora norint, causas tamen earum ineptissimas allegant, quas ex male intellectis allegoriis, ab Aegyptiis sine dubio, illis cum hac astronomica notitia traditis, hauserunt. Habent quidem tabulas astronomicas, ast, vt viris doctis, qui in istis terris fuerunt, obseruatum ^m, non propria diligentia confectas, sed a parentibus et maioribus relictas. Quas Malabaricam gentem a peregrinis, astronomiam Graecorum edoctis accepisse, ex eo non contemnenda coniectura colligitur, quia obseruatum viris laudatis, qui curiose in literaturam Malabaricam inquisuerunt, in lingua horum populorum erudita, siue Kirendica, non modo incrementa et decrementa lunae a Bramanis illis nominibus designari, quae apertissima Graecae et Latinae originis vestigia ostendant; qualia in hac lingua vocabula multa deprehendi supra iam diximus: sed et signa Zodiaci pleraque iisdem, quibus apud poetas et astronomos Aegyptiorum, Graecorum et Latinorum gaudent, appellationibus distingui: dies quoque eodem modo designari nominibus prout ab Aegyptiis factum, a quibus Graeci et Romani acceperunt. Quae sane aliam causam habere non possunt, quam aduentum hominum peregrinorum istam astronomiam Aegyptiacam et Graecam edoctorum, qui cum ad has oras appulissent, genti huic ea fideralis scientiae elementa tradiderunt, quae ipsi edocti erant. Quae si cum iis comparentur, quae supra de Xekiae aduentu in India coniecimus, magnam addent isti opinioni verisimilitudinem, quae ex Aegypto disciplinarum et philosophiae femina ad Indos translata esse statuit. Infantes vero esse philosophos hos Indicos in astronomia ex eo intelligi potest, quod terram quidem mundi centrum esse dicant, et moueri planetas pariter atque fixas stellas circa eam afferant, lunam autem longius a terra distare quam solem, nugentur, rideantque Copernici hypothesein, rati, si terra circa solem moueatur, effusum iri oceani vndas in terram ⁿ. Quae speciminis loco esse possunt, quam pueri in scientia fiderali hi populi sint, et quam parum obseruationibus et attentione ad res coelestes valeant.

*Theologia
Malabarica.*

§. V. Theologiae Malabaricae summa haec est:

I. Est

^m) l. c. Lettres curieuses et edifiantes Rec. X. p. 36. Calendarii specimen exhibent Rel. Miss. Cont. V. T. I. p. 200.

ⁿ) Ibid. p. 1022. quo loco plura ad astronomiam Malabaricam pertinentia afferuntur.

I. Est essentia essentiarum rerumque omnium, substantia suprema, et infinita, eaque in Vedam vocatur Barabara Vástou, ens entium ^o.

II. Ens hoc supremum est inuisibile et figura caret externa, adeoque nec comprehendi, nec moueri potest.

III. Nemo ens hoc summum vidit vnquam, nec tempus vllum id potest comprehendere.

IV. Essentia eius replet omnia, et omnibus rebus largitur ortum.

V. Est in eo summa sapientiae, scientiae, sanctitatis et veritatis comprehensio. Est quoque infinite bonum, iustum et misericors.

VI. Creauit hoc ens summum res omnes, quas quoque conseruat et sustentat, amatque esse inter homines, vt ad felicitatem eos perducatur.

VII. Fieri id potest, si hoc ens summum vere ametur et colatur. Excerpta hic damus verba philosophi Malabarici, hunc eleganter in modum de Deo praecipientis, quae descripserunt Ziegenbalgius est Grundlerus. Quae probe notanda sunt, vt ratio inde intelligatur, cur de Deo summo in infinita et incomprehensibili deitatis abyfso latente, vt *θ. XVI.* docebit, nihil effari homines posse statuunt, curque ad *πολυθεότητα* delati sint, nempe quod non nisi per emanationes ex Deo profluentes infinitum hoc Numen comprehendi posse crederent. Ex quo, nisi fallimur, luculenter apparet, eandem, quae Aegyptum atque Orientem totum peruasit, systematis emanatiui hypothesin has quoque gentes recepisse, et hac tantum clauae adhibita mysteria theologiae Indicae recludi posse. Quae semel hoc loco monuisse sufficiat.

VIII. Habet hoc ens supremum nomina sibi propria et illi soli conuenientia.

IX. Non potest ens summum vlllo idolo vel effigie depingi, sed eius tantum attributa allegorice delineari queunt ^p. Id de primo omnium emanationum diuinarum fonte intelligi debet; quae enim ex eo emanarunt deitatis flumina, idolorum simulacris ab his hominibus definiuntur. Ipsa vero thefis haec tota Orientalis est, et dudum in Aegypto quoque obtinuit, in qua diuinitatis peplum neminem mortalium remouisse, statuebatur. Et hoc quoque fundamento reliquae de ente summo assertiones nituntur, quae in eo potissimum versantur, vt infinitum inter fontem, emanationes, et emanata discrimen ponatur.

X. Summum Numen adorari haud potest, quia incomprehensibile est: ideo minorum Deorum adorationem lex, Vedam, iniunxit, quam non aliter respicit Numen, ac si ipsi esset exhibita, ideoque praemiis adorantes afficit, vt obsequio ipsi praestito sit merces iusta ^q.

XI. Est hoc ens summum semen sine semine, sapientia infinita, lumen spiritus, caret omni naeuo, oculum in fronte gerit; iustum est, at im-

Nnnnn 2

mobile

^o) LA CROZE I. c. p. 586. qui haec testimonis Fr. Xauerii, Bernierii, Vincentii Mariae et Borcheti roborat.

^p) lb. p. 591. ex verbis Indi cuiusd. ad Ziegenbalg.
^q) Ibid. p. 611. ex libro vatis Inilici, Diragala Saktrura dicto.

mobile et immutabile: vestitur autem innumeris figuris. Facile haec explicantur, si de emanationibus figuris idolorum quam plurimis vestitis intelligantur.

XII. Iuste cum omnibus ens summum agit, et se variis modis manifestat, difficulter autem intelligi potest. Hoc de fonte supremo, illud de emanationibus capiendum est, sensus systematis emanatiui prodit.

XIII. Nulla potest sapientia creata huius entis supremi profunditatem comprehendere.

XIV. Creavit hoc ens summum omnia, eaque conseruat, ordinat praeterita, praesentia, futura, nulli tamen temporum periodo includitur.

XV. Est hoc ens pontifex sanctus, qui in omnibus et vbique est, et aeternitatem occupat, cuius nulla res capax est.

XVI. Latet Deus in infinito et profundo oceano, quem si quis cognoscere cupit, sopiendi sunt fluctuum strepitus, et quies interna perfectaque nutrienda, vt concentratis in vnum sensibus Deus quaeratur. Verba haec sunt Bramanae cuiusdam ad Ziegenbalgium scripta^{r)}, quae illis quae supra de Quietismo Indico dicta sunt, miram lucem affundunt. Aliter enim statuere non possunt, qui Sygen et Bythen Deum esse, id est latere in immenso diuinitatis oceano absconditum cum Orientali, Aegyptiaca, Cabbalistica philosophia statuunt. Vnde enthusiasmm animam quoque esse theologiae Indicae manifestum est.

XVII. Potest Deus agnosci ex lege ab ipso lata, exque miraculis, quae in mundo facit. Sed et ratio homini indita illum detegit ex creatione et conseruatione rerum omnium.

XVIII. Res omnes materiales condituro enti summo opus prius erat forma materiali ex se suscepta, eo quod substantia mere spiritualis relationem et proportionem ad corpus nullam habet, nec in id agere, vel virtutem in re corporea exercere potest.

XIX. Fons autem atque radix rerum omnium cum existat, femina quoque siue principia rerum omnium, adeoque essentiam, naturam, virtutem et realitatem vtriusque sexus in se habet.

XX. Res vero omnes conditurus Deus separauit virtutes masculinas a foemininis, quae haecenus absorptae vnitaque in eo latuerant: Et hoc pacto creationis perficiendae media inuenit. Luculenter admodum verba haec, quae ipsis Indis debentur, emanationis systema expriment. Persuasi enim ex nihilo nihil fieri, rerum omnium, etiam materialium, causam, formam, et realitatem in Deo latere statuere cogebantur; rati sine subiecto materiali agere non posse spiritum in corpus, hocque ipso diu ante Mallebranchium et sequaces hoc axioma constituentes. Vt vero cuncta ex hoc fonte hacque radice exfurgerent, et actiua et passiuapri-

r) Ibid. p. 592, ex libro Indico Schivavaiikkrum.

s) Gnaniguelorum haec thesis est, ib. p. 593.

t) Ibid. p. 596.

pia, id est, efficientia et recipientia requiri contenderunt, quorum illa mere spiritualia essent, haec materialitatis causas et subiecta in se continerent. Ita duplici emanationum diuinarum flumine constituto, possibile demum esse putabant ostendere, qua ratione ex combinatione horum principiorum emanatiuum res omnes, etiam quae sensibus subiacent, productae sint atque genitae. Nihil in his omnibus est, quod non apud omnes, qui systemati emanatiuo adhaeserunt, deprehendatur, quod scilicet sine his duorum generum principiis constare nequit. Idem Oromafdes et Arihmanus Zoroastris ex Mithra prodeuntes volunt, hoc Aegyptiorum Osiris et Isis, et coniugia deorum Aegyptiaca innuunt, mira similitudine in Indica theologia expressa, hoc aeones masculinae et foemininae philosophiae orientalis inculcant, hoc Cabbalistarum Seir Anpin et Malcuth dicunt, verbo in eo omnes consenserunt, quicumque emanasse ex infinito deitatis mari omnia dixerunt. Aegyptiaca quoque Orientalibus admixta ita explicat Iamblichus, ut mira inter ea et Indica sit conuenientia. Quae omnia ad detegendas veras Indicae philosophiae et theologiae origines merentur expendi atque abiectionis praedictis recte considerari. His intellectis, quae sequuntur haud erunt obscura.

XXI. Ob dictam creationis causam ens summum se in effigie trium idolorum adumbravit, ut posset detectum et comprehensibile factum adorari. Et hoc quidem simulacrum Lingum dicitur. Denotat autem, interprete CROSAEO ^u, Lingum genitalia utriusque sexus coeuntia, quorum imaginem in adytis templorum, quae Pagodae dicuntur, collocant, et sacro sancta habent ^x, magno quoque cultu ideo prosequuntur, et sacrificiis a Bramanis peculiaribus ritibus oblati honorant. Immo amuleti instar capsulae inclusum hoc Lingum collo appendunt, et vim illi magicam tribuunt. Inepta haec diuinitatis symbola unde Indi acceperint, haud difficulter deprehendent, qui DIODORVM SICVLVM ^y consulunt, momentem genitalium cultum diuinum in orgiis et mysteriis multorum populorum deprehendi: maxime vero Aegyptios in eo prosequendo insanuisse phallus in sacris Bacchicis multis ritibus adoratus exemplo est. Prodent haec nouo argumento, tum origines Indicorum dogmatum Aegyptiacas, tum systema emanatiuum, cuius fulcrum hoc Lingum est. Neque tamen putandum, adeo insanuisse huius systematis inuentores et doctores quoque inter Indos, ut Deo genitalia materialia adscriberent. Hoc enim assertionibus de Deo supra allatis, quibus eum ab omni corporis figura liberum pronuntiant, e diametro est contrarium. Sed intelligendum hoc est eodem modo, quo utriusque sexus proprietates Deo diisque ex eo prognatis a veteribus tribui, aliquoties docuimus, nempe ut in Deo non modo causas efficientes virtutesque spirituales, sed et causas subiectiuas atque materiales deprehendi et ex utrarumque coniugio et con-

Nnnnn 3 iunctio-

^u) p. 588 ROGER. p. 249. not.
^x) Relat. Miss. P. I. p. 354. 895.

^y) Bibl. L. I. Conf. de Romanis AVGVSTIN. de C. D. Lib. 7. c. 21.

iunctione atque commixtione rerum omnium essentias generari produci- que statuatur. Vnde haec cum systemate Orientali, Aegyptiaco, Gno- stico, Cabbalistico comparanda sunt, ut lux illi dogmati spe omni maior et illustrior exurgat. Interim negari tamen non potest, allegoricam istam adumbrationem systematis emanatiui, turpissimae superstitionis et nefandae idololatriae occasionem fuisse, cum ingenia ista metaphyfico acumini minus, quam imaginationis simulacris apta, systematis umbram cum ipsa re et corpore confunderent.

XXII. Ex hoc diuino fonte duo alia Numina exorta sunt Tschuien, qui masculini sexus, et pater Deorum omnium est, et Tschaddi, quae foemina et mater Deorum est ². Obtinet haec regula per totam theologiam Indi- cam ³, ut Deo Dea coniux societur, cuius ratio philosophica ex ante- cedentibus petenda est. Petiisse id Indos ab Aegyptiis recte et acute iam vidit, qui ad Rogerum annotationes adiecit. Is enim recte ad HERO- DOTVM ⁴ prouocat, et arcanos ritus Osiridis et Isis allegat, quosque hoc pacto in India vtriusque sexus in diuinis cultum genuisse obseruat.

XXIII. Quinque capita habet Tschuien, quorum tria sunt potiora. Inde tria numina exsurgunt Biruma, siue Birama, Isuren et Vifnou. Celeberrima est inter Indos fere omnes haec trinitas diuina, cuius expli- cationem, quam Missionariis Danicis dederunt Bramanae, hanc quidem esse volunt, indicari ea similitudine varios colendi numinis modos et rationes: aut fecerunt nugatores viros doctos ex totius systematis Mala- barici nexu constat, secundum quod Deus hic *τριπλάσιος* (quo nomine Mithras Persis appellatus est) trium emanationum praecipuarum ex Deo incomprehensibili progressarum, symbolum est, quarum prima eundem apud Indos locum occupat, quem *δυνάμις* apud Gnosticos, *λόγος* apud Alexandrinos, Adam Kadmon apud Cabbalistas, vnde innumeris praed- icatis et laudibus Ischuren scatent libri Malabarici. Iucundumque erit Lectori, placita Orientalia, praecipue in Aegypto secundum Iamblichum narrationem obtinentia, cum Malabaricis comparare, ita enim recte fe- cisse censetur cel. CROSAEVS, quod totam hanc theologiam Aegy- ptiacae originis esse statuerit.

XXIV. In hoc quinquecipiti simulacro Numen ineffabile et incompre- hensibile, ut humanae infirmitati succurreret, se manifestauit, singulis enim vultibus propria nomina et munia regendi mundi competunt ⁵.

XXV. Constituunt itaque haec quinque Numina systema diuinum, quatenus mundus ab eo regitur.

XXVI. Ea suo tempore retrahentur reuocabunturque in abyssum Deita- tis, et in sinum Numinis supremi resorbebuntur.

XXVII. Qui vero hos dominos adorat, re ipsa summum ens, supre- mum Numen, adorat: illud est in omnibus omnia.

XXVIII.

²) LA CROZE p. 609.
³) ROGER. p. 237.

⁴) L. II. c. 48.
⁵) Ibid. p. 604. Relat. Miss. P. I. p. 47.

XXVIII. Præter hæc prima Numina, quorum quodlibet suam coniugem habet, dantur adhuc CCCXXX milliones Deorum, et quadraginta millia prophetarum a Deo eum in finem conditorum.

XXIX. Quatuordecim mundi sunt, septem superni et septem inferni. Illi vocantur: 1) Tschaddialogum, 2) Dewalogum, 3) Tschenalogum, 4) Magalogum, 5) Tschiwalogum, 6) Bywalogum, 7) Pulogum. Hi fortiti sunt nomina: 1) Adalalogum, 2) Widalalogum, 3) Tschudalalogum, 4) Nidalalogum, 5) Daradalalogum, 6) Daladalalogum, 7) Padalalogum^d. Inter hos mundos inferiores et superiores, esse nugantur quatuordecim maria, quorum vnum repletum lacte, secundum melle, tertium saccharo etc. Obseruatum autem missionis Danicæ ministris^e, ineptum hoc systema mundorum fingendi occasionem subministrauisse traditionem de septem planetis, eorumque circulis ab horizonte sectis. Quæ si probe ponderentur, coniectura inde enascitur, primos astronomiæ inter Malabares conditores, planetarum orbis velut terras habitatas. Indis commendauisse: quam hypothefin inter Pythagoreos Aegyptum incolentes non peregrinam et ignotam fuisse suo loco annotauimus.

XXX. Omnes hi mundi infinite magni latique sunt, et a suis quique habitantur incolis.

XXXI. Padalalogum, infernus est, in quo Deus mortis, Emen, rex est.

XXXII. In mundo Palogum, homines habitant; ille vero figuram habet quadratam et oblongam.

XXXIII. Magalogum est aula Vistnou.

XXXIV. Dantur infinitæ mundorum periodi, quarum antiquissima et prima omnium seculorum Ananden dicitur, durauitque CXL annorum milliones; hanc secutæ sunt periodi reliquæ^f.

XXXV. Durant hæc periodice seculorum reuolutiones per innumerabilem temporum annorumque milliones, ab vno Numine ad aliud, creatis Diis pereuntibus, et redeuntibus.

XXXVI. Post innumerabiles eiusmodi seculorum periodos redibit tempus increati Isuren. Fabulis lepidis has periodos inuoluunt Indi, quas ex eorum ore descripsit CROZAEVS^g, secundum quas, numina omnia, quæ ex increato et primo ente, Isuren dicto, effluerunt, in hunc Deitatis oceanum redeunt, id est moriuntur, et iterum noua emanatione progrediuntur. Accepisse hoc Indos a peregrinis conditoribus religionis suæ, comparatio instituta cum reliquis systematis emanatiui sectatoribus faciet manifestissimum. Quotquot enim illud receperunt, quod plerasque gentes barbaras fecisse suo loco ostendimus; deos quoque ex Deo primo emanantes, in eum resorptum iri, et fatalem periodorum æternarum catenam existere professi sunt, cuius exitus tandem sit infinitum illud, ex quo omnia fluxerunt, et refluxerunt quoque in diuinitatis mare. Fabulas autem

d) Ibid. P. I. p. 358.
e) l. c. P. II. p. 941.

f) Conf. LA CROZE p. 608. sqq. ROGER. p. 283.
g) l. c. p. 608.

autem lepidas genuisse videtur diligentia theologorum aeternitatis notionem incomprehensibilem ingeniis stupidis et crasso sub aëre natis inculcandi, id quod attenta lectio loci scriptoris Indici, quem ex memoriis Ziegenbalgianis adduxit CROZAEVS facile coniici potest.

XXXVII. In quinto mundo est sol et luna; in sexto angeli tutelares, in septimo et octavo angeli primarii, qui nubes formauerunt.

XXXVIII. Mundus praefens omnium deterrimus est, in quo peruersa sunt omnia.

XXXIX. Ortus est mundus ex ovo, et tandem a radiis solis comburentur. Etiam in hoc asserto vestigia doctrinae Aegyptiacae apparere, instituta utriusque comparatio docebit. Eandem hypothesin etiam inter reliquos Indos, maxime, inter Siamenses obtinere obseruatum ex Tachardi relatione BURNETIO^b, qui recte notat, ex cineribus combusti regni noua, secundum Indos femina siue oua nascendi mundi exurgere. Frustra autem haec a Noachi tempore Burnetus repetit, recentiorem enim esse theologiam Indicam ista annorum canitie, ex dictis constat. Attulisse autem hoc quoque dogma cum reliquis inter placita domestica Aegyptios aduenas valde est verisimile.

XL. Dantur spiritus boni et mali, qui ab hominibus generantur. Ita quidem tradebat Pamanadaba Rogeroⁱ, sed recte de eo dogmate in annotatione paginae subiecta dubitatur. Spiritus enim secundum systema Indorum vel ex primo numine, vel ex subordinatis diis progrediuntur. Forte ea tantum Braminae mens fuit, spiritus siue animas a corpore auulsa et per varia postea corpora migrantes vel bonas esse vel malas, qua ratione similia praecepisse Alexandrinos philosophos suo loco diximus.

XLI. Animae hominum et brutorum reipsa vnus essentiae atque naturae sunt. Supra iam in doctrina Xekiae exoterica hoc assertum obtinere, idque ex systemate emanatiuo, et quam illud gignit, metempsychosis dogmate fluere obseruauimus. Ratio itaque diuersitatis ex conditione corporis, quod animae inhabitant, vel melioris, vel deterioris, deriuanda est. Ex hoc vero fonte ratio quoque abstinentiae a carne, et ab esu animalium petenda est.

XLII. Animae in corpore velut in carcere versantur, et post mortem in alia corpora migrant. *Κύρια δόξα* totius non modo Indiae, sed vniuersi fere Orientis, quod exotericum domesticumque in his oris dogma fuisse, ex historia philosophiae barbaricae constat. Qui cothurnus vt plerisque pedibus aptus fuit, ita praecipue emanatiuo systemati valde adaptatus est. Secundum illud enim euolutiones reditusque animarum fiunt gradatim^k.

XLIII. Animae ab aeterno ex Deo effluerunt, in quo extiterunt, et in corpora poenae causa detruduntur. Monet, qui haec refert ROGERVS,

h) App. ad Archaeolog. philos. p. 542. seq. conf. ROGER. p. 282.
i) loc. cit.

k) Conf. Relat. Mission. P. I. p. 388. 420. 487. 871. 603. 765. LA CROIXE p. 619. ROGER. p. 304.

rys^l, Indos originem animarum ex Deo cum maris emanationibus et fluminibus ex eo oriundis comparare. Id quod prorsus conficit, omnia ex Indorum mente ex emanatione constare. Nec aliud patitur hoc systema, cum quodcumque reale, bonum, substantiale est, in hoc fonte lateat, exque eo progressum visibile fiat. Quo pacto turpissimum enthusiasmum atque deismum satis impium introduci nemo non videt. Non repetemus ea, quae iam aliquoties de Quietismo Indico, Sinico et laponico diximus, sed monebimus tantum, ineptum pariter et impium hunc enthusiasmum magnas praestantissimorum inter Indos philosophorum voces suspectas facere, et polluere, ut ex iis, quae de morali philosophia harum gentium dicemus, patebit. Vno iam exemplo, eoque memorabili rem illustrabimus. Afferit ex memoriis Ziegenbalgiani sequens effatum, pulchrum in se et Deo dignum CROSAEVS^m. Vna tantum vera essentia est, quae omnipraesens est ubique, et quae radiorum solis instar se omnibus insinuat. Tu te mihi dono dedisti, et ego me tibi; vidit id oculus meus, et comprehendit id animus. Illapsus enim mihi es, o Deus, ut fulmen e coelo. Haec si fundamentis theologiae Indicae adaptentur, patet magnificam hanc sententiam nihil aliud, nisi deismum vel enthusiasmum irrationalem, et physicam essentiae diuinae participationem inuoluere. Alia ex Barthrouheri sententiis a ROGERO editis colligi possunt, quibus hic enthusiasmus in aprico ponitur. Quae apud ipsum legenda; nobis enim non licet esse tam prolixis.

XLIV. Post mortem potest homo per transmigrationem non modo brutum, sed et creatura inanimata immo diabolus euadereⁿ. Fulcit haec thesis obseruationem asserto XL. adiectam.

XLV. Felicitas animae post mortem partim in aliis mundis, partim in coelo quaerenda est.

XLVI. Ea felicitas per remissionem peccatorum, et per bona opera acquiri; remissio peccatorum autem itineribus religiosis ad sancta loca, festiuitatibus, lotionibus et sacrificiis obtineri potest^o. Inter haec salutis media plurimum lauacris tribuunt, cuius rationem quaesitus a Ziegenbalgio^p Bramana quidam respondit: fieri ideo, quia aqua diuinitate non careat, et magnas res in mundo efficiat, rebusque omnibus plurimum salutis afferat, velut mater alitrixque.

XLVII. Peccata post hanc vitam in inferno puniuntur, in cuius tenebris tamen cruciatus non nisi paucorum aeternum durant.

XLVIII. Quoniam animae omnibus animalibus insunt, ideo nefas est, ea mactare eorumque carne vesci. Maxime vero impium est vaccam interficere, quae sacrosancta est^q. Fluere hoc dogma ex metempsychosi ex dictis

D p. 309. 310.
m) p. 593.
n) *Ibid.* p. 449.

o) *Ib.* p. 415. 421. 438.
p) *Relat. Miss. Ind. P. I.* p. 701.
q) ROGER, p. 451, seq.

dictis est manifestum. Vaccarum sanctitas autem tanta est, ut earum carne non nisi fex plebis nihil quod fas est, curans vescatur, et tum fimus sacrosanctus sit, tum cinis ex eo praeparatus idololatriae turpissimae materiam praebet ^r. Originem autem huius ineptae βουλατρείας ex Aegypto petendam esse, nemo non videt, cui res Aegypti veteris ignotae haud sunt.

Haecenus theologia Malabarica, cui quaedam physica subiungimus, ut constet, quo modo de rebus naturalibus philosophari Indi audeant:

Physica Malabarica.

XLIX. Quinque sunt elementa, terra, aqua, aër, ignis et agachum, id est spatium inter coelum et atmosphaeram nostram ^s.

L. Tria sunt mortis et corruptionis principia, quae ex unione animae et corporis oriuntur, Anoubum, Maguei et Ramium. Anoubim est cortex animae, forte ὄχημα Platoniorum vel materia; certe simile quid Klippothe Cabbalistarum; Ramium fomes cupiditatis pravae in anima latens; Maguei phantasia eiusque directorium.

LI. Quinque sunt classes vitae; vegetatiua, quae omnibus corporibus inest, vita, voluntatis, sapientiae et felicitatis.

LII. Tria sunt temperamenta, melancholicum, sanguineum, phlegmaticum.

LIII. Obtinet melancholicum temperamentum apud sapientes, modestos, duros, et indole bona praeditos homines; sanguineum facit poenitentes, resipiscentes, temperantiae et virtuti deditos; phlegmaticum gignit impuritatem, fraudes, iniquitatem, mendacium, pigritiam, tristitiam.

LIV. Diei noctisque vicissitudines ex solis declinatione circa montem ingentem oriuntur. Veterem at ineptam coniecturam esse, olim iam Indis receptam alibi ostendimus.

LV. Metalla emendare et transformare in aurum possibile ^r.

LVI. Dantur dies fausti vel infauti nefastique, qui diligenter observandi sunt, ne atro die quid suscipiatur male euenturum. Vetus haec quidem superstitio est, inter barbaros diu iam per omnes terras recepta, at non maiori cura et studio culta, quam apud Indos, cuius exempla dabunt Missio Danica ^u et ROGERVS ^x.

Praeter haec pauca quaedam alia sunt, his tolerabiliora, at privatorum tantum sententiis celebrata, quae tamen, quia ad opiniones totius gentis cognoscendas nihil faciunt, hoc loco non tangimus.

Doctrina moralis Malabarica.

§. VI. Restat moralis doctrina Malabarica, cuius elegans specimen exhibuit ROGERVS. Is enim libro suo BARTHROVHERRI, Bramanae

r) Rel. Miss. P. I. p. 181. 467. 616. 402. ROGER, I. c. KAEMPFER, Hist. de Japon. P. I. p. 60.
s) LA CROZE p. 622. seqq. Relat. Mal. P. I. p. 894. seqq. P. II. p. 898.

t) Ibid. p. 628.
u) P. I. p. 206.
x) p. 122. 134.

nae sententias centum de via ad coelum, tum dicta centum de vita rationali et prudente inter homines adiecit, eo quod magnae inter Indos istos auctoritatis esse perhibentur. Tradunt enim hunc Indorum philosophum filium fuisse Bramanae cuiusdam, mulierosum primo et voluptatibus maxime deditum, ita ut trecentas vxores duceret. Patrem autem eius lethaliter decumbentem cum filiis valedixisset, moestis hunc oculis intuitum indoluisset, quod matre Sudraes, i. e. laica genitus, e multis quas habebat coniugibus, plurimos liberos suscepturus esset; qui quoad in mundo cum posteritate sua vixerint, ipsum coelo excluderent; adeo nefas apud Indos inter Bramanas habetur mulieri ex alia familia misceri. Id adeo commouisse, ferunt Barthrouherri animum, ut relicto patre, dimissisque vxoribus caput tonderet, indumentoque rubro amictus Sanjasi ^y quendam effingeret, sanctitatis colendae causa. Patrem vero conspecta pietate filii ei vitam promississe, quam diu terrarum orbis durauerit; non irrito euentu, inuisibiliter enim eum postea inter homines velut angelum obambulauisse. Patre itaque decedente ad peregrinationes per orbem se accinxisset, vxoribusque permisisset, ut iterum nuberent aliis; ipsum autem totum coelestibus intentum ex veterum scriptis et propria meditatione sequentes sententias et dicta collegisset. Quae magnificam pleraque doctrinam inculcant, quam tamen systemate emanatio inaedificatam fundamento periculoso niti, hincque enthusiasmo latente grauida *μετέωρα* nonnunquam gignere recordandum est. Ipsae vero meditationes pulcherrimae sunt, et supra Indorum captum, multaque habent veterum Gymnosophistarum sententiarum haud dissimilia. Quorum ut exemplum Lector habeat, ex multis extantiora et memorabiliora hic apponemus:

I. Vita hominis instar guttae aquae est: et tamen propter eam principum auras sequitur, eorumque actiones laudare non erubescit, non expendens animo, ita se peccare.

II. Decrescit hominis corpus et senescit, cupiditas animi autem quotidie iuuenescit.

III. Quamuis diu durent res terrenae, tamen finem capient, eoque tempore quo corrumpentur, animum dolore replebunt et tristitia. Qui vero mature eas relinquit, quia aeternum durare nequeunt, certam animum tranquillitatem pariet.

IV. Deferunt autem diuitias et cupiditates omnes illi tantum, qui coelesti cognitionis lumine instructi sunt.

V. Habent viri sapientes bona huius vitae et felicitatem temporalem pro carcere, quo a coelestium rerum cupidine retrahuntur; ideo mature haec omnia deferunt.

O o o o o 2

VI. Cun-

y) Hi Gymnosophistae veterum, recentiorum Mystici sunt.

VI. Cuncta timori exposita sunt; nihil autem illi timendum est, qui in via Dei ambulat.

VII. Nihil est in mundo, quod perdurare possit, et finem tandem aliquando non videat.

VIII. Funiculus est, cupiditas; eum rumpi ne impediās, vel aegre feras: Deo autem confidenter te trade, et saluus atque beatus euades.

IX. Omnia fert secum tempus, hoc itaque reuerenter habere memento.

X. Non concupiscenda ea sunt, quae incerta.

XI. Si mundi rebus inhias, magnis molestiis cruciaberis; quaerendus itaque magis tibi locus Dei est, quem si inueneris, omnem mundi molestiam laetus contemnes.

XII. O animule! qui quaeso fit, ut dum omnia perquisis, eum, qui in pectore tuo habitat Deum non inuenias?

XIII. Quaerenda est animae beatitas ante morbum et senium. Si enim tantam curam differes, idem ages, quod ille, qui tum demum puteum effodit, cum tecta ardent.

XIV. Mitte cogitationes terrenarum rerum, quae corpus occupant, abiice scientiam, quam comprehendere alii nequeunt: quid enim in his consilii ubi mortis hora ingruit?

XV. Est terra lectus sapientis, brachia culcitra, coelum tectum, ventus ventilabrum, luna candela; corporum vxor; annon is hoc pacto princeps est?

XVI. Impossibile est hominem stolidum et iratum verbis prudentibus compefcere.

XVII. Bonum est, hominem, qui pauca scit, inter sapientes filere; hoc enim in potestate sua habet; et ita ignorantiam suam teget, et inter sapientes numerabitur.

XVIII. Diuitias animi fures furripere nequeunt, quo plus ex iis distribues, eo magis augebuntur.

XIX. Recte et prudenter differere, vera hominis ornamenta sunt.

XX. Thorace opus non habet, qui iniuriarum patiens est: iratus vero alio hoste non eget.

XXI. Qui cum hominibus conuersabitur, melior euadet.

XXII. Imitabitur scorta princeps, multaque simulabit; mox enim cum bonis verum loquetur, mox malis mentietur; humanus mox erit, mox iratus; studebit interdum actionibus bonis, interdum quoque malis; corradet interdum opes, interdum dilapidabit. Machiauellismum ante Machiauellum haec prodere, nemo ignorat.

XXIII. Nihil accidet homini, nisi quod destinatum illi a Birama fuerit. Tangit hoc dicto philosophus fatum, cuius indeclinabilem necessitatem cum gente sua asserit. Cuius erroris fons ex ignorata mali origine deriuandus

uandus est. Nesciunt enim Indi, quid de difficili hac quaestione statuendum sit, hincque de origine mali incerti illud mox ex inclinatione hominis et temperamento praedominante: mox ex animarum transmigratione, interdum ex dispositione Biramae; siue creatoris deriuant. Quibus loliis femina naturalis cognitionis Dei valde corrumpit Satanas, et animos infelicis gentis valde seduxit. Et hinc Praedestinatianismus Indorum philosophorum, quem magnis vocibus commendant Barthrouherri sententiae. Qui tamen in eo laudandus est, quod hominem fati necessitate, creatorisque praedestinatione velut pilam terrae allisam, surgere, et coelum petere iubeat, cum malus trunci instar deiectus maneat. Nempe etiam in aduersis fatis bonum virum inhaerere virtuti, docet, licet, quis rerum suarum exitus sit, ignoret. Ideo comparat Biramam cum figulo, tristes euentus, cum rota, animum hominis cum luto, fati dispositionem, cum axe rotae; hisque addit: quem euentum hic figuli labor habiturus sit, se nescire.

XXIV. Cuncta pessime interpretabitur homo malus.

XXV. Qui cum malis, societatem inuit, nequitiae filios laudat, officium non explet, fortunae fauore promotus, humilitatem pristinam obliuiscitur, viamque bonam contemnit, nunquam tranquillitate animi fatiabitur.

XXVI. Vir bonus semper cupit secundum rationem viuere, malo non consentire, in aduersis animum fortem seruare, et viam vitae amare eaque delectari.

XXVII. Si quis in eremo, in vndis, inter hostium tela, in mari vel in montis cacumine dormiat, infidiis, veneno, periculis impetitus, at tamen vitae recte et pie actae opera eum seruabunt. Multa his similia inculcat Barthrouherri iucunda haud pauca, et allegoria more orientali eleganter vestita, quae vero interdum fundamento recto carent, et nubes petunt.

CAPVT TERTIVM,
DE PHILOSOPHIA SINENSIVM.

§. I.

*Scriptores de
re literaria
Sinensium.*

Ex India in amplissimum Sinarum imperium transgressi gentem offendimus, antiquitate, ingenio, artium cultura, prudentia politica et philosophiae studio non modo omnibus Asiae populis praefendum, sed cum Europaeis quoque, si haud paucos audias, comparandum. Quam a canis aevi vetustissimi temporibus philosophari coepisse, adeoque origines philosophicas in ea quaerendas esse, excellentissimum quoque de moribus philosophiae genus sequi magni in ciuitate erudita viri contendunt. Vt enim taceamus Iesuitas, qui doctrinam Sinensium magnis eloquijs extollere coeperunt, ex quo in amplissimum regnum progressi, annunciandis religionis Christianae mysteriis manum admouerunt; ISAACVS VOSSIVS ^a, plurimum Sinensi literaturae tribuit, quem secutus est B. SPIZELIVS noster ^b. Recentissima autem aetate Sinensium philosophiam plurimum suspexit incomparabilis LEIBNIZIVS ^c, quem secuti sunt illustres viri C. WOLFIVS ^d, et G. B. VULFINGERVS ^e, quibus BARBAYRACIVM ^f, aliosque addere licet. Ast iam aevo medio fuisse nonnullos, qui Chinam ingressi, parum dignam laude doctrinam eius gentis deprehenderint, ex itinerarijs Arabum quorundam, qui seculo IX illud regnum intrarunt, quae dissertationibus eruditissimis illustravit EVSEBIVS RENAUDOTIVS ^g, discipotest. Maxime vero recentiori aetate sacerdotes illi emissarii, qui ex alijs familijs, quam Ignatii, in hanc regionem peruenerunt, euangelium I. C. praedicaturi, quique cum Iesuitis de pictis callide et laudatis perperam Sinarum institutis decertarunt, exiguum et falsam esse doctrinam eius gentis philosophicam contenderunt: quorum obseruationes collegit, et falsitatis Iesuitas conuincere fatigit ANTONIVS ARNALDVVS ^h. Inter ipsos Iesuitas parum eruditioni Sinensium tribuit LVDOVICVS DE COMITIBVS ⁱ, quam sententiam quoque secutus est, et dissertatione singulari demonstrauit RENAUDOTIVS. Addi

^a) Obseru. variar. c. 13. 14.

^b) In eleganti libello, de re literaria Sinensium.

^c) In Praef. ad Nouissima Sinica et in Epistola ad Remondum T. II. p. 413. sqq. qua Introductio in philosophiam Sinensium sistit.

^d) In Orat. de Sinarum philosophia, quae quantum mortuum occasionem dedit in Hist. Phil. Wolfianae explicandum est, vid. LVDOVICI Intr. in Hist. Phil. Wolf. P. I. c. 2. §. 67. p. 51. sqq. examinavit eam Ven. LANGIUS, emendauit

ipse Wolfius. Conf. qui de ea creatione libere iudicat Cel. RETHMANNI, loc. cit. p. 29.

^e) In Specimine doctrinae vet. Sin. morali.

^f) Praef. ad Pufend. §. 14.

^g) 1718.

^h) La morale pratique des Iesuites Tom. III. VI. VII.

ⁱ) Mem. sur l'etat present de la Chine, Conf. GUNDELIN, Hist. phil. mor. c. 5. p. 35. 36.

Addi his possunt BVDDEVS ^k, THOMASIVS ^l, GVNDLINGIVS ^m, HEVMANNVS ⁿ, alii ^o. In hac opinionum diuersitate et virorum doctorum dissenſu magna cautione atque prouidentia opus est, ne in partes abrepti, vel nimium tribuamus Sinensibus, vel nihil. Itaque scriptores illi attente, et sine praeiudicio, nec sine adhibito examine legendi sunt, qui de rebus Sinensium commentati sunt, quos plerosque nominauit, et more suo eleganter et acute iudicium interposuit suum Ven. IO. FR. REIMMANNVS, qui *ἀνορύμωος* *Sciagraphiam philosophiae Sinensis noua methodo traditam et eruditorum omnium iudicio submissam* ^p edidit, quocum Cel. STRVVIVS ^q conferendus. Non repetemus eos hoc loco breuitati consulturi, sed notamus tantum, ex multis eos potissimum consulendos esse, qui philosophiam Sinensium ex instituto attigerunt, vel de theologia Sinensium tractarunt. Quo nomine nota sunt scripta THEOPHILI SPIZELII *de Re literaria apud Sinenses*, G. G. LEIBNIZII *Nouissima Sinica*, CHR. WOLFFII *Oratio de philosophia Sinarum*; G. B. BVLFINGERI *Specimen doctrinae veterum Sinarum moralis et practicae*: ZACH. GRAPIVS *de Theologia Sinensium*; DOMINICVS FERDINANDVS NAVARETTA *de Regno Sinico*: et quae contra Iesuitarum ostentationes monuerunt RENAVDOTIVS et MINORELLI *in Obseruationibus ad errores Iuencii de rebus Sinicis*. Qui duo scriptores eo magis expendi merentur, quo magis a praeiudicio peregrinae admirationis et credulitatis, quod plerosque in praeceps egit, liberiores fuerunt, qui vero Minorelli nomine scriptum illud vulgavit (ipſius enim Minorelli esse Iesuitae pernegant ^r) et ipse diu inter Sinenses versatus est, et Iesuitas Iesuitis opposuit. Maxime vero quae Nauaretta, Antonius de S. Maria, P. Nic. Longobardus, de philosophia et theologia Sinensium tradiderunt, cum obseruationibus illustri Leibnizii ad has scriptiones, eiusque epistola ad Remondum comparanda sunt, legendaque elegans et erudita diatriba Ven. CHRIST. KORTHOLTI *de Philosophia Sinensium veteri media et recentiori*, qui excusationes Leibnizii roborare et noua luce perfundere anſus est ^s. Cui etiam in elegantissima *Collectione epistolarum Leibnizianarum* eruditissimam epistolam praestantissimi CROZAEI debemus, in qua laterem lauisse Leibnizium philosophiae Sinensium *ὀρθόδοξον* vindicando demonstrare contendit. Tacemus scriptores, qui post ANTONIVM ARNALDVIVM de cultu demortuorum, maxime Confucii, apud Sinas disputauerunt, magna ex parte a B. BVDDEO ^t enarratos.

§. II. Quem-

k) Hist. phil. c. 6. §. 27. Anal. hist. phil. p. 351.
 l) Cogit. de libris nouis 1689. p. 600. 606. 626.
 m) loc. cit.
 n) Act. phil. Vol. II. p. 750.
 o) HEERN. Hist. phil. L. 6. c. 7. p. 309. LANG.
 Annot. ad orat. Wolffii etc.
 p) Brunsvig. 1727. 4.

q) Bibl. philos. c. 3. §. 3.
 r) Mem. de Trevoux 1715. p. 220.
 s) Extant haec monumenta scriptaque omnia in Vol. II. epist. Leibnizii a Kortholto vulgarum.
 t) In diff. de superſtitioso Confucii apud Sinenses cultu, quae in Anal. hist. phil. extat.

Scripta Sinarum philosophica, quae edita sunt.

§. II. Quemadmodum vero his testibus omnibus non tam secure stare licet, quam ipsis monumentis Sinarum philosophicis, ita ad eorum potissimum fidem recurrendum est, consulendique ante omnia libri gentis acutae classici. Quorum inspiciendorum copiam nobis fecit diligentia virorum doctissimorum, qui ex Societate Iesu in Chinam delati, ἀντόγραφα Confuciana atque huius gentis scripta philosophica, quae apud eam publicam auctoritatem nacta sunt, collegerunt, et in Europam missa tandem ex mandato Christianissimi regis Ludouici XIV vulgauerunt. Prodiit memorabilis collectio hoc titulo: *Confucius Sinarum philosophus; siue scientia Sinica Latine exposita studio et opera PROSPERI INTORCETTA, CHRISTIANI HENDRICH, FRANCISCI ROVGEMONT, PHILIPPI COVPLETI PP. S. I. Paris clō c lxx xvii.* Digna est curiosa collectio, quae attente legatur et examinetur, quia omnium plurimum ad cognoscendam literaturam et philosophiam Sinicam attulit. Ornat vero eius vestibulum erudita atque luculenta dissertatio praeliminaris, in qua introductio in historiam philosophiae Sinensis exhibetur. Sequitur philosophorum Sinensium principis, Confucii vita; et tunc ipse Confucius ^{ff} siue scientia Sinensium Latine exposita, cuius liber primus a Cemçu, secundo Confucii discipulo vulgatus nomen Ta-Hio, hoc est *magna scientia*, accepit, quia ad instruendos praeceptis suis principes viros, qui subiectos sibi populos et regna moderantur, scriptus est: in quo auctor principes feliciter imperandi cupidos, sibi prius imperare, et initia regni a sui totius cura cultuque sumere, deinde aulam familiarum recte instituendo ad regni administrationem prudenter progredi iubet. In secundo, qui auctorem eundem Confucium habere dicitur, sed ab eius nepote *Cusu* dicto, in lucem publicam traductus fuit, de medio sempiterno siue de aurea mediocritate constanter omnibusque in rebus tenenda, agitur, vnde nomen *Cbum-yum* accepit. Tertius liber decem *Kiuen*, id est sectionibus constans, *Lun-yu*, id est, differentium colloquia, inscribitur, atque apophthegmata Confucii et discipulorum eius et his familia exhibet, quae de vitiis, virtutibus, officiis, et recto regimine praecipunt. Inspurguntur passim quaedam ex monumentis Sinensium philosophicis memoratu digna, vel alia doctrinam eorum illustrantia. Adiecta est in fine tabula chronologica scientiae Sinicae, itemque synopsis imperii Sinarum et rerum in ea notabilium ^e. Promiserunt quoque doctissimi editores Memcii scripta, qui post Confucium seculo illi posterior celeberrimus inter Sinas philosophus fuit. Qua promissione saluam mouerunt ciuitati eruditae ea videndi, quamuis aliter visum sit cel. GVNDLINGIO ^u. Tandem desideriiis eruditorum velificatus FRANCISCVS NOEL S. I. Missionarius, Pragae clō c c c x i edit:

^{ff}) Non esse haec scripta ipsius Confucii contendit MINORELLI l. c. §. 8. p. 178.
^u) Conf. Act. erud. 1688. p. 254. seqq. vbi hic

liber copiose recensetur, quem locum consulere possunt, qui libro rariori destituuntur.
^u) l. c. c. 5. p. 32.

dit: *Sinensis imperii libros classicos sex, e Sinico idiomate in Latinum traductos.* In qua collectione praeter Confuciana nonnulla comparent quoque scripta Memcii desiderata. Quia vero exoterice hi libri philosophici scripti sunt ^v, et more gentibus Orientis recepto paraeneticè tantum virtutis doctrinam proponunt, plurimum debet illustri BVLFINGERO orbis philosophicus, quod dissolutas Sinensium scopas de morali et ciuili disciplina colligendo, iustum et ordine philosophico cohaerentem ethicae et politicae fasciculum historiae philosophicae studiosis suppeditauerit, dolemus autem Memcii scripta simul eum in vsu vocare non potuisse. Plurima vero de fide harum collectionum controuersia inter eruditos fuit, postquam Iesuitae in suspicionem venerunt, eos monumentorum Sinicorum interpretationem genuinam non dedisse, sed multa ad iuandam causam suam adulterasse. Quidam enim, qui conuenire Iesuitarum interpretationem et relationes cum iis, quae Dominicanae familiae sodales retulerunt, de fide Coupleti et sociorum dubitandum non esse censuerunt ^w. Alii, quia linguae Sinicae ignorantia et ἀρχετύπων Sinicorum defectus comparationem et examen non admittit, iudicium suspendere maluerunt. Inter quos est ven. REIMMANNVS ^x, qui bona an mala fide ex lingua Sinica in linguam Latinam sint translata, eos iubet discipere, qui vna cum monumentis authenticis viriusque linguae habent facultatem. IDEM de Collectione scriptorum Memcii a Noële edita iudicat: *Non esse dubitandum, eum genuinum illorum sensum et assequi potuisse et reuera assecutum esse, cum viginti integros annos se addiscendae linguae et libris Sinicis peruolutandis vacasse profiteatur.* At longe alia mens fuit aliis viris doctis, qui diligentiam magis et iuandi res suas studium quam fidem in Iesuitis eminere censuerunt. Non memorabimus in praesentia obiectas in tradendis rebus Sinicis falsitates ab Obseruatore ^y in *Iouuencii Historiam Societatis*, qui ipse legi meretur; sed ad eruditissimum RENAUDOTIVM ^z prouocamus, qui Iesuitarum fidem sublestatam esse inde demonstrat, quia tabulae Astronomicae, quas Iesuitae exhibuerunt, ab eis non integrae et incorruptae editae, sed ad tabulas Tychonis Brahei reformatae sunt. Id instituta comparatione Cassinum et Picardum obseruauisse, idque falsum quoque candide esse Coupletum obseruat. Tale quid autem cum ausi Iesuitae fuerint, an non in philosophico argumento idem tentauisse iustissima suspicio est? Idem quoque monet, versionem a Coupleto sociisque editam, paraphrasin esse, sine qua Confucii scripta plane intelligi nequeant: quae si propius inspiciatur, fatendum esse, omnium rectissime pronuntiauisse Laurentium Magalottum, et Carolum

Dati,

v) Vid. A&E. Erud. 1711. p. 285. seqq. 1712. p. 123. 224. seqq.

w) LEIBNIZIVS, BVLFINGERVS, KORTHOLTVS II. CC.

x) loc. cit.

Hist. philos. Tom. V.

y) MINORELLI I. C.

z) In Diss. praelim. I. C. quam Germanica lingua inseruit A&E. phil. Vol. II. p. 717. seqq. doctissimus HERMANNVS.

PPP PP

Dati, postquam cum Grubero et Oruillo S. I. ex China redeuntibus de doctrina Sinenfium contulissent: esse eam ethicam Confucianam a theologia Scholastica transformatam. Addi his debet, ex relatione *Actorum Eruditorum* *, *AYMONIVM* versioni Iesuitarum velut imperfectae et multis in locis adulteratae nouam et fidiorem melioremque versionem furrogare promississe. Idem de Noëlis versione Sinicorum scriptorum iudicium est, quam meliorem accuratationem non prode, nonnulli iudicarunt. Certe, ipsi, qui tantum Sinicae philosophiae pretium statuit, celeberrimo WOLFIO †, visus est *post tot annorum studium non satis intellexisse, quid verbis philosophorum Sinenfium subsit*. Ex his vero intelliget lector, quam difficile sit de genuinis Sinenfium dogmatibus sententiam dicere, et quam incerto talo constant, quaecumque ex his libris de eo argumento afferuntur. Recurrendum itaque ad modestum Pyrrhonismum historicum, vel saltem nihil certi statuendum, sed intra verisimilitudinis cancellos cuncta redigenda; maxime vero, quae de philosophia Sinenfium ab haud paucis magnifice praedicantur, examinanda accurate, abiectoque omnis partis studio, et inepto peregrinarum rerum amore explorandum, annon notiones Sinenfium incertae, confusae nihilque distincti significantes certis et clarioribus definitae sint vocibus? annon meditationes dispersae et nullatenus cohaerentes, in vnum systema, excogitato connexionis vinculo, ire coactae sint? an non allegorica, hieroglyphica, aenigmatica multa secundum electas deamatasque hypotheses sint explicata? annon suppressa silentio multa, vel commoda interpretatione in tolerabiliores sensus peracta sint? Ad quos scopulos offendisse multos, qui Sinenfium philosophiam comere ornareque susceperunt, ex dicendis constabit. De Sinenfi itaque philosophia tota fere tractatio hypothetica et coniecturalis est.

Origines historiae philosophicae Sinenfis obscurae et incertae.

§. III. Obscurissimae sunt magnaue incertitudine laborant origines historiae philosophicae Sinenfis, ob incertas et maximis dubiis expositas chronologiae Sinicae rationes, quas cum veris temporum notationibus conciliare velle, idem esset, ac inter tenebras lucemque pacisci. Et antiquissima quidem philosophandi initia sunt, quae inter Sinas feruntur: ea enim ad primum imperii gentisque conditorem Fohium referunt, qui, si Sinarum chronologia standum est, annis ante natum Christum *clo clo lo ccc cliv*, gentem feram ad rationes humanas reuocasse, legemque illi tulisse dicitur. Incipit enim cyclus Sinenfium anno ante redemptum orbem *clo clo lo cxlvii*, octauo anno imperatoris Hoangti; ante quem

*) 1713. p. 46.

†) l. c.

a) Ad has quaestiones illis respondendum est, qui fide sublesta vacare Iesuitarum relationes et versiones contendunt. Horum enim accusantur Iesuitae ab illis, qui diu in China fuerunt, linguam didicerunt, cum literatis Sinenfibus conuersati sunt; eiusmodi emendatarum rationum Sinicarum su-

spicionem roborauere exempla luculenta, maxime vero excogitata iuxta commoda Societatis interpretatio eorum locorum, quos esse obscurissimos et incertos in confesso est. Iesuitarum itaque eorumque qui illorum partes tantis animis agunt, contra has obiectiones et suspiciones apologia certioribus, quam fieri solet, rationibus faciendae est.

quem cum imperio praefuerint Fohi et Xi-nung, quorum ille CX annos, hic CXL imperasse dicitur, ad dicta tempora aetas Fohiana necessario referenda est. Ast si calculos Petavianos sequimur, magna verisimilitudine se commendantes, incidit natiuitas *Θεωρητών* in annum mundi $\text{CLO CLO CLO CLO CCCLXXXIX}$, diluuium vniuersale in annum mundi CLO CLO CLVI . Quod si itaque in dicta tempora incidunt anni Fohiani, aliquot eum seculis ante diluuium vixisse oportet. Cui cum non interrupta serie successores fuisse Sinas asserant, sequitur inde necessario, aut rationes historicas et chronologicas Scripturae sacrae aut Sinicas falsas esse et corruptas. Passim ideo dica scripta est Iesuitis, quod arenoso huic fundamento totam fabulam Sinicam inaedificauerint. MINORELLI ^b enim, vel quisquis eius nomine Iuencii falsitates et errores castigauit, monuit, *Chronologiam Sinicam a recentioribus descriptam esse, nullo certo fundamento, cum in libro Xuking imperatorum anni saepius non numerentur, qui vnicus tamen historiarum liber plenam apud Sinas auctoritatem habeat; nec Confucii auctoritate, quod Iesuitae contendunt, confirmatam esse, quo recentior longe sit.* RENAUDOTIVS ^c autem, ad Cassinum prouocat, obseruantem, annorum quingentorum errorem in calculo Sinenfium chronologico deprehendi: quem tamen venerabilis fenex ALPHONSVS DE VIGNOLES, (qui cycli sexagenarii a Ianao Sinenfium mathematico, anno A. C. N. vt ferunt CLO CLO CLO CLXX , in ordinem redacti rationes luculenter doctaque explicuit ^d, et obscurissimo argumento more suo lucem egregiam affudit) accusat, quod cyclum Sinenfium cum tabulis eorum astronomicis confuderit. Ipse vero ex Societate Iesu missionarius, vir acutus et doctus NICOLAVS LONGOBARDVS ^e, libens concedit, incertas turbatasque rationes temporum Sinenfes esse. Haud ita pridem autem chronologiae Sinenfi nouum lumen accendit IOANNES FRANCISCVS FOUCQUETVS. Is enim redux ex China attulit tabulam chronologicam historiae Sinicae connexam cum cyclo, qui vulgo Kia-tse dicitur, compositam a NIEN scriptore inter Sinas maximae existimationis, ex equestri apud Tartaros stirpe oriundo, muneribus inelyto, proregis filio et fratre praefidis duarum prouinciarum, quem viuum adhuc cum ex China discederet, Foucquetus reliquit. Ex hac Nienis tabula chronologica perspicuum esse obseruat, qui eam rarius occurrentem ad manus habuit Ven. KORTHOLTVS ^f, *Epocham veram atque certam historiae Sinensis ad quadringentos circiter annos ante natum Christum reuocari oportere. Et Sinas quidem initia gentis suae longius audere arcessere, et varias habere imperii sui historias et epochas diuersas; de iis autem Foucquetum explicatim annotare, ipsos inter se non minus acriter digladiari, quam nostros de originibus Chaldaeorum*

Ppppp 2

b) p. 121.

c) l. c. AG. phil. Vol. II. p. 733.

d) Miscell. Berolin. T. IV. Obs. 2. p. 24. seqq.

e) T. II. Epp. Leibniz. p. 28.

f) Praef. ad Vol. II. Epp. Leibniz. p. 27.

daeorum Assyriorumque et Aegyptiorum dynastiis. Quamobrem in Sinenſi imperio de incunabulis et primordiis illius nationis, unicuique quod libet, credere licere. Ex quo falſum eſſe, deprehenditur, quod IUVENCIVS ^f, ſcribere auſus eſt: *vetuſtatem Fohi imperiiſque Sinici, confirmare hiſtoriam Sinicam, tantam auctoriſtatem literatorum iudicio, ac potiffimum Confucii auctoriſtate adeptam, vt eam vocare in dubium nemo prudens, ac niſi, vt diſtitent, haereticus poſſit.* Ob quod mendacium merito acri MINORELLI ^g calamo Ieſuita vapulauit. Nos incertitudinem antiquitatum Sinicarum non magnopere miramur, recordantes Chaldaeos atque Aegyptios, quos tamen omnium primos imperia condidiſſe conſtat, non minus in antiquitate gentis ſuae aſſerenda ſupra omnium fidem ineptuiſſe, moremque gentium omnium fuiſſe, vt origines ſuas innata gloriae cupiditate antiquiſſimas faciant. Vnde prorfus nullam eſſe Sinicae chronologiae auctoriſtatem in comperto eſt. Quamuis enim imperatorum ſucceſſiones crepent, annosque definiant, fabulas tamen fumosque eos vendere, et vel ex vno πολλονύμων plures exſculpſiſſe, vel ad ementiendam antiquitatem quosdam a gente ſuperba et faſtu plena infartos iſti feriei fuiſſe, aut annos nimium productos, eſt maniſeſtiſſimum. Quae tamen non obſtant, vt non fatis vetuſtas eſſe origines Sinenſes putemus, cum poſt diſiectas linguarum confuſione gentes mature in illas oras nonnullas deſcendiſſe ex Iaponenſium quoque hiſtoria conſtet. A Noachi tamen filiis iſtam terram iam cultam habitamque fuiſſe nobis veriſimile minime videtur: cum et tanta terrarum diſtancia a ſede Noachi ſit, vt filios eius illuc penetrauiſſe minime ſit probabile, qui in propinquieribus ſine dubio regionibus, maxime iis, quae ad meridiem fuere ſitae, conſederunt; et vita plane fera et belluinis moribus acta, quae primis Chinae incolis tribuitur, tantum luminum Noachicorum, in filiis eorumque familiis reſplendeſcentium iubar minime patiat. Suis itaque in tenebris origines Sinenſes relinquendae ſunt.

*Fohi primus
Sinenſium le-
giſlator.*

§. IV. Fabulis inuoluta eſt tota Fohii hiſtoria, qualem Sinae enarrant: id quod nemo rerum veterum intelligens mirabitur, cum et legiſtatores ipſi diuinas ſibi et admirandas origines ſoliti ſint adſcribere, vt diuini ortus opinione animos hominum velut vinculis quibusdam conſtringerent, et religione deuincirent, et homines feri in vitae humanae ordinem moresque rationali creatura dignos redacti, atque inſignibus humanae vitae beneficiis maectati eorum, quos viuos ſuſpexerant, memoriam poſt fata fictis narrationibus poſteritati reliquerint. Id cum in plerarumque gentium antiquiſſimarum originibus euenerit, in Sinicis quoque non euenire non potuit. Et vixiſſe quidem hanc tanta temporum antiquitate, vt diluuium anteuertat, nugantur Sinae; quos ſi non totos audiendos, ita tamen intelligendos eſſe admiratores ſapientiae Sinicae contendunt,

^f) loc. cit.

^g) l. c. p. 121.

tendunt, vt hunc Fohium vel Noachum ipsum, vel filiorum eius vnum fuisse coniciant. Quam opinionem recitasse, est refutasse, adeo absurda et inepta est. Tradunt autem Scriptores Sinenses ^b, eum a matre ab iride circumdata in prouincia Xen-Si conceptum sicque ἀπ' αἰθέρος natum esse. Cuius generis ortum diuinum cum plures veteres legislatores calide ementiti sint, nobis non momentibus lector intelligit, vnde haec traditio genita fuerit. Adultiorem, cum diuino intellectus acumine gauderet, ad emendandos mores ferinos Sinensium animum adiecisse, dicunt. Brutorum instar enim viuentes cruda carne victitasse, et a concubitu promiscuo ac incestu non abhorruisse, ita ratione humana situ et squalore obducta, vt nec patrem quis sciret suum, nec ius fasque vllum intelligeret. Eos itaque a belluina vita et perdita viuendi consuetudine reuocaturum, leges illis tulisse, matrimonia instituisse, ordinem viuendi praescripisse, animalium pisciumque capiendorum rationem commonstrauisse, ordinem quoque colendi coeli terraeque numina, et sacrificia offerendi modum docuisse; literas inuenisse, et artium rudimenta tradidisse. Qua in narratione id Fohio tribuitur, quod in aliis regionibus primis gentium conditoribus solet adscribi. Nempe apud Sinas quoque antiquissimos

*fuit haec sapientia quondam
Publica priuatis secernere, sacra profanis,
Concubitu prohibere vago, dare iura maritis,
Oppida moliri leges incidere ligno ^c.*

Et hoc quidem pacto regnum sapientia magis, et auctoritate, quam potentia obtinuisse, et annis CRV prudenter administrauisse sede ex prouincia Xen-Si, vbi natus erat, in Chin-chen oppidum prouinciae Honan translata, Fohius dicitur.

§. V. Legislatorem haec quidem probant, qualem fuisse, Her- *Fohius an*
meti forte, Orpheo, similibusque non minorem, facile persuaderi nobis *philosophus*
patimur, nihil enim in hac sententia est, quod non verisimilitudine se *fuerit?*
commendet. Ast non legislatorem modo Fohium faciunt, sed et magnum philosophum atque theologum, quotquot in Sinensium admirationem rapti, frigidamque Iesuitis suffundentes maxima quaeque de Sinensium philosophia cogitant. Duplex autem philosophiae Fohianae argumentum est. Nam, si Sinas audimus, ille praeter inuentas literas et musica instrumenta duo, vnum viginti septem, alterum triginta sex fidium, arcanioris philosophiae principia in libro Ye-kim dicto, aenigmatica methodo proposuit; et imprimis colendi numinis coelo terraeque praefecti rationem demonstrauit. Vtrumque philosophiae Fohianae caput paulo attentius considerandum est, vt quid verisimiliter illi temporum canitiei

Ppppp 3 tribui

^h) Debemus notitiam historiae Fohianae COV- ^{p. 3. seqq. Conf. MART. MARTINIVS Hi-}
PLETO et SOCIIS, vid. Praef. Chronol. tab. §. 1. ^{stor. Sino. p. 21. seq. i) HORAT. in Art.}

tribui queat, dispicere possimus. Est autem liber Ye-kim tertius librorum Sinicorum antiquissimorum, in pentateucho siue V-kim contentorum, de quo infra nonnulla trademus. Constat libellus, figuris siue lineis duplicis generis, integris — et interruptis —, ex quarum multiplici combinatione tabula figurarum sexaginta quatuor exurgit. Dicitur non potest, quantis interpretum tum veterum tum recentiorum coniecturis aenigmata haec torta et vexata fuerint, et torqueantur hodie, id quod monumentis veterum symbolicis et aenigmaticis necessario euenire debere, et exempla philosophiae Aegyptiacae, et ipsa ratio nos conuincit. Et Sinarum quidem acutissimi, id voluisse Fohium putant, vt rerum creatarum nexus, combinationes, societates, vel etiam pugnas et dissonantias, tum influentias, vicissitudines, et alterationes gentem rudem et infantem quasi docendo, istis gradibus ad sui principii vltimique finis supremaeque spirituum intelligentiae notitiam manu quasi perduceret. Alii antiquiores ad auguria et diuinationes illum libellum adhibuerunt. Confucius, vt infra dicitur, quique ex eius disciplina progressi sunt, et ante eum rex Ven-vam, qui vndecimo ante C. N. seculo vixisse dicitur, praeter physicas qualitates morum praecepta virique perfecti effigiem in eo quaesierunt: de quibus celeberrimi libri interpretationibus multa in *Dissertatione praeliminari* affert COVPLETVS *. Nostro autem tempore illustris Leibnizius, vt profundissimo ingenio utebatur, facile vidit, in simplicitate aevi Fohiani simpliciorum aenigmatum huius solutionem quaerendam esse. Vnde cum arithmeticae diadycae rationes detexisset, cuius historiam in eius vita iam adduximus, obseruauissetque istis duabus figuris I et O creationis mysterium adumbrari posse, eam ad Grimaldum S. I. tribunalis mathematici praesidem in imperio Sinenſi misit, vt imperatoris animus ad meditanda Christianae religionis dogmata illa excitaretur; eandem vero quoque communicauit cum Boueto S. I. sacerdote Pekini commorante. Vidit is illico Leibnizium simplicissimam rationem figurarum Fohianarum detexisse; atque in literis ad Leibnizium datis magnam illam LXIV figurarum tabulam communicauit; quae Leibnizio iudice, veram esse hanc explicationem conuincit, si lineam non interruptam interpreteris per I, interruptam per O. Nos dauis quidem sumus in tantae antiquitatis aenigmatibus soluendis, et facile aliis Oedipi gloriam relinquimus. Ast si tamen nostra pro instituti nostri ratione sententia dicenda est, fatemur, videri nobis aenigma illud plane insolubile: non, quod solutiones probabiles afferri nequeant; sed quod ita cum omnibus symbolicis et hieroglyphicis mysteriis comparatum sit, vt quo quis est ingeniosior, eo meliores et verisimiliores explicationes afferre soleat, ea autem ipsa varios sensus recipiant, de quorum veritate nemo hodie statuere potest; postquam clauem auctor non addidit. Quod luculenter inde probatur, quod nemo Sinarum ad hunc vsque diem mysterium hoc explicare potue-

k) Conf. illustris BVLFFINGERVS, de Phil. mor. Sinenſium app. §. 29. sq. p. 349. sq.

potuerit, vt fatis fecerit ^l. Si itaque certitudinis ἀκριβεια sectanda est, plane pro desperato in tenebris suis relinquendum est. Quod si vero, vt haud pauca in philosophiae historia sunt, quae solis coniecturis nituntur, ad verisimilitudinis speciem aliquam res reuocatur, tunc imprimis ad eam regulam attendendum esse putamus, quam certissimi canonis modum obtinere, artis criticae periti norunt: eam interpretationem esse probabilior, quae et auctori, eiusque scopo et circumstantiis, et tempori in quo vixit, maxime conueniat. Quae vbi admittitur, nemo non intelligit, parum verisimilitudinis eos pro sua opinione militantis habere, qui nescio quae philosophica mytheria, vel metaphysica, vel ethica in istis lineolis contineri putant. Nam nec Fohiano ingenio, licet id excelsum et acutum fuisse concedamus, tribui possunt, quod se non theoreticis cogitationibus, sed legislatoria prudentia demonstrauit; nec ad istius temporis circumstantias applicari, quae tales fuerunt, vt subtilitatibus eiusmodi philosophicis populum rudem, ferum, et ab omni fere rationis vsu semotum imbuere voluisse Fohium, ab eius prudentia prorsus sit alienum, qui litora arauisset, si speculationes arduas et difficiles aenigmatum integumentis obscuriores fecisset, populum eruditurus, qui prima doctrinarum rudimenta methodo planissima erat edocendus. Quo simplicior itaque interpretatio est, eo verisimilior, modo supponatur, quod sola Sinensium fide omni exceptione non maiore nititur, librum istum vere Fohianum esse. Vnde fatemur, magni Leibnizii diadycam arithmeticae reliquas omnes explicationes longo post se interuallo relinquere. Vt enim lineolis Fohianis egregie respondet, earumque apertissimas rationes docet, ita verisimillimum est, Fohium, qui rerum in vita humana necessarium et vtilium inuentione ferociam gentis perdomare studuit, numerandi artem, et quidem modo simplicissimo et stupida atque nondum defecata ingenia decete, illi tradidisse; aetatem autem sequentem alia numerandi ratione inita, quam describit Cl. HEILBRVNNERVS ^m, eius arithmeticae fuisse oblitum: vnde factum, vt cum antiquitatis praecudicio fascinati Sinae ad Fohium suorum Φιλοσοφουμένων originem, more antiquitus recepto, referrent, in his lineolis alia longe mytheria quaerent, et alias interpretationes afferrent. Quae non magis simplici isti explicationi obstare possunt, quam explicationes philosophicae Aegyptiorum de hieroglyphicis figuris simplicitati primae inuentionis. Ast haec tantum verisimilitudinis gradum respiciunt. Manet tamen incertum, vtrum Fohius ad hanc numerandi rationem peruenerit, praecipue cum alius, quam qui in arithmetica dyadica obtinet, ordo istarum lineolarum a Sinis adhibeatur: de quo incertum est, annon ita ab ipso Fohio traditus sit.

Licet

l) Nempe suas quisque et praecceptorum suorum hypotheses in istis lineolis vidit, et antiquissimo tempore recentiorum philosophemata affricuit. Qui mos interpretandi vetera monumenta, quam praeus et inepicus sit, ex damno, quod historiae

philosophicae intulit, est manifestum. Idem vero Fohianis lineolis accidit, quod tabulae Isiacae, in qua quilibet suas opiniones detexit.

m) Hist. mathes. L. I. cap. 28. §. 606. p. 524.

Licet omnino probabile sit, Sinas posteriores, cum aenigma Fohianum non intellexissent, figuras istas, ita transtulisse, et suae catenae eripuisse, prout imaginatio eorum novas explicationes comminiscens, exigere videbatur. Id quod ex eo colligi potest, quia in ordine primarum octo figurarum ex Coupleti testimonio Sinae variant. Alterum philosophiae Fohianae caput theologia naturalis est, quam satis puram et orthodoxam subiectis sibi gentibus eum tradidisse, docendo, quomodo summo spiritui coeli et terrae sacrificia offerenda sint, multis narrant, qui philosophiam Sinensem veterem commendant. Vnde magna nostra aetate enata controuersia, utrum Fohi et sequaces inter veri Dei cultores, an inter Atheos numerandi sint? Quae quaestio cum explicari, nisi theologia Sinarum in partes vocata, non possit, eam infra, ubi de placitis Sinarum veterum philosophicis differemus, ex instituto excutiemus.

*Successorum
Fohii rationes
modusque
philosophandi.*

VI. Eadem, quam Fohius adhibuit, ratio obseruata quoque est ab illis, qui in regno successerunt; illi enim Fohianis vestigiis insistentes non regere modo populos, sed docere quoque contenderunt, regi sui indole ita poscente, ut ad mitiores indies mores et humanitatem feri populi magis reducerentur. Factum id esse egregiis inuentis atque artificijs vulgatis, et imprimis a rege Xin-num tradita agriculturae, herbarum et medicinae cultura, varias quoque vel ipsos scripsisse, vel conscribere suos iussisse tractationes, ad vtilitatem inuentorum demonstrandam, valde est verisimile, credique sine metu contrarii, Sinensium scriptoribus potest. Eandem enim rationem apud alios quoque gentium legislatores obtinuisse, historia indubitata testimonia suppeditat. Ast accusantur quoque ab illis, qui deleta vnus Dei supremi notione cultum tantum spirituum mundi partibus praesidentium, atque idololatriam iam tum obtinuisse contendunt, quod naturalem pietatem suffocauerint. Quod tamen alii negant, et exempla in contrarium afferunt, quale illud imperatoris Ching-tang est, qui imperio diu fame presso, se hostiam piacularem numini obtulerit. Ast hunc tamen reliquosque omnes, quamuis sacrificassent, non coelorum domino, sed coelo sacrificia obtulisse contendunt, quae cum ad dogmaticam Sinensis historiae partem pertineant, hoc loco excuti non possunt, nec inquirere hic licet, utrum summum rerum omnium parentem, an spiritus mundi praesides adorare colereque populum docuerint. Laudandum autem est in his imperatoribus non modo studium mores hominum emendandi, sed et prudentia singulari praecepta morum eis tradendi. Factum id ab illis est methodo orientalibus gentibus valde vsitata, et in se ad docendos populorum animos rudes maxime accommodata. Nempe non tantum allegorijs, similitudinibus, sententijs et huius generis alijs virtutis praecepta inculcarunt, vnde causa deriuanda est, cur ab antiquissimo tempore moralis doctrinae studium laetissime in hac gente floruerit, et ipse Confucius, se sua a prisca regibus et legislatoribus,

bus, maxime Yao et Xun accepisse, professus fit^o; sed et poësin more veterum gentium fere omnium in auxilium vocantes, leges, statuta, morum praecepta carminibus comprehenderunt: publicum autem religionis cultum ceremoniis ita repleuerunt, vt his vinculis eo certius esset populi obsequium. Qua de re ex iis, quae infra de theologia Sinensium dicentur, iudicium fieri potest. Collecta sunt tandem instituta nobilissima, sententiae et imperandi artes veterum, in scriptis, vnde libri illi classici enati sunt, quibus nihil vel venerabile magis atque sanctum, vel antiquum inter Sinas habetur. Et primo quidem pentateuchus ille huc pertinet, qui *V-kim* vocatur, in cuius libro primo *Xv-kim* dicto res trium regum Yao, Xum et Yu referuntur, qui inter legesatores Sinarum celeberrimi fuerunt. In hoc libro, leges, statuta, sententiae, monita ad reipublicae regendae felicitatem, quaedam etiam ad iuris administrationem, ad Kalendarium rectamque subiectorum principi gubernationem pertinentia leguntur, veterum porro principum res pro salute publica gestae, deriuatae in mare diluuii Sinensis aquae, aliaeque, quae ad secundam et tertiam familiam imperantem spectant, narrantur. In secundo Volumine, *Xi-kim* dicto, odae et poëmata exhibentur, regnante pleraque familia tertia imperiali conscripta, quibus statuta regnorum laudesque virtutis decantantur: quorum dicendi rationem breuem, obscuram, metaphoricam et prouerbiis obsoletis refertam, adeoque longe difficillimam esse, nemo mirabitur, cui antiquissimae poëseos, praecipue Orientalis, historia non ignota est. Tertium Volumen *Ye-kim* appellatum librum Fohi supra enarratum complectitur; Quartum librum Confucii *Chum cieu* vocatum, quod idem dicit, ac, ver et autumnus, complectitur, in quo res gestae, vitia, virtutes, et euentus earum varii principum enarrantur. Quintum *Li-Ki* dictum, rituum et officiorum memoriale est, quidque in ceremoniis sacris pariter atque profanis obseruandum, quae officiorum omnis conditionis hominum ratio fuerit, tempore trium familiarum imperialium, Hia, Xam, Cheu exponit: quam collectionem instituit Confucius, deleta vero igne iussu imperatoris Xi-Hoam-ti ex hominum memoria restituta, ideoque non valde perfecta est. Quae fusius omnia explicuerunt *COVPLETVS*^p et *LONGOBARDVS*^q, repeterunt *BVLFINGERVS*^r, *KORTHOLTVS*^s, aliique, qui de literatura Sinensium disseruerunt. Ex qua antiquissimorum scriptorum collectione patet, legesatores illos veteres, (hoc enim nomen magis mereri quam philosophorum, acta eorum loquuntur) parabolis, exemplis, fabulis, carminibus, ritibus atque cultu publico ad curandos hominum ferorum animos, necestendam articulis suis ciuitatem, imperium formandum, obligandos subditos vsos fuisse. Negari autem nequit, magnam in ea re prudentiam principes hos adhibuisse, adque id acutissimas cogitationes collineare iussisse, vt tota virtutis ratio elegans et commoda euaderet, et praecipue reipublicae sa-

o) I D E M p. 120.

p) l. c. p. 20

q) l. c. p. 173.

r) loc. cit.

s) loc. cit.

lutaris, quem in finem populum paucis legibus, principem, eiusque administratos, regionum praefectos et gubernatores multis regulis et monitis formare contenderunt, praeclarum ciuilibus prudentiae specimen edentes. Qua de re tamen infra pluribus dicendum. Tanta autem horum librorum auctoritas inualuit, vt amplissimo commentario philosophi eos illustrarent. Inde enata altera collectio non minoris apud Sinas pretii, quae *Su-Xu*, id est tetrateuchus vocari solet, et planiori faciliorque dicendi ratione comprehenditur. Exhibet ea libros Confucii, *Ta bio* siue *scientiam magnam*, *Chum yun* siue *medium sempiternum*, *Lun yu*, siue *rationantium sermones*, et opus Mencii *de Natura*, *Ritibus*, *Moribus et Officiis*. De quibus cum supra iam, quantum fatis, dixerimus, hoc loco plura addere, nihil attinet. Tanta autem auctoritatis hi libri inter Sineses sunt, vt si quis gradum inter literatos consequi velit, ex pentateucho vnum, tetrateuchum vero totum memoriter tenere necesse habeat. Tacemus alios commentatores, maxime *Ta-zivin* et *Singli*, de quorum auctoritate fideque cum LONGOBARDVS ¹⁾ diseruerit, ille potissimum aduendus est. Hi vero licet ex disciplina Confuciana prodierint, longe tamen infra illorum scriptorum auctoritatem sunt. Et hanc quidem primam periodum philosophiae Sinicae, quam primam veteris partem commode appellauit cl. KORTHOLTVS ²⁾, vocare licet, de cuius dogmatibus infra discipiemus. Nouam auspicatus est Confucius, cuius nominis celebritas tanta est, vt res eius curate hoc loco tangi mereantur.

Roosi, philosophus, quis fuerit?

§. VII. Fuisse ante Confucium philosophos traditiones Sineses perhibent, quarum tamen fides an fatis certa sit valde dubitamus. Narrat ex huius gentis relatione KAEMPFERVS ³⁾, anno CCCXLVI, post mortem Xekiae siue IOCIU, ante C. N. natum fuisse Sokoki in prouincia Soo, Roofi quendam, quem mater annos LXXXI in utero gestauerit, vnde quoque nomen Roofi, id est, infantis fenis ab ea acceperit. Famam de eo fuisse, animam sancti Kasso, qui praestantissimorum Xekiae discipulorum vnus fuit, in eum transmigravisse, eiusque ope ad excellentissimam naturae deorum, spirituum, immortalitatis animorum, futurae vitae, dogmatumque aliorum notitiam peruenisse. Ast, si modo vera est tota narratio, ea tantum ad Li-Lao-Kiun pertinet, de quo similia Sineses narrare infra trademus. Quod si is Xekiae sectator fuit, conciliari ea cum originibus sectae Foënae in China nequeunt, quae seculo I. post C. N. demum illuc peruenit. Incerta itaque Iaponensium traditio videtur. Certiora sunt, quae Confucio Sineses tradunt, cuius memoria ad hodiernum diem venerabilis apud eos est, et omnium celebratissima. Quo factum, vt inter Europaeos quoque, ex quo annales Sineses apud eos innotuerunt, celeberrimis antiqui orbis philosophis adnumeraretur. Rerum autem Confucii historiam ex monumentis Sinicis dederunt COVPLETVS ⁴⁾, atque B. T. S. BAYE-

Confucius.

¹⁾ pag. 179.

²⁾ In Diff. de Phil. Sines. veteri, media et noua, quae praefationem Vol. II. Epp. Leibnizii continet.

³⁾ Descript. Iapon. P. I. p. 67.

⁴⁾ loc. cit.

S. BAYERVS ^z, qui consulendi. Nos strictim more nostro res eius prosequemur. Domesticum philosopho nomen KIEV CHVM NHI est, CON FV çV, quod corrupta Lusitanorum pronuntiatio in Confucium commutavit, nomen honoris et meritorum est, quod tamen quid significet, accurate dicere scriptores rerum Sinensium nequeunt; verisimile autem est, doctorem venerabilem Chum, vel Con significare. Iaponensibus, apud quos non minus, quam apud Sinenses eius memoria celebratur, Koosi, vel Koo ^a dicitur. Natus est anno ante N. C. 1011, quem CCCXIX post Xekiae mortem fuisse, obseruat KAEMPFERVS ^b. Patriam nactus est, regnum Lu, quod hodie Xantung dicitur, editus in pago çeu ye. Patrem habuit Xo leham he, praefectum regni Sum, ex imperatoria stirpe prognatum, matrem, Chim, dictam, ex generosa familia Yen oriundam. Natiuitatem eius miraculosam fuisse fabulantur Sinenses et Iaponenses; et futurae praestantiae atque sapientiae singularia prorsus indicia prae se tulisse; auditam esse musicam coelestem eo nato, duosque dracones illi lauando adstitisse, quaeque alia sunt, illis, quae de Apollonii Tyanei natiuitate feruntur, valde similia, excogitata sine dubio a successoribus, vt maior communi nascentium forte videretur. Patrem triennis amisit, matrem ad vigesimum primum aetatis annum superstitem habuit. Sex annorum puer morum grauitate, et quod KAEMPFERVS quoque obseruauit, staturae proceritate viros adaequauit ^c. Nunquam enim visus est cum pueris lusitare, tam deuotus, vt cibos non nisi patrio prius ritu coelo venerabunde oblatos attingeret. Quindecim annorum adolescens, veteri gentis literaturae se tradidit, euoluendisque priscorum sapientum voluminibus immerfit, deinde ad cognoscendos ritus ciuiles delatus est. Decimo nono, vel vigesimo anno vxorem duxit, Kien quon Xi, filiumque ex ea, Pe yu, suscepit, quem quinquagenarius, relicto nepote vxorem triennio prius morte amisit. Doctrinae vero et prudentiae laude eminens, et natiuitatis conditione illustris muneribus splendidis summisque magistratibus in variis locis praefectus est. Quibus ita fungi studuit, vt et publicae vtilitatis ratio constaret, et doctrinam publicis emolumentis emendandisque hominum moribus destinatam propagaret. Quare vbi hanc sibi spem deesse intelligebat, magistratu se abdicauit. Factum id quoque cum in aula regis Lu voluptates triumpharent, et corrumperetur principis animus cunctis foeminarum insidiis ad effoeminatos mores dilapsis. Hos enim cum emendare frustra tentasset, sponte magistratum, quem in ea prouincia gefferat, deposuit, exiliumque elegit, regna Sinensis imperii varia, peragrando, aerumnas passus, pauperiem, in-

Qqq qq 2 fidias

^z) Mus. Sinic, T. II, p. 214. 246.

^a) KAEMPFER. l. c. T. II, L. III. c. 6. p. 67.

^b) l. c. Incerta tamen tempora Xekiae sunt: Confucii autem satis certis Sinensium testimoniis definiuntur, licet dubiter cel. H E V M A N N V S Act. Phil. T. II, p. 226, de hac enim, qua Confucius vixit, aetate Sinensium chronologia incerta

haud est, vixisseque diu ante C. N. ex sectae Foënae historia intelligi potest.

^c) Gigantea statura fuisse Sinenses fabulantur, latis humeris, pectore amplo, subfusco colore, oculis nigris et praegrandibus, capillo nigro, barba promissa, naso simum, voce graui, tonitru instar sonante.

fidias et persecutiones haud paucas. In regno Sum vero scholam tandem priuatus aperuit, et moralem doctrinam professus est. Vbi ingenti discipulorum, quos ter mille numerauit, applausu exceptus, amplissimis successibus disciplinam suam propagauit. Inter eos virtute doctrinaque eminere septuaginta duo, tantae existimationis, vt hodie eorum nomina, cognomina, patria, resque aliae memoriae hominum inhaereant; quinquenti extiterunt, qui variis in regnis magistratus gesserunt. Eos quatuor ordinibus distinguere, pro doctrinae, quam elegit, methodo placuit. Supremus in excolendo virtutibus animo posuit diligentiam; secundus ratiocinandi dicendique exercitationi vacauit; tertius dispexit de regimine politico et muneribus publicis rite administrandis; vltimus morum doctrinam, exotericam populoque tradendam, eleganti aptataque dicendi ratione proponere didicit. Veterum autem scripta explicando, hoc quoque pacto sapientiam priscorum legislatorum propagare studuit, ex quo enati illi libri sunt, quos eum conscripisse, et discipulos nepotesque eius edidisse supra diximus. Tanto ideo discipulorum amore dignus visus est, vt defunctum per integrum annum non sine inedia, et lacrymis, lugerent, quidam triennium in eodem loco moesti persisterent. Supra modum autem eius vita, digno philosopho habitu formata et secundum virtutis praecepta acta extollitur. Totus enim pietati litabat; et philosophiam vita magis, quam voce exprimere contendebat, dignitates autem et munera publica eo tantum sine suscipiebat, vt et populo prodesset, et animos doctrina emendaret, morumque integritatem promoueret. Quod eo facilius fieri potuit, quia eius animo mirus virtutum concentus, moderatio atque continentia, aequitas atque fides, et cum grauitate iuncta lenitas infidebat. Sibi tamen ipsi seuerissimum attentumque censorem se praestitit. Qui cum ad animi diuitias vnice respiceret, ita honores opesque contempsit, vt in vnis doctrinae et philosophiae latifundiis acquirendis amplificandisque laborem omnem poneret. Qualis cum esset, nec ambitio tamen corrupit animum, nec morum insolentia grauis fuit, sed ornauere virtutes reliquas modestia, et vultu et sermone demonstrata, quae tanta fuit, vt ne quidem a se ipso arguendo abstineret. Diligentiam autem atque constantiam in docendo tantam, quantam potuit, praestitit, etsi sibi non semper se satisfacere publice fateretur. Doctrinam vero non modestiae modo causa, sed auctoritatis quoque gratia ad priscos reges et legislatores retulit, nec se verum perfectionis gradum attigisse fassus est. Tolerantia porro laborum tanta, et adeo inuictus eum animus ornauit, vt omnibus fortunae insultibus ipsoque mortis periculo superior nullo metu frangi posset. Et haec quidem de Confucii vita Sinenses tradere, Iesuitarum fide nouimus, cuius vitae sanctitatem tantam fuisse Iuencius ^{d)}, ait, *vt nonnullis persuasum sit, haudquaquam hunc a rationis communi sebola philosophum prodisse, sed certo numinis consilio datum, qui tenebras Orientis*

d) loc. cit.

Orientis doctrina exemploque discuteret. Quae verba cum retulisset MINORELLI ^e, miratum se esse, ait, post tot ac tantas laudes, quae prophetam, apostolum, et primae notae sanctum exhibent, dicere quoque historicum basilicas sanctimoniae Confucii ab imperatoribus fuisse excitatas; recteque quaeri an fieri posset, ut Confucius ab ipsis patribus societatis sanctus non haberetur. Qua de re lectori iudicium permittimus, obseruamus autem, KAEMPFFERO ^f quoque, qui Protestantium sacris addictus fuit, teste eandem vitae laudabiliter et digne actae opinionem de Confucio inter Sinas et Iaponenses obtinere. Qui annon auctoritatis praeiudicio seducti, et gentis suae admiratione, qua insanire solent, in praeceptis rapti aliquid affectui dederint, eo minus definiri potest, quo minus alia, praeter Sinarum relationes monumenta de Confucio extant. Obiit Confucius maximo omnium, regis quoque procerumque luctu annos natus LXXIII in regno Lu; quo cum discipulis reuersus erat, prope urbem Kio Feu, sepultus ad littora fluminis Su in ea, quam excitauerat et docuerat, academia; quae hodie quoque, testibus Iesuitis, muris ideo cincta est.

§. VIII. Tanta cum esset viuientis Confucii admiratio, mirum non est, maximam eius post fata venerationem fuisse. Et disciplina quidem Confuciana, quae per duo, et quod excurrit, annorum millia perdurauit, tanti fit hodie, et facta est semper, ut ad munera publica atque Mandarinorum dignitates, gradusque literatos ^g peruenire nemo possit, qui non eam rite pernouerit, vnde ex libris Confucianis candidatorum profectus explorantur, et quo quis in hoc doctrinae genere est illustrior, eo fauentiorem sibi occasionem obtigisse credere potest, ad opes et dignitates perueniendi. Gymnasia autem ludique literarii, qui Confuciana disciplina perfonant, in omnibus urbibus oppidisque amplissima patent, atque in frequentioribus urbibus non vna tantum aula Confucii, excitata ^h est, sed aliquot eiusmodi gymnasia frequentantur. Quorum tanta veneratione apud principes quoque viros est, ut qui ex literatorum ordine publicis magistratibus funguntur, quamprimum eiusmodi aulam attingunt, e sella, qua sublimes more gentis gestantur, descendant, et passus aliquot pedes viam perficiant. In frontispicio harum aularum, tituli Confucii literis trabalibus auratisque descripti leguntur, hoc modo: *Magno magistro, illustri literatorum regi, sancto item seculorum magistro, immaculato regi sancto.* Tacemus et statuam ei positam, quam exhibet ex Trigautio SPIZELIUS ^{*}, et decretum valde honorificum, ab impetatore Yum

Honores Confucii post mortem.

Qqqqq 3 lo,

e) l. c. p. 162.

f) loc. cit.

g) Gradus honorum literarios tres Sinas habent, qui satis apte cum Baccalaureis, Licentiatis et Doctoribus nostris comparantur, de quibus post SPIZELIUM de Literat. Sin. S. III. p. 31. multa memorabilia adest P. ANT. DE S. MARIA in Obs. de Missione Sinica Vol. II. Epp. Leibniz. p. 283. seqq.

h) Ita perperam ARNOLDVS ad Roger. p. 721.

*) l. c. p. 119. ARNOLD. l. c. p. 578. Alii vero statuam illi non positam esse contendunt, sed tabellam. Aest statuas et imagines eius varias reperiri testis *ἀριότιμος* est MINORELLI l. c. p. 170.

lo, cum aliquando gymnasium Confucii adiret, editum, quo imperatorum eum atque regum magistrum salutat, eo quod rectam populorum institutionem proposuerit, vincula normamque virtutum et Sinenfis imperii magnam symmetriam et formam declarando ⁱ. Familia autem Confucii, quae ultra duo annorum millia ad hunc usque diem perduravit, serie haud interrupta, ob conditorem peculiari honore colitur. Gaudet enim haereditario Mandarini, id est, praefecti prouinciis rebusque publicis, iure, quod non nisi regii sanguinis hominibus concedi solet. Quotquot vero singulis trienniis summos eruditionis honores doctorisque gradum suscipiunt, pignus aliquod, reuerentiam Confucio testaturi, posteris eius submitunt. Ipse Confucius singulis nouiluniis et pleniluniis a literatis et magistratibus in istis gymnasiis confluentibus peculiari cultus genere honoratur, quod ab eo tempore magnarum litium argumentum sacerdotibus in has terras euangelii praedicandi causa missis, praebuit, quod Iesuitae civilem eum cultum esse adeoque permitti Sinenfis ad Christianam religionem conuersis posse, contenderunt, religiosum vero esse, adeoque idololatriae specie non carere affirmauerunt aliorum ordinum sacrorum missionarii. Ita vero cultum Confucii describunt, qui in istis oris fuerunt. Cum in more positum sit genti Sinicae animabus defunctorum parentum certo modo sacra facere ^k, ea imprimis fieri Confucio. Nempe excitatam esse prope quodlibet gymnasium Confucianum, aedem sacram memoriae eius sacram, inque ea collocatam conspici tabellam, cum hac inscriptione: *Thronus seu sedes animae sanctissimi ac superexcellantissimi protomagistri Confucii*. Singulis vero auctumni verisque aequinoctiis omnem literatorum gentem ad hanc aedem confluere, vt communem Sinicae gentis magistrum solenni oblatione veneretur. Praecipuum Mandarinum, qui loci eius gubernator est, sacerdotis officio fungi, literatos alios diaconorum, subdiaconorum, magistri ceremoniarum, et acoluthorum partes obire: tum peculiaribus ceremoniis sacrificium Ci, offerri die prius electo, praeparatisque ieiunio et abstinentia corporibus. Hostia vero prius explorata, incensis cereis, genua omnes flectere, et preces fundere, tunc attolli calicem sanguine, aliumque vino plenum libatumque affundi statuae; et his peractis benedictione dicta concionem dimitti. Non patitur locus et instituti ratio, vt celeberrimam controuersiam, toties coram sede Romana ventilatam et aliquoties definitam de cultu demortuorum, maxime Confucii apud Sineses hoc loco enarremus, librosque indicemus, qui de hoc argumento copiose egerunt; illud enim ad annales ecclesiasticos, hoc ad literariam historiam scriptorum ecclesiasticorum pertinet, vtrumque ab instituto nostro alienum est. Scriptores autem cum enumerarint, PRITIVS,

i) COVPLET. I. c.

k) Conf. BVDDREVS de Superstitiose demer-

tuorum apud Sineses cultu. Anal. hist. phil. p. 287. E. PRITIVS pec. diff.

TIVS, BVDDEVS ^l, WOLFIVS ^m, triumviri de re literaria meritissimi, illi consuli possunt, vt abiecto partis studio intelligatur, an satis rationum fuerint sedi Romanae, vt hunc cultum velut impium, aliquoties, etiam post mortem Tournonii cardinalis damnaret. Praecipue vero in hac inquisitione ad id attendendum, vtrum cultus ille demortuorum, imprimis Confucii, cum cultu spirituum, quem religiosum esse apud Sinas constat, idem sit, et ceremoniae quoque, quae eum absoluunt, coincidunt, adeoque ex eodem fundamento peragantur. Hoc enim si verum est, suspectam Iesuitarum causam esse nemo non intelligit, cum religiosam adorationem inferant. Id quod aliter visum LEIBNIZIO τῶ πάνυ ⁿ, in Sinensium literaturam valde Iesuitarum partibus fauenti; est, vt alios taceamus, ANTONIVS DE S. MARIA Franciscani sodalitiū alumnus, euidentissimis, nisi fallimur, rationibus confecit ^o, non modo Confucium inter reliqua idola coli ponique eius statuam, sed et sacrificia illi oblata eadem prorsus esse, quae idolis spiritibusque coeli et terrae offeruntur, qui stupuisse se, ait, cum vidisset, inter nos inueniri, qui cultum Confucii Sincum civilem, non vero religiosum esse statuerint, cum inter Sinas veram sacrificii rationem eum obtinere sit notissimum. Tacemus alia ab eo ex Sinensium rituum circumstantiis adducta, quibus euincere conatus est, omnes habere proprietates cultus, qui Sinensibus religiosus habetur. Id quod probe eum stabilire, iudicat, et firme demonstrare, quod non temere sustineat, ven. KORTHOLTVS ^p, quibus haud grauatim subscribimus. Tandem non virtutis duntaxat laude, sed et doctrinae praestantia illi Confucium extollunt, quibus Europaea fere omnia prae Sincis sordent, nam et virtute muniuisse pectora contra vitiorum et affectuum pestes contendunt, et pie satis atque orthodoxe de numine sensisse perhibent, et imprimis laudant, quod idololatriae pariter atque atheismo philosophiae suae decreta opposuerit. Vnde velut alterum Socratem ^q in has oras missum esse contendunt, vt animos ad philosophiae lumina reuocaret.

§. IX. Egregia prorsus haec omnia esse, et talia, vt sui exemplum inter Europae philosophos vix habeant, fatendum est. Vtrum autem Confucius talis fuerit, qualem Iesuitae et amici eorum describunt, de eo videas viros doctos haud paucos dubitare, et huiusmodi naeuos in Confu-

*Reprehensa
in Confucio.*

l) II. cc.

m) Not. ad Casaubon. p. 342. Prae reliquis autem consulendus est NIC. CHARMOS. in Annot. ad Maigroti Hist. cultus Sinensis. ARNALDVS in Praxi morali Iesuit. T. III. P. 2. p. 20. p. 499. T. VI. VII. et imprimis collectio scriptorum, quae hoc titulo: Historia cultus Sinensium, seu varia scripta de cultibus Sinarum inter vicarios Apostolicos et PP. S. I. controuersis, Col. 1700. 8. prodit.

n) Praef. Nouiss. Sincorum. o) I. c. p. 275.

p) Mediam sententiam eligere placuit ven.

МОШЕМИО Ethic. Christ. P. II. c. 1. p. 348. qui non cultum quidem idololatricum et diuinum, sed superstitiosum tamen et periculo plenum, nec Christianos decentem esse contendit. Quae facile admitti possunt, quia non de cultu summi numinis, Sinis forte ignoto, sermo est, sed de cultu qualis coeli terraeque spiritibus exhibetur, qualem esse ipse vir celeberrimus fateatur. At ille plane religiosus apud Sinas est.

q) IOVVENCI I. c. quem sequitur CLEERICVS Sylu. phil. c. II. §. 7. p. 214. Ferri id certe sensu potest.

Confucio deprehendere, qui splendorem gloriae eius haud parum obfuscant. Fecerunt id imprimis Dominici et Francisci sodales, et vicarii apostolici in illa loca missi, qui longe aliis coloribus Confucium nobis depingunt. Maxime ad quem toties prouocauimus MINORELLI^r, calamus in eo sedulus fuit, ut quam subdole heroem hunc suum pinxerint Iesuitae ostenderet. Cuius rationes potissimum ex doctrina Confucii deriuat, obseruando 1. Confucium a Riccio commendatum fuisse, quia, quae de altera vita nescierat, tacere, quam comminisci maluisset, et legis suae praecepta ad vitam cuique constituendam, et familiam regnumque ex aequo et bono gubernandum direxisset. Ita enim Confucium ignorauisse futuram vitam recte inde euinci putat. Quod argumentum valde roboratur, si expendatur, quod in annalibus Sinicis traditur, doctrinam Xekiae exotericam, diu post Confucium in Chinam delatam ideo latissime se extendisse, et Confucianae disciplinae obstitisse, quia poenarum praemiorumque metum atque spem annunciaisset. Ex eo enim recte concluditur, Confucianae doctrinae alumnos, de hoc dogmate minime curiosos fuisse. 2. Urget Dominicanus: falso Confucio tribui pietatem erga supremum coeli dominum. Nusquam enim haec in toto Confucio eiusque discipulis, qui eius vitam scripsere, nusquam in libris Sinarum classicis ea verba legi, sed haec: *coelo obsequendum, colendum coelum*. Vocem vero coelum Latine vertere coeli dominum, supremum coeli dominum, praecipue post tot scripta his de rebus edita, post auditos tam diu societatis procuratores, post damnatam duplici decreto S. sedis; hoc illud esse quod pertinacem in idololatria tuenda et non parendo S. sede voluntatem multi nuncuparent. Idque eo clarius esse, quod PP. Intorcetta et Couplet in vita Confucii, dicant, oblata Confucium edulia non ante delibauisse, quam prisco ritu, qui Chu ten dicitur, coelo (non coeli domino) venerabundus obtulisset, virtute, qua ipsi coelo inniteretur: voluisse omnes obsequi coelo, ipsum timere et colere. Haec Confucium, haec atheos omnes in China dicere. 3. Monet porro: Confucium nihil praeter materiam, et vim illi congenitam cum aliis Sinarum atheis admittere: vim illam, in qua Sinae hominum naturam constituent, ipsamque materiam a coelo tanquam a patre, et a terra tanquam a matre nobis inditam arbitratum fuisse. Tandem et hoc 4 addit, verum quidem esse, falsa numina Confucium non coluisse, quae duae illae, praeter literariam, sectae introduxerunt; Foenam enim sexcentis post illius obitum circiter annis in Chinam allatam esse Lao Kiun, qui aetate Confucii vixit, multo post ea, quantum ad idolorum cultum, conflantam sectam esse. Neque tamen ideo caruisse falsis numinibus dicendum esse, cum coelum, terram, solem, lunam, montes et aquas coeli terraeque militiam coluerit. Opposuit his et huius generis monitis aliis a Longobardo, Antonio de S. Maria aliisque allatis, loca librorum classicorum ipsiusque

r) l. c. p. 146. 164. seqq.

usque Confucii, quibus saniora docuisse philosophus videtur Iesuitarum industria: plura cumulauere ad tuendam Confucii causam LEIBNIZIVS et KORTHOLTVS *. Ast, vt verum fateamur, quod illustris Confucii aduocatus contendit, ineptam et impiam significationem recentiores demum commentario illi affricuisse, sana suo sensu plano et per se patente esse verba quae afferuntur, principium petere videtur. Cum enim tota controuersia in eo versetur: vtrum coelum eiusque vim congenitam, siue spiritum insidentem, adorauerit, Confucius, an coeli imperatorem, frustra, nisi nos omnia fallunt, ad interpretationem Iesuitarum prouocatur, et quod in quaestione est, probationis loco affertur. Verum de eo infra pluribus dicendum. Displicebunt haec sine dubio illis, qui Francisci et Dominici sodales dedisse aliquid partium studio, conqueruntur, et affectibus plus iusto litauisse credunt. Ast inter Protestantes quoque haud pauci sunt, qui excussa causa Confucii, auditaque parte vtraque dignum iis laudibus Confucium esse non putant, quibus eum panegyricorum scriptores maectant. Inter quos imprimis illustris MOSHEMIVS †, et omnem Sinensium philosophiam, et imprimis Confucium, eiusque res atque dogmata tanta accuratione ἀνευ παδῶν considerauit, vt non posset non pulcherrime sententiam de celebratissimo philosopho, ast multis de causis nimis laudato, definire. Is primo quidem, postquam obseruasset, ea tantum, quae laudem merere videri queant, a scriptoribus de Confucio panegyrici in morem nimium extolli, reliqua aut taceri, aut emolliri, characterem hunc esse philosophi, ait, vt in statura longa et eminenti resedisse dicatur seueritas quaedam, lenitate iucunde temperata, ingenium meditandum et virtutis atque ordinis studio ita affixum, vt non nisi illis moueretur, quae hanc, quam in animo sibi formasset, regulam laedere apta essent, et tum specimina meditationis luculenta ederet: commoditatum vitae autem parum curiosum in his, quae plerumque homines afficere solent, nihil quod animum delectet, inueniret, in id vnice intentum, vt tranquillam post se et pacatam relinqueret societatem hominum. Quo ipso concedit rationis vsum, ordinis amorem, propositi constantiam et fortitudinem, licet diuersis gradibus iunctas temperatasque inter se in Confucio fuisse, indeque omne illud prouenisse, quod in admirationem et Sinenses et Europaeos haud paucos conuerterit. Ast non minoribus eum naeuis quoque scatere obseruat, licet illi a scriptoribus fileantur, eosque ex historia eius colligendos esse recte monet. Cuius exemplum esse potest, quod magna quidem constantia cum perpetuis persecutionibus et miserijs colluctatus fuisse dicatur, et tamen inexpectato applausu, et admiratione eius disciplina recepta, fatoque functus, a rege regni Lu amare defletus sit, quod eum maximi semper fecisset. Ex quo vno specimine constare potest, quaedam reticuisse eius biographos, vt virtutis, quam in eo extollebant,

splen-

s) Praef. Vol. II. Epp. Leibniz, qui virum illustrem totum sequitur.

†) loc. cit.

splendor eo pulchrius eluceret. Nec melius cohaerent, quae de eo nar-
rantur: morti proximum non exclamauisse modo: *praegrandis mons,
quo decidisti! trabalis machina euerfa est; sapientes et sancti exarueres;*
sed et septimo ante mortem die ad discipulos dixisse: *Superiori nocte per
somnia visa mihi sunt in aula iusta fieri. Reges, quae doceo, non ob-
seruant: ecquis horum per imperium nostrum instituti mei sectator et
cultor est? Hoc unum superest, ut moriar.* Ut enim taceamus, mo-
uere haec posse suspicionem, factus cuiusdam, indignantis, quod, quam
moliebatur sectam, non tanta, quanta putabat, mole exfurgere videret;
male haec cohaerent non modo cum regis illius terrae, in qua obiit, ad-
miracione et cultu; sed clare etiam produnt, initia disciplinae Confucia-
nae praegrandes montes et trabales machinas prae se tulisse, adeoque non
tanta inuidia, quanta dicitur, fuisse pressam. Ipsam vero virtutem Con-
fucii, tam egregiam non fuisse, ut plerumque depingi solet, eleganter ob-
seruat vir eruditissimus. Nam quamuis demonstrari liquido nequeat,
nullam summi alicuius numinis notitiam, licet obscuram valdeque confu-
sam eum habuisse, verum tamen est, quod in morum doctrina ad eos
omnis virtutis neruos et rationes non respexerit, quibus ad praeclarum
vitae modum actiones humanae constringuntur. Ad vnam enim rationem
coelitus homini inditam prouocat, indeque cultum et reuerentiam coeli
inculcat. Ast hanc rationem feris illis gentis suae maioribus iam adfuisse,
et ipse contendit, et sectatores affirmant. Horum itaque cognitionem
ad vitam rectam sufficere credebat, nec ut ea clarior emicaret, et certa
omnis moralitatis fundamenta imprimerentur, vnquam sibi in mentem
venire passus, de Deo eiusque attributis, de animae natura morali, de
futura vita, de praemiis poenisque post fata altissime filuit. Quae ut me-
diocri ingenii specimina a nemine facile neganda esse recte vir summus
monet, ita probe obseruat praeclaram, quam prae se ferebat, disciplinae suae
conditionem ex eo tantum ortam esse, quod, cum naturali indolis incli-
natione, ad ordinis iusti et rerum omnium apte inter se colligatarum fe-
riem vehementer ferretur, omnem ingenii vim in hoc vnum contulerit,
ut media excogitaret, quibus diffluentes voluptatibus et prauis moribus
res Sinenfium in ordinem cogerentur, et tranquillioris reipublicae forma
restitueretur. Hac vna sphaera, satis, si totum sapientiae ambitum con-
tuearis, arcta cum se conclusisset, non potuit non in reliquis omnibus
cum ciuibus suis caligare, nec mirandum magnopere est, destitui totam
eius disciplinam civilem, quamuis pulchram, neruis, arque nec ex funda-
mentis suis deduci, nec rationali inter se modo connecti, deesse rationes
praeceptorum, cunctaque, velut scopas dissolutas diffluere. Quae, ut porro
vir eruditissimus instat, diuitias quidem intellectus particulares, at non
vniuersales innuunt, et ab omni philosophiae accuratione longe absunt.
Vnde merito mirandum, Confucium ab admiratoribus eius Zenoni, Eu-
clidi, Platoni, Aristoteli praeferrari, quos si concedamus ab eo, ciuili pru-
dentia

dentia vinci, illis tamen aedificii philosophici constructione, soliditate, et rationum nervis, sine quibus friget nutatque philosophia, valde est inferior. Neque ex eo, quod ingeniosissimi viri, inter quos excellit illustris Bulfingerus, nexum quandam ethicae Confucianae politicum eius regulis conciliauerint, aliquid pro Confucii ingenio concludi potest. Hoc enim horum scriptorum acumini tribuendum est, nec fieri potuit, nisi adiectis, mutatis, inflexis multis, de quibus Confucius non cogitavit. Quem, cum tantus sapientiae doctor esset, in methodo quoque esoterica tantopere vulgus imitatum fuisse, omnino mirandum est. Pergit vir perspicacissimus: in eo quoque prodidisse infantiam suam Confucium, et, quod naturam hominis moralem ignorauerit, ostendisse, quod ad prima doctrinae suae obstacula mox animum demiserit, et disciplinae culturam in iis regionibus, vbi eam proposuerat, abiecerit. Non eiectum fuisse eum in exilium, sed summis magistratibus praefectum, et impense honoratum: aut fructum doctrinae suae, quae non nisi cum tempore in messem exurgere potest, non expectando, eos agros deseruisse, in quibus vix sementem fecerat. Haec enim vt recte monet, aut factum paedagogicum, sibi illico credere postulantes produunt, aut magnam naturae humanae mores corruptos sensim tantum emendantis ignorantiam, aut patientiae defectum. Tale cum ingenium Confucii fuerit, de virtutibus animi eius, quae non nisi luce intellectus collustratae splendere possunt, non multo praeclarius secundum Moshemium, iudicari potest. Nam quid de eo doctore cogitandum, qui vulgus, quod et multitudine alios vincit, et corruptis moribus, negligit, imperatores vero, eorumque regulos principesque viros suae disciplinae alumnos tantum cupit, hos aggreditur, his non magis persuadere rationibus, quas non affert, quam imperare praeceptis cupit, hos cum perditissimos luxu, voluptate, ambitione, tyrannide, videt, emendare, velut rex regum tentat, vbi nuntium mittere illico recusant, quamuis muneribus illis admotus, quibus pondus addere disciplinae posset, aulas deserit, alios quaesiturus, qui sponte obediant, et sine recalcitrante animo disciplinae iugum subeant? Recte, nisi nos omnia fallunt, quaerit vir acutissimus, annon imperandi cupiditas, cui ambitionem paedagogicam addere licet, causa impellens fuerit, qua commotus ad emendandam gentem suam accesserit. Nec animum vel meliorem vel sapientiae et prudentiae regulis satis subactum prodit, quod, cum vidisset, frustra subitam aularum emendationem expectari, secessum petere, et in solitudinem aufugere, quam disciplinae constantia et animi fortitudine fortunam expugnare, et prudenter mediis inhiare, quibus perficere sapientiae conatus posset, maluerit: id quod luculento exemplo desertae aulae regni Lu, ob voluptates, quibus eius disciplina valde emergens interrupta erat, illustratur. Nec quem in debellandis vitiis vrgendisque virtutibus demonstravit zelum ex prudentiae praeceptis, sed solo naturae, ordinem et tranquillitatem amantis, instinctu enatum esse, monet Moshemius.

Nam non tempori prudenter inferuuisse, non captasse occasiones et commodam tempestatem, qua doctrinae semina vtiliter spargi possent, non accommodauisse se ingeniis, non amarorem disciplinae humanitate temperauisse, sed *inuidiosas auidiosas* in aulis non aliter quam ad vulgus feueritatem praeceptorum austeritate insolita demonstrauisse, neglectus eius doctrinae et persecutiones demonstrant. Nec obiici potest, tantum fuisse, omnis virtutis et doctrinae odium, vt exaudiri plane et admitti non potuerit, obstitisse corruptionem infandam, vt aures patulas nusquam inuenerit. Nam contrarium nos docent narrationes Iesuitarum ex annalibus gentis sinicae haustae, ex quibus constat, quamuis ab omni voluptatis, auaritia, iniustitiae aliorumque vitiorum specie esset remotissimus, attamen et maxime fieri eius sapientiam tantique haberi coepisse, vt ob admirationem eruditionis integrarum prouinciarum administrationi praefectus fuerit. Hoc enim non illis contingit, qui circumforaneam sapientiam venditant, sed qui ob praeclaram doctrinam maximi fiunt. Quod cum Confucio euenit, annon recte inde inferas, non hominum pertinaciam, morum emendationem refugientem, sed morosum et laboris impatientem Confucii animi disciplinae flores praemature suffocauisse, et verisimile esse, prudentiae expertem morum praecepta ita effudisse, vt offendere magis principes, quam emendare voluisse videretur. Ex quibus parca a nobis manu datis, at eleganti et facunda dissertatione a viro magno explicatis, constare potest, recte eum definiuisse: „Confucium non quidem ingenio caruisse, at magno tamen et excellentissimo non eminuisse. Vsum enim acumine particulari, ad totum Sapientiae et veritatis regnum animo complectendum aciem oculorum extendere non potuisse. Et finem quidem aliquem rectum eligere aptum, mediis ad eum obtinendum idoneis inueniendis non suffecisse, nec disciplinae ad eiusmodi scopum facientis nervos satis vel intellexisse vel apte sociasse. Ergo inueniendis veritatibus non nato ducibus opus fuisse, sine quibus facile errauerit. Eos autem non longo rerum usu et multorum seculorum experientia eruditos, sed vetustissimos gentis suae legesatores in aurora tantum sapientiae versatos elegisse, quos et antiquitas obscuros fecerit, et experientiae defectus non satis commodos ipsoque Confucio simpliciores. Nec defuisse quidem ei dotes animi nonnullas, quibus maxima eminere soleant ingenia, aut nec omnes habuisse, nec iusto ordine connexas. Vitiorum enim odio, ordinis amore, salutis patriae cupiditate, emendandorum principum virorum voluntate, vitae naturali rectitudine constantis usu, honorem laudesque mereri, non vero philautia insigni, pertinacia, patientiae defectu. Ex quo constare possit, de magnitudine Confucii pronuntiaturos certa id tantum relatione facere posse, vt inter coecos luscum imperare dicimus.“ Haecenus Moshemius: qui eius quoque doctrinam moralem examinat, quam infra rectius tangemus. Afferenda hac paulo prolixius fuerunt, cum non modo memorabile exemplum

plum suppeditent, quomodo de philosophis magnis, sine fauore, sine odio iudicandum, et scopuli euitandi sint, ad quos impingunt, qui nihil non laude dignum in magnis viris vident: sed et σοφον Φάρμακον esse possunt, laudibus in Confucium praeter rem veritatemque a nonnullis cumulatis, qui sententiam, certis ex rationibus sibi deamatam sequi, quam examinare sine praeiudicio rem ipsam malunt.

§. X. Fuit haec disciplina Confucii, quae tantum ad nostram vs-
que aetatem strepitum inter Sinas edidit, vt in Europaeorum quoque au-
ribus personerit. Praeter hunc celeberrimum morum magistrum, circa
eadem tempora alius quoque extitit philosophus, eo licet paulo senior,
cuius non minor apud Sinas, quam ipsius Confucii, honor est atque ve-
neratio. Fuit is LI LAO KIVN, quem Pe-yam quoque vel Lao-tan
vocat. Hunc post octogesimum primum conceptionis annum ex latere
matris isto partu pereuntis prodiisse fabulantur. Ex quo, tempore quo-
que concordante, colligimus, eum cum Roofi Iaponensium, de quo su-
pra dictum, vnum eundemque esse. Non contemnenda fuisse eius philo-
sophiae praecepta COVPLETVS refert¹⁾; tribui enim illi sententias de
virtutibus, honorum fuga, contemptu opum rerumque humanarum, et de
beata illa qua animus humanis rebus superior frui queat solitudine. Putat
quoque Iesuita, in doctrina de Deo satis orthodoxum fuisse, esse enim in-
ter sententias ei tributas hanc praecipue, qua decantatissima sit inter eius
sectatores: *Lex suae ratio produxit unum, unum produxit duo, duo pro-
dixerunt tria, tria produxerunt omnia.* Ast obscurissimam hanc esse
sententiam, et cothurnum cuius pedi adaptandum, nemo non videt:
emanationi quoque magis conuenire, quam rectae de Deo doctrinae, ex
natura systematis emanatiui notum est. Quod cum in toto Oriente in-
ualuerit, non ab omni veri specie abit, philosophum Sinensem, idola
quaedam vel principia ex vi coeli siue spiritu enata indicare voluisse*. Ast
in re obscura nihil definiemus. Valde addictum fuisse hunc philosophum
alchemiae studio, sunt qui asserant; notum enim, longaeuitati vitae, et
metallorum mutandorum mysteriis plurimum tribuere Sinenses, et ex
his illius consequendae medium appetere²⁾. Ast verisimilitudine traditio
ea caret; recentius enim est, isto tempore totum Alchemiae studium, et
ab Aegyptiis ad Arabes, ab his demum ad Sinas perlatum, vt recte obser-
uatum HERM. CONRINGIO³⁾. Obscura itaque manent dogmata huius
viri. Sectors autem eius, Confucii disciplinae valde aduersos homi-

Rrr rr 3 nes,

1) l. c. p. 25.

2) Valde verisimilis haec coniectura euadit, si Iaponensium Roofi cum hoc philosopho eundem esse, et ex Xekiae disciplina prodiisse admitamus. Egregie enim ista sententia cum systemate Foëno conspirat. Ast obstat tamen ex certis demum annis postea doctrinam Foënam in Chinam perlatam esse: nisi hoc de doctrina forte exoterica et idolorum cultu intelligas. Quae enim Coupletus re-

fert, de animae solitudine, huic philosopho valde commendata egregie Quietismo et enthusiasmo Xekiano conueniunt. Verum de his alii certius dispiciant.

3) Conf. МОРНОФ. Polyhist. T. H. L. II. c. 7. §. 54. p. 430.

2) De Medicina Hermetica L. II. c. 14. p. 409.

Fata philo-
sophiae Sinensis
post Confu-
cium periodo
secunda.

Li lao Kium.

nes, aiunt fuisse deperditis moribus artisque magicae studiosissimos, et ob eam magni aestimatos, qui corporeas de Deo notiones Sinenfibus inculcauerint. Quae sine dubio causa est, cur ipsi Roosi apud Iaponenses impia haec dogmata cum studio alchemiae tribuantur, teste KAEMPFERO. Quae vero cum disciplina Xekiana non conspirant. Non minori veterator iste in honore habetur apud Sinenfes, quam Confucius et Foë siue Xekia; nam illi quoque ut his, tabula suspenditur, secta ab ipsis quoque Confucianis non negligitur, sed cum sua coniungitur; tantoque in pretio est, ut eius sectae Tao dictae, doctoris Chang y posteros eodem, quo posteri Confucii, in aula donatos honore fuisse ante annos quadringentos, cum iam diu veterator ille, et tota secta in honore esset apud imperatorem virosque primarios, referat MINORELLI *. Qui ex Adriani quoque Greslonii relatione tradit, sectam hanc praeter idololatriam, sexcentis quoque incantationibus ad longam vitam et diuitias obtinendas uti, ideoque in China receptam a plebe, Mandarinis et ipso imperatore esse, ut non secus a secta literatorum approbata dici possit.

*Memcius
Confucianus
philosophus.*

§. XI. Opposuisse se sectam Tao Confucianae disciplinae eamque valde oppressisse, Sinae narrant. Ortum autem illi nouum fides, seculo post, in MEMCIO siue MEM-TSU, cuius scripta edidisse Noëlem supra diximus. Acutum hunc praedicant, et copiosorem facundiaque superiorem Confucio, non item innocentia, vitae modestia, seueritate et probitate. Ast, si recensio virorum doctorum standum, qui eius librum enarrarunt in *Actis Eruditorum* ^b, nihil in eo comprehenditur, quod non vulgarem doctrinam atque proletariam, nulloque ordine distinctam, ac scopas dissolutas prodat. Mirum itaque videri haud debet, parum Confucianae disciplinae incrementa ab eo fuisse suffulta: vnde de contemptu neglectuque sapientiae priscorum valde conquestus fuisse dicitur. Plurimum autem decrementi accepit philosophia sub imperatore Xi-hoam-ti, qui tertio, post Confucium, seculo floruit. Is enim ut priorum imperatorum memoriam deleteret, sibi autem soli imperii gloriam vindicaret, ex tyrannidis metu vincula obsequio sibi subiectorum populorum additurus, omnes libros Sinicos, exceptis illis, qui de agri cultura, medicina et sortilegiis agebant, cremari iussit, scientiarum culturum prohibuit, et ne in sola volumina fauere, simili supplicio librorum quorundam possessores, studiosos et librorum tenaces in montibus repertos extinxit, et in forum protractos CCCCLX cum libris exuri mandauit. Quae fauertia philosophiae alumnos, numero quingentos coëgit, ut ex insula Thienhenus se in mare praecipites darent. Rationes pestilentis consilii, a quodam Li-sum suppeditatas exhibet MARTINIVS ^c, repetit ex eo B. SPIZELIVS ^d. Diuina tamen prouidentia factum, ut scripta Confucii atque Memcii

*Confuciana
philosophia et
omnis litera-
tura suppressa.*

^a) I. c. p. 155. conf. REICIVS *Expedit. Sin.*
L. I. c. 10.
^b) loc. cit.

^c) *Hist. Sinic. L. VI. p. 240.*
^d) I. c. S. III. p. 40.

Memcii ab anu quadam parietis latebris abdita, vel vt alii tradunt, agglutinata conseruarentur, et nonnihil quidem labis passa, protrahi, post hanc tempestatem potuerint. Secutae sunt grauiſſimae imperii Sinici calamitates, et cum motus interni tum bella externa, quibus tantum non omnis literatura Sinensis extincta est, libri in sepulchris et cauernis abditi et sepulti, quamplurimi cremati, vel adusti abiecti. Honorem tamen literis paulo meliorem restituerunt familiae quintae, Han nominatae, principes. Hi enim cum magno earum amore ferrentur, semiustas librorum reliquias, si quae vsquam persisterent, iusserunt colligi, parietibus item et sepulchris abditos quamuis situ et squalore obductos et exesos in lucem protulerunt, consulique iusserunt seniores, si quae forte, quae quondam memoriae commendauerant pueri, etiamnum tenerent; nihil denique non adhibuere, operae vel industriae, quo tantae literarum iacturae mederentur. Quae fata librorum Sinicorum veterum, iis haud absimilia, quae passa sunt libri Aristotelis, suspicionem haud contemnendam alere possunt, parum sinceri hodie de prisca Sinensium sapientia supereffe, timendumque esse, ne qui laceras et perditas schedas collegerunt emendanturque, ex suo ingenio, praesertim cum ex memoria lacunas farcire iubeantur, multa addiderint, multa quoque aliena suisque locis minime posita appareant. Et haec quidem altera periodus philosophiae veteris Sinicae potest constitui.

§. XII. Tertia philosophiae Sinensis veteris, periodus, eaque parum laeta ab eo tempore exsurgit, quo secta Foëna in Chinam translata est, et tum idololatria, tum deismo totum imperium repleuit, maximam in hac gente auctoritatem nacta. Non est opus ea repetere, quae de Xekia eiusque persona, ortu, philosophia, methodo duplici supra retulimus. Coaceruauimus iam loca ea, quae de hoc impostore apud Siamenses, Sinas, Iaponenses feruntur. Id vnum heic obseruamus, diu iam sectam istam Foënam in India obtinuisse, cum ad Sinas perferretur. Quae ratio obstat, cur admitti non possit ingeniosa viri cuiusdam eruditissimi coniectura, qui similitudine dogmatum Pythagoricorum et Foënorum, et itinere Apollonii Tyanensis ad Indos suscepti persuasus, hunc veteratorem Xekiam fuisse suspicatus est. Longe vetustiore enim esse Xekiae aetatem, et Confucio seculo antiquiorem, ex dictis suo loco est apertum. Secundum Sinarum traditionem autem, quam *COVPLETVS* f enarrat, ab Indiae regulo natus est, ex elephanto albo conceptus atque ex latere dextro matris suae in hanc lucem editus; a partu quoque mox constitit, atque passus omnino septem progressus, altera manu coelum, altera terram indicans, clara voce pronuntiauit: in coelo terraque solus ego sum venerandus. Quae satis luculenter produnt, famosissimum hunc philo-

*Veteris philo-
sophiae Si-
nensis tertia
periodus.*

e) Ad haec fata literaturae Sinicae viros doctos non attendisse, qui tam confidenter de prisca Sinarum philosophia pronuntiant, merito miramur. f) loc. cit.

philosophum impostorem fuisse. Secta autem eius quomodo ad Sinas delata sit, hunc in modum occasionem enarrant. Vidit imperator Memti gigantem aureum in somnio sibi apparentem, et in memoriam reuocantem verba Confucii: in occidente existit sanctus. Misit itaque legatos in adiacens versus occidentem Indiae regnum Indostan, qui in eo inuenerunt idolum Foë, quo Xekiae memoria diuino honore colebatur. Hunc cum humani generis redemptorem esse sectatores dicerent, sanctum illum occidentis virum esse rati, hoc idolum, et vtramque disciplinam, exotericam pariter atque esotericam domum reportauerunt. Quae cum innotuisset, valde Sinenfium animos cepit, progressusque fecit omni expectatione maiores. Populus enim, si Riccii testimonio standum, quod alii quoque sequuntur ^s ideo eam doctrinam, licet turpissima idololatria profus contaminatam, auide magnoque applausu excepit, quod animum immortalem et alterius vitae praemia proponeret. Quae, vt supra iam tactum, clare euincunt, in Sinenfi regno haec dogmata, quae tunc primum audita et recepta sunt, antea non perfonuisse, nec de iis quicquam Confucium statuuisse, soli civili tranquillitati et felicitati suam philosophiam attemperantem. Neque mirum deismum illum, quam Foëna secta interiori doctrina stabilit, quemque Enthusiasmi et Quietifini parentem esse supra diximus, atheismum minus accurate vocant Iesuitae, philosophis regni Sinenfis se probauisse. Cum enim totam eorum vitam ad civilem prudentiam Confuciana disciplina formaret, quod permittebat doctrina Foë interior, facile fuit, hos homines, qui animi tranquillitatem sectari a Confucio iuebantur, ad eiusmodi Quietismum descendere, qui summam illis mentis tranquillitatem promitteret. Non inuiti itaque persuaderi nobis patimur, Foënam impietatem et fanaticismum totum imperium Sinicum velut diluuium quoddam inundasse. Hodie enim perditissimae sectae cultores quamplurimi non desunt, qui Foë siue Xekiam vna cum Lao-kiun et Confucio venerantur: et publica lege religio Foëna inter Sinas introducta est. Quam sibi maxime vitae post hanc peractam aeternae promissione eam fortunam peperisse, ex stulta et inepta gentis Sinicae cupiditate vitae longissimae verisimili ratione ^b concludi potest. Ex hac secta Foëna seculo post Christum natum tertio alia prodiit, vel potius peculiaris eius ramus extitit: *Vu guei Kiao*, id est, *nihil agentium dicta*. Quae, narrante *COVPLETO* ⁱ, principii istius chaoticici, id est nihili priuatiui contemplatione impensius vacauit; et optimates imperii, quos Mandarinis vocant, summosque quosque viros adeo infania sua occupatos habet, vt quo quisque propius ad naturam saxi trunciue accessisset, horas complures sine vlllo corporis animique motu persistens sine vlllo vel sensuum vfu, vel potentiarum, eo profecisse felicius, propiorque et similior euafisse principio suo aërio, vel chaoticico potius, in quod aliquando reuersu-

^g) MINORELLI p. 147.

^h) Conf. CONRING. de Medic. Hermetica L. II. c. 14. p. 499.

ⁱ) p. 38.

reuerfurus fit, putaretur. Addit IDEM: „Hanc quidem contemplan-
 „tium feftam fcripto volumine Colaum Poei guei, Confucii feftatorem
 „oppugnauiffe, copiofe probantem, notum illud axioma: ex nihilo ni-
 „hil fieri; non ita tamen refelli potuiffe errorem iftum, vt non manarit
 „latius, et multi noftra quoque aetate contemplationibus tam infanis ope-
 „ram impendant fuam.“ Id quod non magnopere miramur, cum Con-
 „fucianus ille philofophus nihil priuatium cum nihilo negatiuo confun-
 „dendo, prorfus nihil quod iftorum Quietiftarum feftam euertere poffit,
 „attulerit. Non enim ex nihilo abfoluto omnia exiftere, inque illud re-
 „uertit ftatuert, fed ex nihilo, quod formam nullam habuit, exorta
 „omnia in idem *πανδοχῆον* rerum omnium receptum iri affirmauerunt. Ad-
 „di huic propagini pseudo-philofophicae debent feftatores cuiusdam phi-
 „lofophi, *Fan chin* dicti, qui feculo Chriftiano quinto, Epicurea dogma-
 „ta cafumque prouidentiae expertem afferendo, corpus pariter et animum
 „poft mortem perire, poenarum praemiorumque expertem effe, docuit.
 „Et haec quidem tertia periodus philofophiae veteris quibusdam videtur.

§. XIII. Mediam Sinenfium philofophiam illi, quibus melius et *Media Sinen-*
φιλοσοφία philofophati effe prifci Sinae videntur, aufpicantur a secu- *sum philofo-*
 „lo X et XI, quo fecundum alios peftilentiffimum atheifmi fidus philo- *phia.*
 „phos Sinenfes affluit, cum defertis veterum veftigiis eorum libros, clas-
 „ficos peffimis commentariis corrumpent, philofophi duo *Cheu-cu* et
 „*Chim-ci*; et proferpta omni numinis pietate atque reuerentia pantheis-
 „mum eius loco inueherent. Id quod tamen non concedunt, qui inter-
 „pretationes recentiorum philofophorum Sinenfium, quos ex commenta-
 „riis *Cheu-cu*, *Chim-cu*, et *Chu-cu*, nec non *Sinali-tachiven* confe-
 „cerunt, atheifmo demum infectas effe contendunt. Hos enim putant
 „non minus, ac veteres Sinas, comitius praecepiffe, et a peffimo commen-
 „tatorum grege fero tandem ad peruerfos fensus fuiiffe raptos. Quicquid
 „vero illud eft, de quo in fequentibus difpiciemus, illud negari non poffe
 „videtur, hos commentatores a prifca Sinarum doctrina recelfiffe, elegan-
 „tius et magis philofophiae veterem fapientiam exornantes. Inde noua fe- *Secta litera-*
 „fta in imperio Sinenfi orta eft, quae *Literatorum fefta Iu-Kiao*, dicitur, *torum.*
 „quaeque cum feftis *Foë Kiao*, et *Lao-Kiao* in toto imperio Sinico obti-
 „net. Quam media aetate adhuc fanos habuiffe fensus poft Iefuitas mul-
 „tos, magna eruditione demonftrare conatus eft illuftris *LEIBNIZIVS* ^k,
 „quamuis de principiis naturalibus explicatius philofopharetur. Ex quo,
 „fi admittitur, fequitur, philofophiam Sinenfem, maxime metaphyficam
 „recentiori demum aetate, occasione libri *Fohiani* perperam explicati fuiiffe
 „corruptam. Id quod tamen negant atque pernegant, qui Iefuitas eorum-
 „que *ὑπερασπιστὰς*, aiunt, ingeniofe excogitatis nouis limitationibus, ex-
 „culatio-

k) In Ep. ad Remondum T. II. Epp.

cusationibus, interpretationibus palliare velle errores Sinensium, et communi gentis explicationi contradicere, vt causam Iesuitarum iuuent. Vnde hi omnes, inter quos ex ipsa Iesuitarum societate sunt quoque Martinus, de Comitibus, Grellonius, le Faure, Longobardus, Passio, Sabathinus, sectam literatorum semper fuisse atheismo infectam contendunt. Quo iure, quae iniuria infra dispiciemus.

*Recentior Si-
nensium phi-
losofia.*

*Philosofia
Europaea in-
ter Sinas in-
ducta.*

§. XIV. Defecisse vero eam ab antecessorum integritate et pietate, et subtilius, quam par erat, lineolas Fohianas interpretando, recentiori demum tempore sectam literatorum ad atheismum declinasse, contendunt Sinensium aduocati, et hinc tertiam, siue recentiorem Sinarum philosophorum aetatem auspiciunt. Quae ante Europaeorum hominum aduentum pantheistica fuit, et referente COVPLETO ¹ fociisque, „re-
„pudiato nihilo sectae Foënae, rem statuit veram vereque existentem,
„esse id quod concipi quidem debeat fuisse ante omnia, re autem ipsa
„non distinguatur a rebus ipsis, vt perfecto et imperfecto, coelo et ter-
„ra, et quinque elementis, sed quid vnum idemque sit cum illis. Sic
„vt singulae res dici possint suo modo Tai kie: hoc autem concipiendum
„esse, vt quid immobile et quietum actu primo, dum autem mouetur,
„producere Yam, siue perfectum, a quo motu cum rursus sistat ac quie-
„scat, producere Ym siue minus perfectum; conuenire autem huic Tai
„kie, attributa altissimi, subtilissimi, pulcherrimi, summe medi, summe-
„que perfecti et boni, exemplaris et ideae rerum omnium, principio ca-
„rentis et sine, immo spiritus et animae nomen ei vindicari posse.“ Et
in amplissimum regnum doctissimi ex societate Iesu viri Matthaeus Riccius, Ioannes Adamus Schallius, et deinde mathematicorum regis Galliae nomine Ferdinandus Verbieftus, Claudius Philippus Grimaldus, quos alii postea secuti sunt, delati, vt euangelii cognitionem illi genti accenderent, a disciplinarum in Europa cultarum maxime artium mathematicarum et philosophiae praesidio laetissimos missionis suae successus sperarent. Non est huius loci, lectorem enarratione missionum harum diu detinere: consulendi sunt annales ecclesiastici, in quibus haud ignobilem locum occupant; et in quibus examinari debet, qua vtilitate scientiarum pariter et religionis Christianae studium istud Iesuitarum se commendauerit. Heic sufficit obseruauisse, artium mathematicarum, et imprimis astronomiae notitiam etsi non adeo sublimem, vt nostrorum hominum admirationem mereri potuerit, ita commendauisse Iesuitas, vt magnis priuilegiis gauderent, templa erigerent, scholas aperirent, et in eis philosophiam atque theologiam docerent, illo vero loco haberentur, vt eo, quem optimates imperii affectant, cultum exprimerent ^m. Quod an artibus clandestinis et ho-

1) loc. cit.

m) *Morale pratique des Iesuites* T. II. p. 388.

vbi Martinus, et Schallus Iesuitae in habitu Mandarinorum in imagine representantur.

et homines religiosos ac euangelii praecones non decentibus consecuti sint, quod magnis animorum motibus eis obiecere, missionarii Dominicani et Franciscani, sede Romana aliquoties auctoritatem sententiae interponente, hoc loco explicari non potest, sed in annalibus ecclesiasticis exponendum est. Valde autem admirati sunt Sinenses Iesuitarum compendia philosophica, quamuis primum non nisi Aristotelico scholastica fuerint: ex quo non inepte colligit RENAUDO TIVS ⁿ, Sinicos philosophos parum valuiffe in philosophia. Nos id non magnopere miramur: tota enim Sinensium philosophia calx sine arena est, vnde systemata Europaeorum non potuere non ob connexionem meditationum philosophicarum, illis admirationem excitare. Et notum quidem est, laetissimos istos successus aliquoties magnis calamitatibus fuisse sufflaminatos. Ast prudentia tamen societatis amorque mathematicarum rerum, apud Sinas, qui eos tribunali mathematico praefecit ^o, collapsam spem subinde restituit. Maxime circa finem seculi superioris, imperante ex Tartarorum gente Cham-Hy, principe optimo, patentes in aula imperatoris portas literae et philosophia Occidentis inuenerunt. Id quod ex FERDINANDI VERBIESTI S. I. *Astronomia Europaea* sub imperatore Tartaro-Sinico Cam-Hy appellato, anno MDCLXVIII, tabulis incisa ad Sinensium morem, dici potest, cuius summam dedit LEIBNIZIVS ^p, et ex qua intelligitur, quantis sumptibus, cura et labore princeps laudatissimus, astronomiae Europaeae studium inter suos promouerit. Quae contentio tanta in eo fuit, vt per quinque menses continue Verbiestum in museum suum vocaret, ac totos pene dies detineret, libros astronomicos exponentem. Id quod eo memorabilius specimen amoris literarum est, quo rarius est, numen imperatoris apud Sinas coram intueri. Mirabile quoque, quod de isto principe narrat BOUVETVS, in *Icone regia monarchae Sinarum nunc regnantis* ^q, non tantum partem librorum Confucii authenticorum eum memoriter tenere, et commentariis illustrari iussisse, historiae quoque et literaturae Sinicae fuisse longe peritissimum; eumque in finem amplissimam bibliothecam instruxisse: sed et quam primum notitiam acceperit doctrinae Europaeorum, eius cognoscendae magno desiderio flagrauisse, et experimento calculi astronomici facto eum in imperio in usum perduxisse, Iesuitas autem inuitasse, vt ab ipsis disciplinarum elementa acciperet. Quod quanto apparatu adiuuerit, dignum est, quod apud ipsum Bouuetum legatur. Quo auctore porro constat, postquam geometriam et arithmetica perdidicisset, philosophiam quoque doceri voluisse, eamque methodo geometrica perscribere eos iussisse. Elegisse vero eos, Io. Baptistae Du Hamel *Philosophiam veterem et nouam*, secundum cuius institutiones imperatori philosophiae praecepta instillant. Morbo autem eius occasionem subnatam esse, anatomiam quoque

Sss ss 2

tradendi,

n) loc. cit.

o) LEIBNIZ. Nouissima Sinica p. 74. seq.

p) loc. cit. p. 149.

q) Adiecit eam LEIBNIZIVS libro laudato

tradendi, cum logica non valde placuisset, qua in re Du Verneio duce vfi sint: tum ad causas physicas explicandas delatum, medicinae rationes illis ducibus perspexisse, non sine magno Christianae religionis fauore, quem publico edicto declarauerit. Non adiciamus alia, non sine iucunditate apud ipsum Bouuetum legenda, ne prolixiores iusto fimus: moneamusque id tantum, Parroninum Iesuitam DIONIS quoque anatomiam vertere eum iussisse, ipsum vero emendauisse, et descriptam ter literis vncialibus bibliothecis suis intulisse. Quapropter dolendum magnopere est, post eius mortem filio quarto Yong-Thehing rerum summa potito, omnem illam segetem emarcuisse; is enim missionarios omnes, praeter eos qui Pekini commorabantur, in vrbes Canton et Macao relegauit. Quo valde fene anno 1685 morte sublato, restituta quidem libertas illis est, res vero missionis emendatae restitutaque non sunt. Eius enim filius Kien long, licet benigniorem se populis suis praeberet, reuocare tamen parentis edictum, licet implorata eius clementia noluit, Christianam legem recipere suos vetuit, Christianos qui inter milites imperii erant, cruciatibus vexauit, et exiguam melioris fortunae spem fecit, quamuis Pekini Iesuitae ob scientias mathematicas tolerati sint, tolerenturque hodie. Ex quo patet, prima clementiae Christianis demonstratae specimina, a Missionario Sibino in eo laudata non diu durauisse.

*Incertitudo
et obscuritas
philosophiae
Sinicae.*

§. XV. Breuis haec fatorum philosophiae apud Sinas historia est, quae vero ex fontibus adductis facile dilatari potest: prolixiora enim institutum nostrum non patitur. Restat vt quae dogmata philosophia Sinensis, tum vetus, tum media et recentior statuerit, paucis exploremus. Ast hic labor, hoc opus est, et difficillimum, ita medium tenere, vt nec affectui, admirationiue, aliquid detur, nec odio; et veri sensus gentis lingua sua, peregrinas et voces et notiones exprimentis eruantur. Nec distitemur, si vnquam nobis iusta causa enata est, ad modestum quendam Pyrrhonismum confugiendi, eam in hac historiae philosophicae parte nobis exoriri. Quamuis enim libros gentis vetustissimos, itemque Confucianos atque Memcianos ad nos perlatos atque fontes genuinos hoc pacto apertos esse, ex antecedenti narratione constare possit, ita tamen comparata eorum conditio non est, vt omnem scrupulum eximant. Non allegabimus insuperabilem obscuritatem librorum prisca aevi Sinicorum, et insolubile aenigma Fohianum, quod totam philosophiam Sinensem corrumpit, sed in memoriam tantum reuocamus lectori fata librorum classicorum, combustorum, defossorum, carie et squalore exesorum, et ex laciniis tantum restitutorum atque ex memoria hominum senum refartorum. Qualia fata quam misere codices corrumpant, et quam difficile et pene impossibile sit, doctrinam in iis contentam integram seruare, vnicum librorum Aristotelicorum, similem fortunam expertorum, et corruptae inde depra-

1) Lettres edifiantes Rec. XVII.

2) Ibid. Rec. XXIII, lettr. I.

deprauataeque philosophiae Peripateticae exemplum luculenter demonstrat. Quae vna nobis ratio tanta videtur; quanta requiritur, vt de omni certitudine explorandae veteris doctrinae Sinensis desperemus. Ast fingamus, quod Sinensis literaturae et philosophiae admiratores pugnis calcibusque contendunt, diuinae prouidentiae miraculo integros et intemeratos ad nos peruenisse libros Sinensium classicos: nondum ita animus acquiescere in illis potest, quae nobis Iesuitae tradunt, quorum diligentia atque cura monumenta Sinica ad nos peruenierunt. Non vocabimus in praesentia in dubium fidem virorum doctissimorum, et eos studio atque industria ita nobis vendidisse thesauros Sinicae doctrinae contendemus, vt suis emolumentis, quae grauia ipsis fuisse nemo ignorat, fauerent, licet id coram totius ecclesiae orbisque eruditi facie, et coram iudice, secundum Iesuitas ipsos infallibili non obiectum modo, sed et euictum esse illi omnes clamitent, qui missi in Chinam ad explorandam rei veritatem nomine pontificis, ea de re ad sedem Romanam retulerunt, vel qui ex aliis familiis sacris eos hypocriticae simulationis accusarunt: hanc enim inclementiam nostra tractatio non postulat; quae arbitrium interponere his controuersis non iubet. Concedamus, quod haud inuiti facimus, viros bonos et minime fallaces se Iesuitas praestitisse: ast quis certa ratione decreuerit, eos, cum semel praeiudicio *επεθοδοξίαις* Sinensis animum occupauissent, non ita obsecuras notiones Sinensis philosophiae et theologiae ita explicuissent, vt fauere conceptibus suis videbantur, et quis rectas et Sinarum menti conformes esse eorum interpretationes sine formidine contrarii dicere audeat? Nec videmus, quid magnopere causam Iesuitarum iuuat, quod nonnulli vrgent: reliquorum missionariorum interpretationes locorum classicorum Sinensium testari, quod rectae versiones Iesuitarum sint. Qua mente monuit Ven. KORTHOLTVS¹⁾, integritatem interpretationum Iesuitarum ex consensu Longobardi et P. de S. Maria eo certiore esse, quo certius et notius sit, in lite de cultu Confucii et Dominicanos et Franciscanos Iesuitis exprobrasse, quod loca nonnulla Confucii vbi sibi praesidio esse possent, non satis fideliter reddiderint. Aut fallimur enim prorsus, aut tanta conuenientia non est, quanta fingitur, sed in ipsius argumenti, de quo controuersia viget, momento primario, e. g. in interpretatione vocum Sinicarum, Y-hiang, Xin-ky, Xantgi, etc. ad quod res omnis reuocanda est, prorsus in contraria currunt Iesuitae et Dominicani; et quae coeli terraeque praesidem, imperatoremue designare Coupletus Sociique contendunt, coelum tantum terramque eiusque vim ingenitam vel, si mauis spiritum quendam illis insidentem et praesidentem significare tam pertinaciter affirmant, vt communia ea nomina et appellationes idololatricis sectis Foënae et Tao Kiao cum Confuciana esse dicant, et Iesuitas prouocent, vt vnum ex tota China producant, qui aliter has voces interpretetur. Annon, qui Sinicae literaturae expertes sunt, sunt autem plerique, incerti prorsus iam haerent, quid cre-

S s s s 3

den-

1) loc. cit. pag. 34.

dendum, cuius partis fides maior existat, praecipue cum videant, Iesuitas nonnullos praecipue Longobardum et sequaces, eiusmodi vocibus illis Sincis subdidisse significationes, quae cum orthodoxis nominibus Coupleti et Sociorum non conueniunt. Neque certiora hauriri possunt ex totius systematis Sinenfis connexionem, quae tamen optima alias ratio est, veram potestatem vocabulorum incerta significatione decipientium definiendi, ut exemplo Stoicae meteorologiae constare potest. Veterum enim librorum ea obscuritas est, ut quodcumque libuerit ex eis exsculpas: neque miramur, ingenium summi viri G. G. Leibnizii ex *συναφεία* illius doctrinae rectas sententias collegisse. Idem enim cum Aristotele recentioribus reconciliabili fecerat, et Cartesii, Gassendi aliorumque nouatorum placita physica in Stagirita inuenerat; sua nobis non Peripatetica propinans, cum magnitudini eius ingenii nihil difficile esset. Contrarium non modo nostri homines, et ipse Longobardus Iesuita eadem facilitate fecerunt, sed et recentiores Sinenfium interpretes hodie faciunt. Quas circumstantias incertissima facere veterum dogmata atque mentem, innumeris hactenus exemplis in historia philosophica vidimus. Neque enim magnopere iuuat interpretamentorum Iesuiticorum patronos recentiores Sinas non magis aptos praeceptorum Sinenfium interpretes esse, quam Scholasticos Aristotelis, eo quod utriusque veteres corruerint, et falsa illis affinxerint. Id enim Peripatetici quoque, sed perperam clamant, Alexandrum, Auerroem, Pomponatium, Caesalpinum atheis hypothesebus infanas Aristoteli opiniones affricuisse, quos audiendos non esse suo loco vidimus. Neque enim causam videmus, cur indigenis commentatoribus minus fidei in interpretandis maiorum suorum *Φιλοσοφουμένων* in se obscuris tribuendum sit, quam recentiori philosopho Europaeo, qui non quid dixerint, sed quid dicere potuerint, si orthodoxi fuisse supponantur, pulchre, ingenio vasto usus ostendit. Verum de hoc momento infra adhuc nonnulla dicemus. Haec ubi in genere de incertitudine philosophiae Sinenfis agimus, hoc tantum lectorem expendere iubemus, plerumque vsu venire, ut, qui ignotum systema explicare aggrediuntur, notiones, quibus adfuerunt sunt, suas in eo videant, iisque vocibus illud explicent, quibus homines suae sectae vsi sunt: id quod innumeris exemplis probari posset, si id ageremus, et certissima fides historiae philosophicae loquitur. Idem in philosophia Sinenfi euenisse, mox viderunt, ubi argumentum hoc excutere coeperunt, Iesuitae candore non minus quam eruditione insignes Longobardus et Sabathinus. Ille enim egregie monet: *Eruditos Christianos ordinarie sensum librorum nostrorum Sinenfibus tribuere, et imaginari sibi, quod horum interpretationes nostris conformes deprehenderint, non considerantes, quantum veritatis interfit, huc soli litare procul esse iussa simulatione et hypocrisis.* Ad quae verba obseruat quidem Leibnizius, tunc cessare hanc difficultatem, cum in scriptis nostratum

tium mens recte explicetur, id quod in se quidem verissimum est, verum ad hypothefin, de qua Longobardus loquitur, applicatum, principium petit, et eam causam tangit, de qua alii acerbè conqueruntur. Adiciamus his, si Iesuitarum interpretationibus stare velimus, et nihil eos statuisse, de quo non sufficientem statuendi rationem habuerint, admittamus, augeri tamen non minui incertitudinem et animum fluctuantem reddi. Quantis enim dissensionibus Iesuitae ipsi, qui in China fuerunt, de interpretamentis his Sinicis inter se diuersi fuerint, ex narratione Longobardi adeo luculenter patet, vt mirari satis nequeamus, esse, qui magna hodie confidentia asserere audeant, recte illa omnia antiquis Sinis tribui, quae in versionibus Iesuitarum extant, et, qui contrarium euincere cupiant, id ex locis classicorum librorum demonstrare debere. Cum nemini ignotum esse possit, ab ipsis Iesuitis in contrarios sensus distrahi illa loca classica, adeoque ineptum esse ad eum iudicem confugere, de cuius mente disceptatur, et cuius verba duos sensus ferre possunt. Neque incertitudinis in Sinica philosophia hoc modo satis est, addimus alia, ab ipsis patronis Sinarum suppeditata: fatentur illi, philosophiam Sinensem esse calcem sine arena, scopasque dissolutas, nihil cohaerere, nihil apte suis principiis connecti, nihil quod certas et definitas conclusiones efficere valeat afferri. Dabimus testes, vnum Iesuitam, alterum magnum philosophiae Sinensis laudatorem, P. MARTINIVM^x, et illustrem C. WOLFIVM^y. Ille de libro famigeratissimo Ye-kim differens haec scribit: *Multa sunt in eo libro de generatione et corruptione, de fato, de astrologia iudiciaria, de principiis quibusdam naturalibus, sed ea ieiune disputantur, et exiliter, absque causis et definitione rerum, quas asserunt, ad adstruendam fidem allatis, quales reliqui omnes Sinarum sunt libri.* Idem candidè factus est Iesuita NOEL in Praefatione ad Memcium. Wolfius autem memorabili loco, postquam philosophicam perfecti boni definitionem dedisset, eamque implicite habuisse Sinas asseruisset, addit: *Equidem non multo argumentorum nexu haec demonstrabant, DISTINCTA RERVM COGNITIONE destituti, quae in hunc usque diem plerisque negantur, longa tamen experientia freti affirmabant, quae virtute illustrium heroum exempla non sine mentis acumine meditati assecuti fuerant, et quae ipsimet in virtutis stadio decurrentes ex semetipsis didicerant. Quam virtutem eos ex semetipsis Sinenses antiquos habuisse, qui religione omni cum naturali tum reuelata carentes nullis vnquam motiuis extrinsecis vsi fuerint^z.* At si haec ita se habent, si nec certa, nec clara, nec fundamentis vllis et motiuis constantia, nec cohaerentia secuta est philosopho-

x) Hist. Sin. L. I. p. 16.

y) De Sep. Sin. p. m. 37.

z) Idem vir celeberrimus infra repetit: „Non apparet quod distinctam huius perfectionis notionem habuerint, quin potius fororum illud vinculum, quo actiones ad perfectionem humani

„status tendentes inter se colligantur minime per-
„spexere - - neque mirum videri debet, cum
„ET INCETERIS NOTIONES VAL-
„DE CONFUSAS habuerint.“ At notionem
claras et certas confusis et incertis tribuere, magnum in arte hermeneutica vitium est.

Iosophia Sinarum, maxime prisceorum, qui, quaesumus viros hos doctos, nos ad eorum libros tanquam certos et indubitatos fontes veri systematis et mentis eorum ablegare possunt? qui audent asserere, paraphrases Iesuitarum, licet alii ex societate contra clament, licet vicarii apostolici in Indiam missi, et reliqui Missionarii contrarium testentur, licet contra Iesuitas pronuntiauerit post longum rerum examen sedes Romana, veram certamque Sinarum mentem declarare, Sinenses commentatores pro impostoribus esse habendos? Hoc si licet, de fide historiae philosophicae actum est, licebitque quaecunque vetera obscuritate sua nonnullorum animos percellunt, in partes nostras trahere, nostrisque sensibus explicata pro veteribus obtrudere, et tunc, posthabitis omnium seculorum interpretationibus, ad ipsa illa veterum monumenta inepto et vitioso circulo concludere, et prouocare. Et quid quaeso luminis ab illis philosophis sibi promittendum est, qui vel data opera ita philosophantur, vt a paucis intelligantur, vel ipsis sibi non constantes nesciunt, quid dicere debeant, et post carecta refugiunt, et ad silentia suos dimittunt. Hoc fecisse Confucium, duplicis methodi, exotericae et esotericae gratia, quae hodie quoque inter tres sectas Sinicas recepta est, LONGOBARDVS^a luculentis exemplis docet, ex quibus discimus, Confucium, de natura humana, de natura coeli, de spiritibus, de anima rationali, de statu post mortem, interrogatum, responsum non dedisse, sed hunc illis canonem^b generalem commendauisse: de rebus istis, quae in sex positionibus comprehenduntur, id est, quae visibiles sunt, quaerere, disputare, ratiocinari licere, modo dubia non generent. Quae vero illae non complectuntur, quia inuisibili in mundo sint, illa relinquenda sibi esse, nec de iis vel disputandum vel inquirendum. Quae quidem ita explicat LEIBNIZIVS^b, vt nihil in his argumenti generibus decidatur, sine ratione sufficiente; aut frigide fatis; sequeretur enim, de rebus visibilibus sine fundamento certo inaniter Confucium disputare permisisse. Neque haec cum Longobardo ad methodum arcanam referri posse putamus, cum ista intimioris admissionis discipulis, qui esoterice docebantur, iniunxerit. Vnde magna verisimilitudine concludi potest, Confucium de his doctrinae capitibus ipsum vel plane, quid statueret, ignorauisse, vel incertum haesisse, non ausum obscuris veterum fragmentis lucem clariorem accendere. Hoc cum ipse Confucius fecerit, cur non praepostere eos agere iudicemus, qui ex mente veterum Sinarum ea velut comperta sibi et clarissima effantur, de quibus ipse Confucius siluit? Cur non lumina eos noua Sinensium tenebris intulisse, censeamus? cur non ab hoc modo ficulneis ratiunculis excusato atque sustentato abstineamus? cur non satis incertam esse philosophiae Sinensis maxime priscae notitiam fateamur? Haec sane nobis sententia post multorum annorum examen iteratum tutissima adhuc videtur, innumeris antiquitatis exemplis probata, quae modestiae mater esse

a) p. 192. seq.

b) ad h. l.

esse poterit. Non diffitemur tamen, ubi de verifimilitudinis gradibus fermo est; vnam opinionem altera pro circumstantiarum conditione esse probabiliorem, et ad hanc omnino verifimilitudinem in historia et eruditionis Sinensis vniuersae, et philosophiae in specie esse attendendum, modo id fiat prudenter et sine partis studio, ac iuxta illas artis criticae regulas, quas in limine operis attulimus. Illas itaque in fine quoque eius sequentes de Sinensium re literaria et philosophica pauca dispiciemus.

§. XVI. Magnam quidem sapientiam iactant, et antiquitatis praetextu et profunditatis ostentatione Sinae, qui ita reliquas gentes contemnunt, vt se solos coeli filios, regnum suum solum sub coelo situm esse credant, reliquas gentes, in abditis orbis angulis latere abiectas sibi persuadeant: ast si cum luminibus, quibus Europae gentes illustrauit diuina prouidentia comparentur, in plerisque lusci censendi sunt. Non est huius loci, omnem literaturam Sinicam examinare, et ostendere, in mathematicis artibus, in typographia, in pyxide nautica, in puluere nitrato, et similibus, quae proprio Marte inuenerunt, plurimum Europaeorum ingeniis Sinas concedere. Hoc qui negat, eum ad solam missionum Romanarum fortunam in amplissimo illo regno respicere iubemus, quae nunquam tanta fuisset, nisi a doctoribus Christianis magna cupiditate discere eos iussisset infantia in plerisque scientiis. Fassi id sunt viri docti, non modo RENAUDOTIVS ^c, qui id testimoniis multis confecit, quem non exscribimus; sed et ipse LEIBNIZIVS, vir summus, magnus cetera sapientiae Sinicae admirator; ast aequus tamen nostris; ita enim pronuntiat ^d: *Artibus, quarum indiget vsus vitae, et rerum naturalium experimentis, fortasse compensatione facta pares sumus, habet vtraque pars, quae alteri cum fructu communicare possit: sed meditationum profunditate et theoreticis disciplinis nos vincimus.* Addere potuisset, systematis artificio, quo adeo Europa nostra insigni philosophiae beneficio abundat, vt vnum Leibnizium mille Confucii praeferre non dubitemus. Pergit: *Nam praeter logicam et metaphysicam, et cognitionem rerum incorporearum, quas nobis proprias merito vindicamus, certe contemplatione formarum, quae mente a materia abstrahuntur, id est, rerum mathematicarum, longe excellimus, quemadmodum reapse compertum est, quando astronomia Sinensium cum nostra in certamen venit. Videntur enim ignorasse magnum illud mentis lumen artem demonstrandi, et geometria quadam empirica contenti fuisse, qualem inter nos passim operarii habent: disciplina etiam militari nostris cedunt etc.* In vnicis vero ciuilioris vitae praescriptis et practica philosophia ab illis nos vinci contendit. Quod quo sensu admitti possit, in sequentibus dicemus. Per mouit id sine dubio ACOSTAM ^e, vt de Sinensibus scriberet: *Studia eo-*

De philosophia Sinica non valde magnifice iudicari posse.

c) loc. cit.

d) Praef. Nouiss. Sin.

L. VI. c. 7. p. 309. conf. GÜNDLING. Hist. phil. mor. p. 31. Act. phil. l. c. p. 783.

e) Ind. L. VI. c. 16. apud HORN, Hist. Phil.

Hist. Philos. Tom. V.

Ttt tt

rum esse linguam Mandarinorum, historias, leges civiles, prouerbia, physica quaedam eos habere et mathematica, sed ἀμεθοδικά. Comoediis et historiis deditissimos esse, omnem eorum eruditionem reuera in legendo et scribendo consistere, theologiam nullam habere. Qui quamuis nimium dixisse videri queat, verum tamen est, ab iis disciplinis Sinas ante Europaeorum aduentum imparatos fuisse, sine quibus ingenii elegantia constare non potest. Sed iam singulas quoque disciplinas philosophicas perustrare operae pretium est, vt, quid in iis valeant Sinas, manifestum fiat.

*Sinas rati-
onalis philo-
sophiae ignari.*

§. XVII. Rationalem philosophiam adeo necessariam recte philosophari cupientibus esse, vt sine illa nullus queat esse successus laetus et exoptabilis, apud omnes in confesso est. At ignorauisse eam Sinarum gentem ad ea vsque tempora, quibus Europaea lumina regno Sinenfi missionarii intulerunt, historia Sinica locupletissimus testis est. Nihil enim in ea inuenias, quod illam redoleat, nihil quod acumina ratiociniorum iusta et legibus suis constricta exhibeat. Non negauit natura Sinis ingenium acutum, florens, erectum, dubiumque non est, si ad ratiocinandi modum paulo curatius attendissent, non sine luminibus his futuros fuisse: at cum hanc intellectus culturam neglexerint, mirum non est, ignorantiae logicae vestigia haud pauca apud eos inueniri, quae illam ἀμεθοδικαν καὶ ἀπειθευσίαν genuit, quam supra in libris eorum verbis Martini et Wolfii notauimus, quaeque exemplo esse potest, quae damna logicae neglectus post se trahat. Quid enim philosophiae magis esse potest exitio, quam sine certis principiis, sine argumentorum nexu, sine rationum euidencia, ex sola ingenii bonitate de veritate statuere? quid periculofius, quam ideas rerum sibi formare obscuras, incertas, confusas? quod non damnum nutriet abesse iussa ex tractatione philosophica systematis accuratio? Quae cum ex omnium confessione philosophiae Sinenfi defint, anas philosophiae ei deesse nemo inficias iuerit. Causas autem neglectae rationalis philosophiae duas deprehendere licet, quarum vna est, quod vetustissimos gentis suae legislatores imitati, cum nihil in fragmentis ab illis relictis inuenirent, quod ad huius artis culturam pertineret, de ea plane non cogitarent: altera quod ingenio πολιτικώτατον praediti ad vitae ciuiliis elegantiam et imprimis imperandi et parendi consilia omnem sapientiam suam referrent. Quae causa quoque est, cur metaphysica et physica ferius attigerint. Qui enim ratiocinandi dicendique facultati operam dedisse Confucii discipuli dicuntur, caue logicos dicas, omne enim eorum studium ad eloquentiam politicam pertinuit.

*Metaphysica
Sinenfis.*

§. XIX. Meliorem fortunam metaphysica, vel potius theologia, quae de Deo, de spiritibus, de anima et similibus physiologiae capitibus tractat, inter Sineses ab antiquissimo tempore habuit, si eos audis, quibus Sinica philosophia aliis praeferenda videtur. In contrarium autem eunt, et gentem Sinensem tetra atheismi lue infectam ab antiquissimo tempo-

tempore nonnisi coelum et terram et reliquas mundi partes bruta quadam et irrationali vi, quam plasticam non inepte dixeris, animatas pro diis habuisse, iisque diuinum cultum obtulisse dicunt. Tertiam de theologia Sinarum veterum opinionem eleganter nuper tuitus est, incomparabilis MOSHEMIVS *f* ratus, veteres Sinas Spiritum quidem potentissimum, qui coelo praesit, quique alios spiritus partibus mundi praefecerit, qui quoque terram creaturasque formauerit, terram foecundando, asseruisse, aut talia de eo docuisse atque credidisse, quae magnopere obstant, ut veri Dei cultus illis tribui possit. Difficile est, in tanto sententiarum diuortio inter viros immortalis nominis gloria conspicuos sententiam eligere, verisimilitudine alias superantem, praesertim cum tanta priscorum monumentorum Sinicorum incertitudo et obscuritas sit, ut ipsi Sinae certi vix sint, quid illa velint, ubi de cultu diuino statuendum est. Ut vero lector in tam graui argumento ipse iudicare possit, tres has, quas tetigimus, opiniones de theologia siue metaphysica veterum Sinarum paucis exponemus, et more nostro, quid nobis videatur, modesta *ἐπιμύσεις* addeamus. Et

I. Et quidem monendum est, distinguere illos, qui bene theologiae Sinensi cupiunt, eamque ab atheismi lae liberant, inter philosophiam Sinensium veterem, mediam, et recentiorem, et contendere, hanc illam utramque corrupisse, et atheismi lae inquinasse, ut supra dictum. Postulant itaque, ut soli libri classici vetustissimorum Sinarum in partes vocentur, ex quibus constare putant, Sinas rectos, quantum a gente reuelationis lumine non collustrata expectari possit, de Deo sensus fouisse, qui rationes contineant ad vitam pie et honeste agendam incitantes, quaeque ad id aptae sint, ut probis solatium praebere, improbis autem timorem iniicere possint. Nempe statuisse Sinas priscos, primo principio suo inesse sapientiam, benignitatem, iustitiam et omnipotentiam, adeoque diuinam dari prouidentiam. Hoc post Iesuitas plerosque, (si Longobardum aliosque supra nominatos excipias,) et inter illos maxime COUPLETUM *g*, magno ingenio demonstratum iuit LEIBNIZIVS *h*, et post eum KORTHOLTUS *i*. Non enarrabimus ratiocinationes et coniecturas Coupleti, quibus orthodoxiam veterum Sinarum assertum iuit, sed ad loca tantum ea prouocamus, in quibus caste, pureque de Deo locuti fuisse censentur. Multa collegit Kortholtus, apud ipsum legenda, prolixiora enim sunt, quam ut hoc loco exscribi omnia queant: sufficiet vnus et alter locus, ut de tota re lectori constet. Ex libro *Lun-yu*, qui est tertius interpretationum classicarum *tetrateuchi*, e libro classico *Xu-kim* referuntur verba quibus imperator Tam imperium suum auspiciatus est: *O vos omnium terrarum incolae vniuersi clare audite, et intelligite meum vnus hominis monitum: ex quo tandem fonte pietatis profuxisse mortalium*

Orthodoxia Sinensium in doctrina de Deo asserta.

Ttttt 2

talium

f) Eth. Christ. P. II, p. 354. sqq.
g) Declar. prooem. l. c.
h) Ep. ad Remond. l. c.

i) Diss. de Philos. Sinens. Vol. II. Epp. Leibniz. praefixa.

talium naturam, quinque virtutibus pietate, iustitia, prudentia, fide, bonestate, instructam? a principio nimirum solus ille augustus et supremus coeli imperator dum procreare coepit genus humanum, de coelo contulit naturam istam, quae medii rectissima norma est. Non ita post multa quoque dicit, princeps Vu-vam, solemnia sacrificia imperatori coelorum, reliquisque spiritibus terrarum perfoluisse. Simili ratione in libro *Ta-bio* dicitur: *Imperium coelitus conferrari, et in libro Xu-kim, coelum non agi affectu, qui tamen norit illud debite venerari, et colere, charum et gratiosum illi esse semper spiritusque non semper exaudire, nisi eum, qui pollet vera virtute.* His adduntur loca disciplinae Confucianae, quae veterem pietatem resuscitasse dicitur, quibus, vir perfectus iubetur aequo animo exspectare vnicam coeli circa se ordinationem, coelum sese accommodare, dicitur naturae et ingenio singulorum, bonos erigere atque ornare, improbos vero abiicere et perire finire. Quibus adduntur verba Confucii: *Sacrificiorum coeli et terrae ritus et officia fuisse id, quo colebant duntaxat coeli ac terrae supremum imperatorem, qui duabus literis Xam-ti apte admodum ac literaliter significetur.* Ut vero pateat, non coeli vim quandam naturalem physicamque atque brutam intelligi, ad locum Memcii* prouocant, quo philosophus Confucianus, qui Confucii disciplinam ab eius discipulo Tsem-tsu accepit, ita praecipit: *Vulgares homines naturam humanam in suo sensitiuo appetitu, quem vnum sibi sequendum proponunt, et coelestem prouidentiam in quadam gyrantis aeris periodo et reuolutione, qua desides effecti ad omne bonum opus torpent, sitam esse volunt, non sic autem sapientes.* Prouocant etiam aduocati Sinenfium ad sacrificia antiquorum Sinarum, quae maxima religione faciunt, quaeque descripsit *COVPLETVS*: qui maximum inde praesidium huic opinioni conciliat, quia tanta cura, religione, honore ea non obtulissent, nisi coelorum imperatori sacrificassent. Summum itaque numen Xang-ti vocatum esse, id est coeli imperatorem, eique diuina attributa Sinas tribuisse, ex his locis inferunt.

*Sinas ortho-
doxe praece-
pisse visi de
spiritibus.*

II. Admisisse vero, porro instant, Sinas spiritus quoque particulares, a Deo distinctos, verasque de iis notiones habuisse. Hoc illis locis probant, quibus non solum veteres Sinas coelorum imperatori, sed reliquis etiam spiritibus terrarum praesidibus sacrificasse dicuntur. Quos credidisse substantias esse intellectu praeditas, a quibus praesidium aut adiumentum expectari possit, ex loco Confucii in libro *Chum-yum* euincitur, ubi Confucius dicitur, *ut ostendat ad supra dictam medii virtutem adeo amplam et sublimem constanti conatu enitendum esse, exemplum desumpsisse a spiritibus, quorum uti vis intellectiua sit excellentior, ita et in operando sit efficacia magna; dicere enim: spiritibus inesse operatiuam virtutem et efficaciam etc. docere Confucium inesse spiritibus supra memoratis vim quandam prorsus eximiam et ordinis superioris: quia cum res omnes*

omnes corporeae cadant sub sensum, soli spiritus hunc refugiant. Et percipere nos quidem eos visu, quatenus in effectis se produunt, sed ipsos tamen non videre; incorporare autem sese rebus omnibus, vel exercere operationes suas circa res omnes sic, ut res non possit eos a se dimittere, seu nequeant consistere sine eorum directione. De animae immortalitate autem ita statuisse contendunt, huius partis vindices, ut eam dixerint, perennem et morte carentem, ac capacem, quae post hanc vitam praemiis ob bona opera afficiatur, poenis autem propter flagitia. Id ipsum Longobardum et P. a S. Maria non negare, de praesentium Sinarum sententia animas hominis supereffe a morte licet inficientur, personalitatem eas servare, sed confundi cum coelesti massa. Quod perperam dici ex verbis *Chao-cum* ad *Chim-vam* imperatorem colligitur, dicentis: *Isti autem sapientes ac probi reges sunt in coelo, neque omnino interierunt. Isti igitur quomodo non possunt enixe implorare, opem a coelo, ut iuuet ac protegat suae familiae filios ac nepotes.* Confucium autem respondere de essentia et natura spirituum et de statu alterius vitae noluisse, ut inutiles disputationes praecideret. Et hac quidem ratione vetustissimam theologiam Sinicam se habuisse contendunt, qui ab atheismi culpa eam liberant.

§. XIX. III. Toto, quod aiunt coelo abeunt, qui advocatos Sinensium comitius quam par erat, causam eorum ornauisse, et longe deterius sensisse praesentium Sinas magnis animis contendunt. Non hi negant loca allata, sed cum omnis demonstrationis nervus in eo situs sit, ut intelligatur, quid per *Xang-ti* intelligatur, de eo disputant, num is coeli supremus imperator sit, an coelum animatum, istisque, quibus in allatis locis praedicatur, attributis efficacem et influentiam suam largiens; ex cuius influentia deinde et partes mundi regantur peculiaribus spiritibus accuratissime cum illis initis; et eas informantibus, et anima post mortem eo reducatur, hincque providentia, hinc creatio, hinc felicitas e coelo orta deriuanda sit? An non ea ideo in partes vocata sit, ut imperii rationes, ad quas omnem philosophiam Sinenses respicere iusserint, consistere. Hoc cum affirmandum esse asserant, aut intelligendam esse volunt per *Xang-ti* vim quandam diuinam coelo insidentem, aut supponi animam quandam diuinam, per omnes mundi partes diffusam, cuius nobilissima pars accuratissime coelo iuncta sit, illudque inhabitet, minores partes spiritus sint mundi partibus praefecti. Hos solos coluisse, his sacrificasse Sinas contendunt, ad hos omnem religionem eos retulisse putant, accusant autem Iesuitas, quod nimia cupiditate veros de Deo sensus Sinensibus persuadendi orthodoxos sensus illis supposuerint, adeoque vocem *Xang-ti* perperam de imperatore coeli explicuerint, amplexus iam est istam de anima mundi per omnes eius partes diffusam sententiam *Riccivs*¹⁾, qui

*Heterodoxia
Sinarum nota.*

T t t t 3

vbi

1) De Exp. Sin, L. I. c. 10.

ubi dixerat Sinas iam inde ab initio supremum et vnum Numen adorasse, quod appellabant, coelum et terram, subiunxit: *Ex quo apparet, veteres Sinas opinatos fuisse coelum et terram animata, eorumque animam pro supremo Numine coluisse.* Et hoc postea Longobardo, qui post Riccium praeses missionis fuit, suboluit, hoc Antonio de S. Maria, recentiores cum veteribus comparanti visum. Plerique etiam ad eiusmodi spiritus materiae praefides naturali et arctissimo vinculo illi colligatos omnia illa effata referunt, et Iesuitas prouocant, vt vel vnum Sinam ostendant, qui vocem Xang-ti aliter intellexerit. Deum itaque Sinensem non meliorem esse, quam Iouem Olympi regem gentilium, hincque recte concludi, Sinas priuscos veri Numinis ignorantia laborauisse. His coelestibus et terrestribus spiritibus solis Fohium sacrificasse, dicendum, nisi aperte his vocibus Siniticis inferatur, etc. Quae omnia ita in neruum concludit MINORELLI ^m, vt certissimum et euictum esse, pronuntiet: *non inueniri coelum et terram coeli regem a Sinis nuncupari: et terram quidem sic Sinas a coelo, vt Romani Cybelem a Ioue distinguere. Recte autem ex parte dici veteres, vt et novos Sinas animam mundi coluisse, si tamen anima vocari possit vis materiae insita, quae sparsa per singulas mundi partes, in iis tanquam totidem animae seu genii, et in coelo, ceteris mundi partibus excellentiore, tanquam primum praecipuumque numen et alter Iupiter colitur.* Ita vero Sinis veteribus non minus Atheismum exprobrari posse, quam veteribus Romanis, Iouem O. M. colentibus contendit ⁿ, quem praeter adductos ex protestantibus sequuntur BVDDEVS ^o, GRAPVVS ^p, BAYLE ^q, contrarium, sed diuersa ratione, tenentibus CROSAEO ^r, REIMMANNO ^s, BVLFINGERO ^t, HEVMANNO ^u, LEIBNIZIO ^x, KORTHOLTO ^y, aliis.

*Moshemiana
sententia de
theologia Si-
nensium.*

§. XX. IV. In hoc sententiarum e diametro sibi contrariarum diuortio mediam quandam sententiam amplexus est illustris doctrinae theologus Io. LAVR. MOSHEMIVS. Is ubi obseruasset, religionem priscam Sinensium talem non esse, quae magnifice iactari possit, obseruat, nimios non minus illos esse, qui Sinas veteres orthodoxe de Deo sensisse statuant, quam qui atheismi infamia eos commaculent. Ea enim quae in vetustissimis gentis huius libris classicis dicantur, neque clara et perspicua, neque ordine suo constantia esse, haud obscuro argumento, suspectam esse orthodoxiam Sinensium, cum recti de Deo sensus ex notionibus obscuris, confusis et incertis hauriri vix possint. Comparatis tamen inter se locis istis, verifimiliter videri eos ita praecepisse: Esse in coelo

m) p. 126.

n) p. 134.

o) De Spinozismo ante Spinozam §. 22.

p) Diff. de Theol. Sinens.

q) Dict. T. IV. art. Spinoza not. X.

r) Entret. p. 256. aliter tamen pronuntiat. T. II. Epp. Leibniz. in fin.

s) Hist. Ath. S. I. c. 12. p. 95. et Consp. Hist. phil. Sin. p. 8.

t) Spec. phil. mor. Sin. I. §. 45. p. 47.

u) Act. phil. I. c. p. 722.

x) I. c. p. 414.

y) loc. cit.

coelo visibili naturam viam et potentissimam, illud, vt anima corpus, inhabitantem. Hunc spiritum certo tempore chaos terrae informe influxu suo et irradiatione exsiccauisset, et ordinasse, indeque creaturas viuentes exortas esse, qui terram incolerent. Et coelum quidem sibi creaturas genuisset, et terram, coelique filios a filiis terrae differre, illos tredecim, hos vndecim fuisse; ex illorum progenie enatos imperatores, quin et spiritus terrae partium praefides huc referendos esse ^z. Coelum fauere hominibus et benefacere, quod rationem ab ipso acceperint, terraque ab eo grauida illos produxerit. Ideo pergere calefacere et humectare terram, ideo montibus, syluis, vallibus, fluminibus, spiritus praefecisse. Nec cupere venerationem cultumque alium, quam qui imperatori, filio suo, exhibendus sit, nec illud coli ab alio, nisi ab imperatore sacrificiis pro populo oblatis posse. Irasci illud spiritusque ab eo mundo praefectos, legibus violatis, maxime si id ab imperatore fiat; ideo plagas immittere, at monere tamen prius per signa coelorum, quae vbi inuisitata compareant, nuntii futurae poenae sint. Hanc igitur faciem coeli insigni attentione semper obseruandam esse, vt iratum numen coeli placari possit. Hanc religionem veterum Sinarum, imperio firmando fulciendoque potissimum attemperatam fuisse, verisimillimum esse putat vir celeberrimus, ast, sequi quoque ex ea diuinae religionis characteres, minime prodere. Attributorum, numini illi coelesti adscriptorum, rationem veteres libros non definire, dicere tantum, esse scientia, sapientia, iustitia, potentia praeditum, maximaque veneratione dignum. Harum vocum nec claras notiones eos habuisse, et arcus satis limitibus, forte sui tantum imperii, quod terram coelorum vocent, comprehendisse videri. Hunc itaque Spiritum coeli si Deum dicere placeat, exiguum numen esse attributis praecipuis diuinitatis carens, quod rite cognoscere patres Sineses nunquam allaborauerint. Neque sequi ex idolorum cultu serius ad Sinas translato, rectos eos purosque de Deo sensus habuisse. Loca vero de spiritibus immaterialibus, de statu animae post mortem, et quae his similia, ad fundamenta religionis Sinesis non videri pertinuisse, et subobscura tantum esse immortalitatis vitaeque animae post mortem in libris classicis vestigia. Ea autem nec rite exculta, nec ad doctrinam moralem applicata, tenuissima tantum vestigia dogmatis, quod apud barbaras gentes quasuis obtinuit, obtinetque hodie, esse. Reliqua dogmata religionis Sinesium, partim ad imperii fulciendi auxilia excogitata fuisse, habereque totam religionem credulitatis et simplicitatis characteres, et prodere gentem non valde sapere doctam. Videri autem aliis gentium religionibus ideo meliorem, quia idolorum cultus diu abfuerit. Ast eorum locum occupare spiritus mundi. Et haec quidem acutissimus Moshemius, qui eleganter prorsus et ingeniose in sequentibus ostendit, qua ratione ad imperii felicitatem et tranquillitatem et principum auctoritatem tuendam adhibeantur.

§. XXI.

^z) Conf. BAYER, Mus. Sin. T. II, p. 259, ex Libro Siao VI. iua.

*Es impietas.

§. XXI. V. Tantum, nisi fallimur, de theologia Sinarum priorum dictum est, ut Lector candidus et a partis studio alienus, ipse arbitrium interponere possit. Nec nos has lites, tam diu inter summos viros agitas componere posse praesumimus. Quoniam tamen sententiam quoque nostram dicere, instituti leges postulant, ea, qua par est, modestia, quid nobis videatur, aperiemus; habebit id commodi ex eo lector, ut nostris cum reliquis comparatis meliora substituere ipse possit. Et 1. quidem ingenue fatemur, totam controuersiam de atheismo vel orthodoxia veterum Sinarum inutilem nobis videri, duabus de causis. Namque primo in controuersis quae Iesuitis cum reliquis Missionariis intercedunt, non de veteri sed hodierna religione Sinenfium quaestio est. Ast eam vel idololatricam sectae Li Lao Kiun, et Foënae, vel atheam, sectae litteratorum esse, nec ipsi Iesuitae dissentunt. Quid igitur refert scire, quid ante quadraginta secula statuerint Sinarum maiores? Deinde ea obscuritas, incertitudo, et confusio in libris Sinarum classicis obseruatur, ut laetere nobis lauare videantur, qui certam notitiam de religione Sinenfium veteri inde haurire cupiunt. Melius itaque tota quaestio diutius, quam par erat iam agitata nec tantis animorum motibus digna, abiicitur, et simplici rationis et reuelationis annuntiatione Sinis Deus praedicatur, aut ignotus haecenus, aut detentus in iniustitia. 2. Frustra vero ob exculpendam orthodoxiam Sinenfium prouocare viri docti ad loca allata nobis videntur. Nam cum de vero sensu eorum locorum disputetur, et tum Sinenfes recentiores, tum Missionarii reliqui alia longe significatione adhiberi voces Xang-ti Y-hiane Xin Ky, similesque contendunt, quam Iesuitae, horumque nonnulli illorum partes sequantur, qui, quaeso, ad incerta dubiaque loca in controuersiam vocata prouocari potest? 3. Nec magnopere iuuare eos putamus, quod clamant, recentiores commentatores, castos veterum sensus vitiafle. Hoc enim demum probandum erat, cumque loca ipsa obscura sint, recte interrogantur, vnde ipsi de meliori et rectiori verborum potestate certi sint? et annon orthodoxam theologiam Sinenfium prius fingentes eam pro interpretationis nota adhibeant? Nempe idem hoc loco euenit, quod euenisse illis *Tomo secundo* ^a diximus, qui Cabbalam veterem puram fuisse, eamque corrupisse recentiores scriptores contendunt: quod enim ibi dictum est, hic quoque in argumento prorsus simili locum habet. 4. Nec magnopere ad attributa, et praedicata prouocari potest, quae in illis locis Xang-ti tribuuntur. Concedamus, versiones nihil fauori, nihil praeiudicio et opinioni dedisse, et verba Sinica accurate referre; an ideo sequitur, sensum eorum esse castum? Annon eadem prorsus de Ioue suo dixit secta Stoica, et pessime tamen de Deo sensit? Annon impietas Romana similem fere in modum de summo rege coeli sensit, quem tamen a natura intrinseca rerum materialium non distinxit? Tacemus alia exempla, quibus euinci potest, ex
verbis

a) p. 1059. seqq.

verbis apparenter bonis non sequi sententiam illis fuisse bonam. 5. Omnibus vero inter se attente consideratis, si coniectura de veterum Sinarum theologia facienda, fatemur, hanc nobis prae reliquis placere sententiam; Sinas sibi numinis vim diuinam per totum mundum sparsam eamque velut animam inhabitantem concepisse, cuius maxima et excellentissima pars in coelis resideat, esse itaque spiritum coeli potentissimam coeli animam, quae cum connectatur cum reliquis mundi partibus siue spiritibus mundo praefectis, non possit non gubernare et praevidere cunctis, idque vel ob eam causam, quod ex coeli influenza et irradiatio oriatur: et huius quidem vel emanationem, vel particulam animam humanam, ratione vestitam, esse, ideoque, ubi corpus suum deseruisset, ad fontem suum viventem redituram. Huic vero coeli spiritui velut maximo, at qui a coelo, quod velut anima informat, separari nequeat, summum cultum exhibendum, spiritus autem reliquos partium mundi animae inhabitantes non negligendos. Coelum autem cum summum Numen, visque diuina inhabitans animet, signa coelorum prae aliis diuinae voluntatis indicia esse. Non esse hanc religionis Sinenfis explicationem *Φιλοσοφικωτέραν*, quam ut tam canae antiquitatis genti tribui queat, exemplum maiorum nostrorum, Celtarum constare potest, quos simili ratione praecipisse suo loco ostendimus. Quod si animam mundi eos coluisse non videri quis credat, concedet tamen Spiritum magnum coelum informantem, et alios Spiritus globi terraquei partes animantes Sinas coluisse. Id quod haud obscure euincit locus Confucii in *Chum-yum*^b, ubi dicitur, *spiritus hos ita esse incorporatos et sociatos rebus materialibus, ut res non possint eos a se dimittere.* His suppositis ne vnus quidem locus est, qui non sponte intelligi possit, et sine coactione sensum clarum fundat. 6. Ex his vero quaestio de atheismo Sinenfium ipsiusque Confucii, dirimi facile potest. Si enim vocem atheismi premamus, impietas ista Sinis nostro iudicio tribui nequit, qui coelum quidem coluerunt, at spiritu diuino animatum. Ast si more haud inusitato atheismus etiam pantheismus, vel deismus quendam, innuat, non videmus, qui ab ea suspicione possint Sinae toti liberari, qui mundum cum Deo arctissime copulando, omnibus partibus inesse spiritus diuinos crediderunt. Quamuis ab hac appellatione abstinere malimus. Ita vero 7. ratio facile intelligi potest, quomodo idololatria pedem figere inter Sinas potuerit, quamuis non magis initio idololatrae fuerint, quam Celtae nostrates. Nempe facile persuaderi poterant, ut horum spirituum diuinorum, qui sine corpore esse nequeunt, imagines effingi posse crederent. Nec causa longe quaerenda est, cur in apertum atheismus tandem religio, in secta litteratorum abierit; proximus enim ad eum gradus est. Quae cum ita se habeant, neminem fore credimus, qui orthodoxiam veterum Sinarum magnopere

b) Scient. Sin. L. II. p. 51.

gnopere iactet, quam nullum post dispersionem gentium, populum conseruauisse, praeter Hebraeos, alio loco euicimus.

Theologia Sinenfium mediæ æui.

§. XXII. Mediæ Sinenfium philosophiam a seculo Christiano XII ad XV vsque extendi supra iam inuimus. Huius æui mediæ metaphysica in commentariis doctorum Cheu-cu, Chim-ci, et Chu-cu, itemque in pandectis de philosophia naturali et morali Singli, id est, philosophi, Ta-civen, continetur. Longe comitior, si habitum philosophicum confideres, apparet huius ætatis metaphysica, et systematico ordini propinquior, quam priscorum Sinarum philosophumena; unde non displicet nobis eorum coniectura, quæ cum commerciis Aegyptiorum et Arabum (qualia Sinenfibus æuo veteri et medio obtigisse historiae testantur, et vel Paulus Venetus, vel itineraria a Renaudotio edita exempla suppeditant) philosophiam Graecanicam eiusque hypotheses non nullas in hanc Orientis partem peruenisse suspicatur. Id quod curatius expendi ab iis cupimus, qui occasionem eius rei fauentem habent. Ex hac vero mediæ æui metaphysica systema Sinenfe physiologicum acuta delineatione congeffit Longobardus Iesuita, eo quod hos interpretes veterum Sinarum mentem omnium optime intellexisse crederet, ideoque ad eorum iudicium prouocandum esse putaret, Mandarinis hanc eius sententiam calculo suo probantibus. Fecit id in breui at eleganti libello, in quo *Momenta nonnulla de religione Sinenfium* examinauit, qui cum esset rarissimus, praestantissimi KORTHOLTI cura^c recusus est. Haud contemnendam esse Longobardi in hoc argumento auctoritatem, ex eius munere, quo apud Sinas functus est, reliquisque eius circumstantiis intelligi potest. Erat autem, tradente IUVENCIO^d, praefes Sinicae missionis, et P. Matthaei Riccii successor, ab eodem moriente designatus. Id muneris per annos complures egregie gessit. Iamque per annos quatuordecim literis Sinicis cognoscendis operam dederat. Vixit deinde annos quadraginta, obiitque nonagenario maior. Is quos labores, quantam curam susceperit, quos industriae suae socios testesque adhibuerit, ut veram Sinenfium mentem detegeret, prolixè in limine tractationis suae exponit. Hoc Iesuita auctore (quocum comparandus ANTONIVS DE S. MARIA) ita secundum laudatos auctores Sinenfes statuit secta literatorum, quæ philosophorum ordinem hodie in regno Sinico κατ' ἐξοχήν tuetur^e:

I. Philosophiæ munus consistit in inquisitione primi principii mundi, et qua ratione ab eo causæ vniuersales et particulares exortæ fuerint, quæ sint earum actiones, effectus, quid sit homo in relatione ad corpus et animam, de modo eius tum notiones concipiendi tum agendi, de habitu virtutum et vitiorum, de forte fatoque hominis cuiuslibet eiusque horoscopo: quæ omnia methodo symbolica, numeris, figuris, aliisque aenigmatibus possunt debentque proponi.

II. Scien-

^c) loc. cit.

^d) Apud MINORELLI p. 117.

^e) p. 193. seqq.

II. Scientia (nostri metaphysicam nuncupant) est vel scientia antecedens, i. e. a priori, Sien tien hio agitur de ente et substantia principii primi, de loco, modo, operatione primarum causarum, quatenus in potentia considerantur: vel est scientia subsequens, i. e. a posteriori, quae principiorum immaterialium influxum in res particulares applicationem virtutum operatiuarum, in augendo, diminuendo, alterando, considerat, et ad opera resque vitae ciuilibus, maxime vero imperii regendi applicat, et commoda atque debita tempora designat. Nempe influxui coeli in disponendis non modo vitae priuatae sed et regiminis publici actionibus mira Sinenses tribuunt, causasque generales non nisi in certa dispositione zodiaci effectum suum sortiri contendunt, adeo ut sectarum origines certis zodiaci signis et influxibus imputent. Quae ex hypothesi veteri de animae mundanae parte nobilissima coelos inhabitante orta, astrologiae curam adeo diligentem genuisse, apposite notauit MOSHEMIVS*.

III. Virtus dominans causarum generalium vocatur Ti-chu-chu zai-kuin wan-huang, quae regis dominantis qualitates denotant f.

IV. Ex nihilo nihil fit, nec causa vel principium datur, quod ex nihilo produxerit omnia.

V. Quoniam autem res omnes non ab aeterno fuerunt, sed existere coeperunt, sequitur inde, ab omni aeternitate fuisse principium aliquod, quod causa rerum omnium esset, easque ab aeterno praecederet. Et hoc quidem principium vocatur, Li, id est, ratio seu fundamentum totius naturae.

VI. Haec causa est ens infinitum, incorruptibile, sine principio et fine, quia sine his attributis causa prima esse non posset.

VII. Magna haec et vniuersalis causa non habet vitam, nec intelligentiam, nec auctoritatem, est vero pura, tranquilla, subtilis, perspicua, sine corpore, sine figura, et non nisi intellectu comprehendi potest, ut res spirituales solent; et quamuis spiritualis non sit, habet tamen neque actiuas elementorum qualitates, neque passiuas.

VIII. Ex hoc principio Li, quod materiam primam siue chaoticam dicas, ortus est naturaliter aer, quinque emanationibus et mutationibus sese subsequenter, donec tandem materialis et palpabilis fieret.

IX. Li itaque ex se ipso factus globus infinitus, nomen iam habet Tai-hien, summa perfectio.

X. Aer hic primigenius, qui ex materia chaotica exortus est per quinque emanationes quoad substantiam incorruptibilis est, et eiusdem cum Li, essentiae; licet magis materialis et alterabilis sit, ex condensatione et rarefactione, motu, quiete, calore et frigore.

XI. Li itaque materia prima, Tai-kie materia secunda est, quae ex illa ortum habet.

Vvv vv 2

XII.

*) loc. cit.

f) p. 197. seq.

XII. Calor et frigus sunt causae generationis et destructionis rerum omnium; ille a motu originem habet, hoc a quiete.

XIII. Aër in secunda materia siue chaos conclusus, dum se agitauit, calorem produxit, pars quaedam frigida mansit; hincque aër vel calidus vel frigidus est. Calidus aër purus, clarus, perspicuus leuis est, frigidus impurus, fuscus, opacus, grauis.

XIV. Quatuor itaque causae physicae sunt: motus et quies, calor et frigus, quae vocantur Tung-cing-in-iang.

XV. Calor et frigus inter se arctissime vnita, velut mas et foemina genuerunt aquam, quae pertinet ad Lin. In secundo congressu produxerunt ignem, qui pertinet ad Liang.

XVI. Hinc quinque elementa producta sunt, quae constituunt Tai-kie vel In iang, id est, aërem qualitatibus indutum.

XVII. Sunt autem elementa quinque, aqua elementum boreale, ignis australe, lignum orientale, metallum occidentale, terra in medio.

XVIII. Ling-iang et quinque elementa produxerunt coelum, terram, solem, lunam et planetas. Aër enim purus sursum sublatus, formauit coelum, aër crassus, impurus, opacus et grauis desidens terram formauit.

XIX. Coelum et terra virtutibus suis inter se communicatis produxerunt marem et foeminam. Iang coelo et mari, In terrae, foeminaeque conuenit. Ideo dicitur imperator Chinae rex coeli, et sacrificia fiunt coelo et terrae velut communibus parentibus.

XX. In coelo, terra et homine res reliquae omnes comprehenduntur, velut in fonte suo.

XXI. Et hoc quidem modo mundus creatus est. Cuius machina componitur ex tribus partibus primariis, quae sunt principia reliquarum omnium.

XXII. Prima pars est coelum, quod complectitur solem, lunam, stellas, planetas, regionem aëris, in qua habitant quinque elementa, ex quibus res inferiores producuntur.

XXIII. Diuiditur autem in octo Kuas, siue partes aëris in quibus elementa dispositionem differentem accipiunt, quae cum causis efficientibus vniuersalibus conspirant.

XXIV. Secunda causa principalis est terra, quae comprehendit montes, fluuios, lacus, maria. Etiam hae partes habent suas causas vniuersales efficientes virtute et operatione gaudentes.

XXV. Terrae partes comprehendunt Kang et Ieu, forte et imbecille, durum et molle, asperum aut dulce.

XXVI. Tertia causa est homo, qui habet proprias et particulares generationes et ortus.

XXVII. Haec mundi productio mero casu facta est, sine fato, consilio et praedestinatione, ex fortuito concursu causarum primariarum efficientium.

XXVIII.

XXVIII. Coelum est rotundum, motusque eius ideo circularis est, itemque operationum influxus.

XXIX. Terra quadrata est, quae causa est, cur in medio, tanquam in loco quietis sita sit, et quatuor reliqua elementa ad latus posita habeat.

XXX. Praeter coelum est quoque materia prima infinita, quae Li dicitur, ex qua Tai-kie emanauit. Illa semper quiescit, pellucida et maxime subtilis, sine cognitione et actiuitate, et mera potentia est.

XXXI. Aër, qui coelum a terra separat, in octo partes diuiditur, quatuor meridionales, ubi regnat Iang, siue calor, et quatuor septentrionales, ubi obtinet regnum In, id est, frigoris. Cuilibet parti respondet portio aëris, quae Kua dicitur. Et haec quidem interpretatio aenigmatis Fohiani est. Fohi enim hanc ortus mundani historiam primus delineauit, Confucius in expositione *Lie-kien* explicuit. Dabimus schema Fohianum infra. Et haec quidem de origine rerum philosophiae sectae litteratorum est; quam tamen secta quoque Taoçu, recipit. Ea enim ponit, Tao, chaos, produxisse vnum, Tai-kie, seu secundam materiam, vnum produxisse duo, Leang et In; duo produxisse tria, tien, ty, gin, fan, zay, coelum, terram et hominem. Tria haec produxisse omnia.

XXXII. Scientia subsequens siue a posteriori, (cuius auctor et inuentor fuit Vuen-Vuam, eiusque filius Cheu-Kung) influxum coelestem in tempora, annos, menses, dies et signa zodiaci considerat, unde euentorum futurorum cognitio, secundum quam vitae actiones dirigi debent, exoritur.

XXXIII. Calor causa est conseruationis et actionis rerum omnium, nasciturque ex motu ab appropinquante sole et claritate luminis prognato. Frigus, destructionis causa ex remotione et distantia motus luminis siue ex tenebris oritur.

XXXIV. Calor ver et aestatem regit, frigus autumnum et hyemem.

XXXV. In octo partes vel puncta diuisus est zodiacus, quorum quatuor ad calorem respiciunt, quatuor ad frigus.

XXXVI. Influxus causarum efficientium vniuersalium in puncto dominante incipit, in Kua, quae chin vocatur et orientalis est, initio veris, qui fit quinto vel sexto die Februarii.

XXXVII. Omnes res vna eademque sunt substantia.

XXXVIII. Cum duplex materia sit, chaos infinitum, siue Li, et aër prima emanatio chaus Tai-kie haec substantiam materiae primae in se comprehendit, quae ideo omnibus rebus ex ea ortis inseparabiliter vnita est.

XXXIX. Postquam coelum et terra formata sunt, aër, qui est inter vtrumque materia proxima rerum omnium corruptibilium est.

XL. Ex vna itaque eademque essentia vel substantia potius, et natura rerum per condensationem, quae figurae corporeae causa est, et per modificationem diuersam, oriundam ex diuersis qualitatibus coeli, solis, lunae,

stellarum,

stellarum, planetarum, elementorum terrae, et temporis momentorum concursu res omnes producuntur.

XL. Sunt itaque hae qualitates forma et principium operationum interiorum et exteriorum corporum compositorum.

XLII. Generatio est participatio aëris chaoticum modificati figuris et qualitatibus magis vel minus puris, quae concurrentibus sole et causis particularibus atque dispositione ordinis vniuntur.

XLIII. Corruptio est destructio figurae externae, et separatio qualitatum, humorum, et spirituum vitalium, qui in aëre vniuntur. Surgunt autem solutae partes leuiiores calidae et puriores, descendunt partes grauiiores frigidae et impurae. Illud Xin et Hoen appellatur, id est spiritus puri et animae separatae, hoc Kuei, id est, spiritus impuri, et Pe, id est cadauera.

XLIV. Differunt res vel forma externa, vel qualitatibus diuersis internis.

XLV. Sunt autem qualitates differentes quatuor: Ching, rectum, constans, purum, Pieu, curuum, inconstans, impurum, Tung, penetrans et subtile, Se crassum, impenetrabile, obscurum. Illae duae bonae sunt, et ab homine recipiuntur, hae malae, et ad bruta pertinent atque inanimata.

XLVI. Bonae qualitates distribuuntur in perfectum et imperfectum, purum et impurum. Illas qui accipit, nascitur heros vel eruditus, quem regit ratio, et ultra vulgus conditionem eleuat; has qui fortitur, ferus, obscurusque euadit, vitamque malam ducit; figura tantum homini, cetera bestiae similis. Medium qui occupant, Hien lin vocantur viri prudentes et boni.

XLVII. Tai-kie, siue substantia vniuersalis in duas partes diuiditur, lieu et Vu. Illa substantia corporea est figurae materialis, extensa, solida resistens. Haec substantia minus materialis est, aëri similis figura experti, quae dicitur, Vu, Kung Hiu, Vu king, nihilum, vacuum.

XLVIII. Haec substantia separata ab omni qualitate et accidente vocatur Tai Vu, Tai kung, estque simplicissima, purissima, subtilissima.

XLIX. Neque tamen potest per se subsistere, sed tantum in aëre primigenio, quoduis quoque ens compositum ingreditur, et reuera aërea est, vnde Ki, dicitur. Adeoque cum natura immateriali et mere spiritali confundi non debet.

L. Ex Li, quod est chaos siue seminarium primum omnium emanant quinque virtutes, pietas, iustitia, religio, prudentia, et fides cum habitibus suis: ex Li qualitatibus induto et vnito cum aëre primitiuo emanant quinque elementa, physica itaque et moralia omnia ex vno fonte, Li, oriuntur.

LI. Est itaque Li, essentia rerum omnium, siue, verbis Confucianis, ratio et substantia vniuersalissima.

LII. Res

LII. Res omnes producit Li per Ki, siue aërem suum primogenitum, velut instrumentum suum, et eo mediante gubernat quoque omnia.

LIII. Post certos annorum numeros et periodos, quibus mundus durabit, finem habebit, redibuntque cuncta ad fontem et principium suum, sic vt tunc nihil futurum sit quam Li et Ki, et tunc Li incipiet nouum ex se mundum condere, idque periodis infinitis.

LIV. Dari spiritus, patet ex ordine coeli et terrae constanti, et iusta atque perpetua operationum continuatione.

LV. Inde concludendum, habere res omnes auctorem et principium inuisibile, a quo reguntur. Id appellatur Chu, dominus, Xin - Kuei, spiritus exiens et rediens, Ti-Kium, rex vel imperator.

LVI. Alterum argumentum, ex quo dari spiritus concluditur, sunt beneficia ab iis hominibus exhibita, quae hos permouerunt, vt eos sacrificiis honorarent.

LVII. Veteres quatuor genera sacrificiorum obtulere, 1. Lui, coelo et eius spiritui Xangti. 2. In spiritibus sex causarum vniuersalium, scilicet quatuor anni temporibus, calori, frigori, soli, lunae, stellis, pluuiiae et siccitati. 3. Vuang, spiritibus montanis et fluuiorum, 4. Pien spiritibus minoribus et hominibus de republica praeclare meritis.

LVIII. Ex his fundamentis sequitur: 1. Spiritus Sinensium esse vnam substantiam cum rebus quibus vniuntur. 2. Eos omnes vnum habere principium, nempe chaos primitiuum. Id quoque de Tien-chu, Deo nostro, vel Xangti, spiritu coeli dicendum. 3. Spiritus cessaturos, cessante mundo, et reuocatum iri in communem rerum omnium fontem. 4. Omnes spiritus ratione substantiae suae eadem gaudere perfectione: et differre tantum in eo, quod locis vel partibus mundi aut maioribus aut minoribus praesint. 5. Omnes spiritus esse sine vita, sine scientia, sine intelligentia, sine libertate. 6. Eos autem sacrificia recipere, pro conditione operationum suarum, quae in locis istis deprehenduntur, quibus praesunt. 7. Esse eos autem partes substantiae vniuersalis, quae a rebus quibus insunt, separari nequeant, sine destructione illarum.

LIX. Sunt spiritus vel generationis et corruptionis, qui physici dici possunt, quia causae rerum physicarum sunt; vel sacrificii, a quibus bene vel male hominibus fit, qui politici appellari possunt.

LX. Vita hominis consistit in recta vnione partium eius, quae vocatur entitas coeli et terrae. Entitas coeli est aër purissimus, leuissimus, igneae naturae, ex quo anima formatur, vel spiritus animales, qui vocantur Hoen, anima. Entitas terrae est aër crassus, grauis, terrestris naturae ex quo componitur corpus eiusque humores, et vocatur Pe, corpus vel cadauer.

LXI. Mors hominis nihil aliud est, quam separatio partium ex quibus componitur, post quam quaelibet ad locum suum proprium reuertitur, Hoen s. anima in coelum, Pe in terram.

LXII. Re-

LXII. Restat itaque post fata sola entitas coeli et terrae ex qua homo componitur, quae in loco suo superstes est, et haec immortalitas hominis est. Proprie autem solum Li immortale est. Et hoc systema Sinense metaphysicum et physiologicum, quod non hodie tantum obtinere in secta literatorum, ex libris philosophorum et ore Mandarinorum literatissimorum demonstrat Longobardus, idem euincente P. de S. Maria, sed quod commentatores quoque medii aevi recepisse, allatis eorum locis euincit. Intercessit autem illustris Leibnizius, qui in epistola ad Remondum, paulo ante vltima fata scripta, omnes ingenii, quod maximum nactus erat, neruos intendit, vt falli Longobardum ostenderet, nec hos commentatores adeo impie praecepisse, demonstraret. Non negat hanc systematis rationem, quam Longobardus, certissimis testimoniis probauit, veram esse, et ideo sectam literatorum hodiernam atheis annumerari posse. Ast principia ista physiologica de Sinenfibus omnibus minus dextre a Longobardo explicata esse contendit, ideoque alios illis sensus tribuit, quibus castior philosophia emergere possit. Qui facilis labor fuit ingenio Leibnizii vasto, et indeterminatis Sinenfium vocibus nouas significationes facile inuenienti. Putat enim Sinas ideo orthodoxos censeret, quia Li, productionem Ki tribuant, adeoque tolerabiliori sensu eos esse explicandos, ita vt Li siue Deum principium rerum omnium pro intelligentia supra-mundana habuerint. Aequum autem esse, vt atheismi ideo non damnentur, quia scholasticas notiones refugiant. Hinc magna ingenii vi nixus, Li de causa rerum omnium intelligente, rerum omnium praefide, creatore rerum omnium causaque non physica tantum, sed et metaphysica explicat, et *παραδοχῆον* istud rerum omnium, vel magnum inane immensitatem Dei significare contendit, reliqua, e. g. Li esse rotundum, allegorice dicta esse putat, et imprimis ob attributa moralia locum ei in solo genere physico esse non posse, asserit. Quod si nonnulla minus Deo conueniant, Li non mox materiae adscribendum, sed potius de tertia quadam significatione cogitandum esse, materiam primam enim mere passiuam esse, Li, et Tai-Kie actiuum et operationes habere, adeoque entelechiam quoque spirituum significare etc. Longum esset reliqua omnia hic repetere, quae simili modo in notiones tolerabiliores refingit vir doctissimus, et ingenio systematico supra modum valens, quae iucundius apud ipsum magna facundia differentem, quam hoc loco, leguntur.

*Iudicium de
hoc systemate
Sinico.*

§. XXIII. Difficile est in tanta assertionum Sinenfium obscuritate definire, quis horum duumuirorum certiozem sententiam elegerit? Fate-mur tamen, nobis minime dubium videri, Longobardum veram Sinarum sententiam, prout ea secta literatorum profitetur, retulisse. Ast cum ne hoc quidem neget Leibnizius, putet autem in explicandis verbis Sinenfium philosophorum Longobardum scholasticis notionibus impeditum veram Sinarum medii aevi mentem non vidisse, opere pretium est dispicere,
annon

annon verifimiliora afferri queant. Non negamus autem, eam explicationem, quam ex systematis physiologici nexu dedit Longobardus, quaeque ratiocinatione ex nexu eius deducenda erat, videri nobis nimis secundum Aristotelico-Scholasticas notiones formatam fuisse, nec putamus materiam primam Scholasticorum, vel substantiam quoque univiam Spinozae posse principio Sinensium primo, Li eiusque primogenio foetui Ki applicari, nisi vim systemati Sinico inferre velimus. Id nisi fallimur, satis luculenter demonstravit Leibnizius. At nec tamen ea nobis satisfaciunt, quae vir fumus eo sine adduxit, ut orthodoxos esse castosque de rerum causis Sinensium sensus statui queat. Multa enim adeo hypothesein redolent, obtorto collo ad excusandos errores Sinarum rapta, ut nihil videamus, quod assensum vel leuiter imperet. Verum in eo quidem facile manus damus Leibnizio, et qui in eius partibus militat Kortholto, differre hoc systema, ab eo, quod praeceis Sinensibus placuit. Nimis enim scholam sapit, et simplicitati vetustissimi aevi repugnat, subtilitatibus metaphysicis prodens, recentiora id ingenia parturiuisse. At puram doctrinam de Deo, spiritibus et rebus mundi proferri eo minus nobis persuademus, quo minus negare potuit ipse vir illustris^s, animam quandam mundi eius partibus non assistentem, sed eas informantem, ut anima corpus hominis informat eo modo, quo sectae quaedam Graecanicae solebant, in toto illo systemate physiologico supponi. Hanc itaque clauem philosophiae Sinicae de rebus metaphysicis et physicis ipse nobis porrigit Leibnizius: quae hoc adytum recludentes nobis verisimillimum sit, eandem, quae Stoicis olim electa est, hypothesein physiologicam Sinis arripisse, et Li Sinensium animam mundi chaos informantem, Tai Kie animam mundi formati non Platoniam sed Stoicam, quae Pythagorae quoque scholae placuit, innuere. Hoc ubi supponimus, ouum ovo non erit similius, quam Stoica sunt Sinensibus. Quod ut lectori palpandum exhibeamus, eum illa modo recordari, et cum Sinico systemate a Logobardo explicato comparare iubemus, quae suo loco de Stoico systemate diximus, ut intelligat, quam mire utrumque physiologiae aedificium conspiret. Nam 1. apud Stoicos, ante rerum formationem cuncta est Iupiter, uniuersum, chaos animatum rerum omnium substantia vna, res omnes in se complexa. Ita vero principium Li rerum omnium principium vnum est, et omnia illud complectitur, fons est rerum omnium, ex eo egressarum; et hinc vna tantum rerum omnium substantia est. 2. Stoicis et Pythagoreis pars chaoticum principii actiua ignis artificialis, aether purissimus est, a quo, in suprema mundi parte confidente omnia facta et formata sunt. Et haec ipsissima quoque de aere primogenio ex Li progressu et in coelo primario residente apud Sinas praedicantur. 3. Stoici huic aeri primigenio siue igni diuino

spiritua-

g) p. 415.

Hist. philos. Tom. V.

Xxx xx

spiritualitatem, immaterialitatem, perfectionem, vniuersi conseruationem tribuerunt: eadem vero attributa habet Tai-Kie Sinensium ex Li emanans. 4. Arctissime vero hic spiritus mundi cohaeret apud Stoicos cum partibus mundi, et indiuiso nexu coniungitur: Tai-Kie quoque Sinensium ita inhaeret mundi partibus, vt ab iis separatam illae destruantur. 5. Prouidet hic Deus Stoicorum haec anima, mundo, sed secundum dispositionem qualitatum eius, et partium dispositionem; non aliam vero prouidentiam coeli agnoscunt Sinae. 6. Stoicorum daemones effluua sunt istius animae, quae partes mundi, maria, montes, fluuios, etc. regunt, supremae et excellentissimae in coelo et elementis resident. Atque et in his Sinensis metaphysica tam egregie concinit, vt ex Zenonis schola hausisse videri possit. Spiritus enim Sinarum etsi cum ipsis mundi partibus confundendi non sunt, sunt tamen effluua Tai-Kie, et mundo praesident, eiusque partes informant, et nobilissimi eorum coelo, terrae et elementis praesident. 7. Sacrificarunt vero his daemonibus Stoici, eos coluerunt et expiauerunt, rati, reipublicae quoque interesse: eadem quoque prorsus est ratio Sinici cultus spiritibus redditi: vt enim v. g. Iupiter coeli, Iuno aëris, Vulcanus ignis, Ceres terrae etc. spiritum inhabitantem significat, ita coeli, terrae, aëris etc. spiritus ex hoc vniuersi seminario desumpti sua nomina et numina Sinica habent, v. g. coeli spiritus Xang ti. 8. Stoicorum Dei pereunt reuocandi scilicet in Iouem suo tempore in incendio vniuersali post certas origines; et Sinarum quoque dii simili prorsus modo in Li olim refundentur. 9. Deus Stoicorum chaoticus a mundo formato ratione originis, non vero essentiae, differt; et similiter apud Sinenses Li, siue chaos a Tai-Kie mundo informato origine quidem, non vero essentia distinguitur. 10. Stoici vero coelum haud raro Deum vocant, ob spiritum aethereum vel igneum in eo residentem: eadem vocis Xangti vera significatio esse videtur. 11. Cosmogonia Stoica Sinensi non minus exacte respondet. In vtroque enim systemate prima principia leuissima ascenderunt, grauiora subsiderunt, et sic elementa nata sunt, inde Li Ki progenuit. 12. Elementa Stoicis vel grauia sunt vel leuia, Sinis vero itidem. 13. Mundus Stoicorum post certas periodos in Deum redit cum omnibus diis, et Iupiter nouum ex se interna operatione mouente producit. Simile fatum mundo Sinae annunciant, secundum quod ne animis et daemonibus quidem exceptis cuncta post certa curricula temporum in Li redeunt, quod postea per Ki, id est motum suum internum nouum mundum producet. 14. Nec anima hominis vel ratione originis vel ratione naturae suae, vel ratione status sui post mortem alia est, apud Sinas, quam apud Stoicos, nempe ex Ioue siue Li progressa, ad eum iterum reuertitur. 15. Quamuis autem Deus Stoicorum reuera materialis sit, nempe ignis subtilissimus, auctor tamen est omnis sapientiae et virtutis. Quid igitur mirum, virtutes quinque ex Li, licet chaos rerum etiam materialium sit, emanare. 16. Mors et destructio

structio secundum Stoicos fit, quando partes materiae resoluuntur, partes materiales redeunt in materiam, spirituales in Deum, rationes feminales in mundi animam. Idem visum Sinensibus, secundum quos partes coelestes ad spiritum coeli redeunt, terrestres ad terram. Ipsum iam lectorem aequum et a partis studio non occupatum rogamus, an non verisimillima nos ratio cogat Sinensem physiologiam, eodem, quo Stoicam modo interpretari? Nec obstat, quod facti supra sumus, priscos Sinas non ita statuisse videri: quamuis enim hoc verum sit, aut animam mundi tamen aut spiritum mundi partes velut anima informantes admiserunt, quae postea a philosophis aucta, polita, et comtius ornata sunt, vt cum Stoico quoque systemate euenit. Vidit id Longobardus, qui Tai Kie cum anima corpus informante et cum anima mundi veterum comparans, iudicauit exacte omnia conuenire ^b; vidit id P. de S. Maria, qui cum his Europaeorum opinionibus erudite conciliauit ⁱ. Vidit is, quo nemo acutius, videbat si praeiudicio non impediretur, LEIBNIZIVS, qui eleganter monet ^k: *Potuisse intelligere Sinas nomine Tai Kie substantiam et formam primitiuam et nomine Ki materiam primitiuam, mundum concipere velut animal aliquod, vel ens viuum vniuersale, genium supremum, personam summam, quem in modum Stoici de mundo locuti sint.* Ast haec tamen veteribus Sinis tribuere non vult, quia loca clarissima extent, et hinc animam suam supramundanam surrogari vult: nempe, ne propria vineta caedat, postquam eos orthodoxos esse statuerat. Quod cur vir summus tantopere vrgeat, et ita mordicus teneat, vt malit torquere subtilissimis distinctionibus omnia, quam has partes deferere, nos equidem ignoramus, Cel. CROSAEVS ^l autem nihil se mirari, ait, *superuacuos Leibnizii conatus in purgandis Loiolitarum Sinensium superstitionibus.* Nimirum hoc habuisse virum, alias incomparabilem, vt facile blanditiis et adulationibus expugnaretur. Atqui a nullis vnquam hominum tantopere laudatum et commendatum fuisse, qua priuatis literis, qua etiam testimoniis compluribus passim in lucem emissis. Quod vtrum ita se habeat, nos equidem dicere non possumus; scimus autem, virum summum ad excusandos quam accusandos veteres philosophos fuisse prouocantem, et impatienter eos tulisse, qui atheismi patrociniu vbiq; inueniunt. Vnde vero tanta similitudo Stoici et Sinensis systematis deriuanda sit, certo definiri non potest, meretur autem expendi, quod CROSAEVS ^m asserit: *Certum esse, sententiam philosophorum Sinensium eandem esse atque Aegyptiorum veterum, a quibus certo sciat, eos ante multa secula dogmata fere omnia sua hausisse.* Quae si non omnia vera sunt; ex parte tamen vera esse sumus persuasissimi. An vero hoc systema physiologicum atheum dici debeat, ex illis diiudicandum est, quae de atheismo Stoicorum differuimus.

XXXX 2

Caussa

h) p. 237. 236.
i) p. 325. 328. 349.

k) p. 442.
l) Vol. II, Epp. Leibniz, p. 495.

m) l. s.

Caussa enim eadem est: ea vero non confundenda cum atheismo Sectae Foë et Lao Kiun.

*Physica Sini-
ca qualis?*

§. XXIV. Physica Sinenfium qualis sit, ex antecedentibus iam patefcit, vbi origines mundanae et elementorum numerus, ordo, origo, virtutes delineatae sunt. Quae satis crassa Minerua dicta esse nemo non videt. Rationes autem elementorum ex mente Sinarum ita explicat M. MARTINIUS †: *Quinque sunt elementa: aqua, ignis, lignum, metallum et terra. Aqua irrigat et descendit, ignis siccatur et ascendit, lignum erectum et distortum vocatur, metallum ductile leuitatisque patiens, semina terra capit, affertque fructus: Irrigans et descendens dat salsum, siccum et ascendens dat amarum, rectum et distortum facit acidum, ductile et politurae idoneum mordax facit, siue acre, accipiens semina et dans fructus, dulce gignit.* Ex quibus colligi potest, elementa hic considerari non vt principia mixtorum, sed vt partes mundi, atque vt prima corpora, non vero primorum corporum principia. Vnde qualitates non combinationem particularum, sed proprietatem corporis hoc loco denotare, recte obseruatum T. H. SPIZELIO ⁿ. Qui quoque monet, Sinas singulis elementis singulas planetas tribuere, Saturnum terrae, Iouem ligno, Martem igni, Mercurium aquae, metallo Venerem, cuius rationes ex physiologia Sinica a Longobardo adducta facile peti possunt. Vidisse autem Sinas ipsos ineptias huius doctrinae, inde constare potest, quia Riccium quatuor elementa eorumque qualitates Peripatetice tradentem, et libro quoque Sinica lingua exarato confirmantem non modo cupide audierunt, sed eius quoque disciplinam ambiuerunt. Vnde facile nobis persuaderi patimur, aures arrexisse Sinas, cum Europaeos audirent terrae rotunditatem, solis magnitudinem, cometarum ignes et innumera physica alia tradere. Videntur autem Sinae nonnihil physicarum hypotheseum praeter Aegyptios, vt supra dictum, ab Indis accepisse: nam et ipsi vt Indi, chaos et ortum rerum ex eo ouum nuncupare, cuius testa in coelum, albumen in aërem, vitellum in terram abierit, idque media nocte, sub illud tempus, quo astra coelum exornantia solstitiali brumalique reuocatione vertantur, tradit MARTINIUS ^o. Quae coniecturam confirmant supra allatam, veterum Sinarum physiologiam nonnihil alteratam a peregrinis dogmatibus Aegyptiorum, Indorum et Arabum, qui ab illis acceperunt, fuisse. Id quod verifimilius est, quam quod RENAUDOTIUS ^p conicit, a Persis eos dogmata quaedam accepisse, quos frequentasse Chinam nondum est euictum. Nam quod a SPIZELIO ^q tribuitur Sinis duplex principium, si modo recte tribuitur, ad exotericam idololatrarum, sectae Lao Kiun et Foënae doctrinam pertinet, et non a Persis, sed ab Aegyptiis ad Indos, ab his ad Sinas cum Xekiana disciplina delatum

†) loc. cit. L. I. c. 9.

n) De Literat. Sinenf. Sect. IX, p. 171.

o) loc. cit. p. 3. 4.

p) loc. cit.

q) loc. cit. p. 193.

latum est, et satis verifimiliter Tryphonem Aegyptiorum magis, quam Atrihmanium Persarum repraesentat. Nihil autem, si COVPLETVM ^r audis, celebrius in physica Sinica explicatione aenigmatis Fohiani, cuius supra mentionem fecimus. Hoc ita physica interpretatione soluisse Confucius cum sequacibus ait, ut materiam primam instar ingentis cuiusdam maris concipiant, quod in duo maria minora, nempe duo principia secundaria distribuatur. Illud perfectum, yam, hoc imperfectum yn esse. Ex horum principiorum quolibet per secretionem quandam oriri alia principia duo, et quidem ex perfecto perfectum maius, imperfectum minus, ex imperfecto, perfectum minus, imperfectum maius. Et has esse quatuor imagines seu emanationes Confucii, quae cum varie commisceantur, octo exhibeant rerum species. Cuius secundum Fohium hoc schema solet apponi:

Duo rerum materialium principia.

Perfectum, Imperfectum.

Quatuor imagines inde exortae.

Maius perfectum Minus imperf. Minus perfect. Maius imperf.

Octo ex his figurae emanantes:

<u>Coelum</u>	<u>Aquae mont.</u>	<u>Ignis</u>	<u>Tonitrua</u>
<u>Kien</u>	<u>Tui</u>	<u>Li</u>	<u>Chin</u>
<u>Venti</u>	<u>Aqua</u>	<u>Montes</u>	<u>Terra</u>
<u>Siuen</u>	<u>Can</u>	<u>Ken</u>	<u>Quen.</u>

Non immorabimur explicationi Confucianae, cum satis de hoc argumento supra dictum sit. Monendum tamen esse arbitramur, ipsum Confucium, qui ingenium magis politicum quam metaphysicum habuit, perplexum haesisse, quid ex hoc aenigmate exculpendum sit. Adeo enim obscurae eius meditationes sunt, ut nisi recentiorum Europaeorum coniecturis essent illustratae, vel commodo, ut poterant sensu, explicatae, tenebras magis, quam lucem in argumento naturali promitterent. Mirandum itaque non est aequae facile eos moralia dogmata, quam physica, in istis lineolis inuenisse; Cuilibet enim pedi hic modulus aptari potest; unde a coniecturis, quibus historiam philosophicam onerarunt nonnulli, malumus abstinere, quam nostras suspiciones Sinis tribuere. Quae pestis, dici

Xxx xx 3

non

r) loc. cit.

non potest, quam foede historiam philosophicam corruerit. Talia sunt, quae RENAUDOTIVS conicit, principium Persarum duplex Confucio hanc explicationem suppeditauisse. Id enim absque verisimilitudine dici ex systemate physiologico Sinarum, quod duplex principium non admittit constare manifeste potest. Ex his vero de medicina quoque Sinenfium statui potest, quam empiricam esse et vix nomen mereri artis salutaris, risum quoque interdum mouere, recte iudicauit MORHOFIVS *J.* Constat enim ex relatione ANDREAE CLEYERI *'*, societatis Indicae in noua Batavia archiatri, qui cum libros medicos Sinenfium consulisset, *Specimen medicinae Sinicae, siue opuscula medica ad mentem Sinenfium* edidit: pleraque ad pulsuum inuestigandorum rationem reuocari, secundum hos medicamina exhiberi, nitique totam eorum artem salutarem, sympathia et relatione membrorum corporis, nec non pulsuum, cum quinque elementis et anni tempestatibus: Scimus quoque ex his relationibus, chemiam eos ignorare, (quam didicisse demum imperatorem Chamty a Iesuitis ex Bouueto discimus) alchemiam ad insaniam colere, Graecorum et Europaeorum medicamina ignorare, inque id potissimum coniti, vt qualitates quinque elementorum, quarum aliquam singulis membris potioribus attribuant, restaurarent. Tacemus alia ibi allata, quae factis nos docent, aut empirica felicitate Sinenfes interdum pulchre mederi, aut inepta esse pleraque nec laudibus digna quibus nonnulli *"*, quibus peregrina omnia placent et magna sunt, eos cumulant.

*Philosophia
practica Si-
nenfium.*

§. XXV. Infantes esse in philosophia theoretica Sinas, et valde a nobis superari, ex dictis est manifestissimum. Ast superari nos quoque a Sinenfi philosophia practica, magni viri non sine admiratione et insignibus laudibus fatentur. Faciunt id imprimis Iesuitae, quibus pollicem hoc quoque loco premit LEIBNIZIVS, quem more suo sequuntur celeberrimi viri G. B. BULFINGERVS *** et C. WOLFIVS *²*, vt deos minorum gentium taceamus. Nec negari potest, pulcherrimam esse doctrinam moralem et ciuilem Sinarum, prout eam Iesuitae nobis exhibuerunt, maxime postquam acumine Bulfingeriano scopae dissolutae monitorum politicorum Sinenfium in systema elegans et aptissimum ire coactae sunt. Ast hic merito recurrit dubium, incertum esse, annon multa ex ingenio interpretum acceperint, quemadmodum haud parum pulchritudinis ex ordine et supplementis Bulfingerianis acceperunt? Ad rationem tamen politicam imperii Sinici attendentibus, manifestum est, praeclare ita rerum ciuiliu, ad mores attemperatarum rationes inuisse Sinas, vt his fulcris tot seculis inconcussu stare potuerit imperium Sinicum. Quamuis fabulas nobis Milesias enarrent, qui nescio quod aureum seculum nobis in
China

s) Vnum enim principium, Li, statuit.

f) Polyhist. T. II. p. 13.

t) Vid. Act. Erud. 1682. p. 301.

u) Eos nominat HEVMANN. I. c. p. 739.

*) Praef. Nouiss. Sinic.

²) H. cc. conf. SPIZEL. I. c. f. 8. p. 126. REIM-
MANN, I. c. p. 8.

China fingunt, cum historia amplissimi regni indubitatus testis fit, nec tyrannis illud caruisse, nec bellis intestinis, nec imperatoribus in vitiorum coeno se voluntatibus, nec deesse inter eos scelera et flagitia publica, et imprimis duritiam procerum erga humiles, avaritiam et iniustitiam, per totum imperium regnare. Praeclare quoque observatum cel. MOSHEMIO^z, qui nuper egregie prorsus de philosophia morali et civili Sinensium differuit, haud multum ad felicitatem imperii Sinici attulisse morum praecepta, sed deberi illam partim ordini et dispositioni imperii, partim loco regni in extremo angulo Asiae firi et a peregrinorum conuersatione vsuque, quibus respublicae mutari turbarique solent, remoti. Ad di his merito debet, virtutem Sinensis philosophiae, non esse fructum rationis vel effectum veritatum certarum et ad vitae felicitatem attemperatarum, non hominis eam animum a cupiditatum oestro liberare, sed esse politicam tantum; et ethicam ideo Sinicam, aliquot tantum officia comprehendere, quae ad conseruationem tranquillitatis internae in republica, et fulciendum sine violentis mediis imperium, referuntur. Mirum itaque non est, ambitionem pleraque sibi in systemate politico poscere, et religionis influxum, poenarumque et praemiorum post hanc vitam respectum, parum aut plane nihil in hac morali doctrina agere^a. Quae autem tantas laudes perfectissimae philosophiae mereantur, lectori aequo et partis studio non impedito expendendum relinquimus. Duplex autem Sinarum philosophia practica est, alia vulgaris, alia erudita et Confuciana. Illa sedecim regulis comprehenditur, quae a Mandarinis singulis calendis Idibusque mensis cuiusuis iussu imperatoris praeleguntur: quaeque intelligi satis nequeunt, nisi ad rationes status, quas conditores, monarchiae inierunt, quis attenderit, et, quibus mediis securitati et tranquillitati imperii prospexerint, examinauerit. Qua in re praeclare prorsus versatus est praestantissimus MOSHEMIVS^b, qui ipse ab iis legendus est, qui neruos prudentiae civilis inter Sinas discere cupiunt. Eius enim observationes, licet egregias prorsus et incomparabiles huc transferre, institutum vetat. Verbo tantum obseruamus, opinionem populi de imperatore coeli filio, et vnico publicae salutis a coelo impetrandae fonte, obsequiumque pronissimum et perfectum, quod ex ea fluit, ipsorumque principum exempla ad conseruandam hanc summam in animis auctoritatem facientia et amorem populi conciliantia potissima fulcra esse, quibus imperii Sinensis felicitas sustentatur, et quibus procerum, parentum, aliorumque, qui societati praesunt officia attemperantur. Ethica philosophica autem ex libris Confucianis disci debet, ex quibus cum potiora collegerit ill. BVLFFINGERVS, specimen aliquod inde repetemus, plena hausturum ad ipsum eruditissimum librum dimissuri:

I. Duo

z) loc. cit.

a) Consentientem habemus cel. WOLFIVM I. c. qui virtutem Sinicam sine his fundamentis consistere fatetur. Praeclare ideo Europaeorum ethicae

praerogatiuam concedit BVLFFINGERVS I. c. p. 280. seq.

b) Conf. MOSHEM. I. c. p. 336.

I. Duo sunt doctrinae Sinicae capita, alterum pertinet ad naturae rationalis cultum, alterum ad renouationem populi, illud ethicam hoc politicam complectitur.

II. Ad poliendam naturam rationalem requiritur, primo vt excolatur intellectus scientia rerum omnium, eousque, dum in discernendo bono et malo non aberret, tum vt imbuatur voluntas virtutis amore et vitii odio, deinde vt affectus coërceantur; postea vt componantur actiones et cum ceteris hominibus consuetudo ad honesti et decóri regulas.

III. Populus ita instituendus est, vt qui se primum regere possit, idem postea familiam instruere, tum magistratibus admoueri et priuata regna dirigere, et tum demum imperium gerere possit.

IV. Philosophus est, qui amplissimo studio versatur in libris scientiisque omnibus, omniaque examinans exigit ad regulam rectae rationis, ita vt a veritate et virtute, si fieri poterit, nunquam deflectat.

V. Vi intellectuua consummata, quod fit rebus omnibus intime exhaustis, intentio ac voluntas verificabitur, et animus emendabitur a prauo affectu, et tum corpus bene compositum, hocque curato, familia domestica, post hanc priuatum regnum et tum imperium optime institutum pace fruatur.

VI. Id quod a coelo est homini inditum, dicitur natura rationalis, quod huic conformatur natura et eam consequitur, dicitur regula seu consentaneum rationi: restaurare quoad exercitium hanc regulam se suaque per eam moderando, dicitur institutio seu disciplina virtutum.

VII. Coelestis quaedam est ratio omnibus indita, at vero post huius iacturam ad hanc perfectionem recuperandam contendere, humana quaedam via et ratio est. Illud sanctorum est, hoc sapientum.

VIII. Vnicum viuendi principium hoc est: quicquid agas, agere vere, ex animo totisque viribus et a tuo ipsius corde gradum facere ad alios. Vera itaque mensurae normaeque ratio est, quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.

IX. Vt homines discernamus, opus est attendere primo quid agant, deinde operis finem respicere, tum videre, quibus in rebus studiisue conquirent.

X. Auribus vix percepta per os illico fundere, neque hoc agere, vt ea tibi ipse primus applices, quam impertias aliis, virtutis quidam contentus ac repudiatio est.

XI. A discipulo requiritur, vt rationes plene perdiscat, examinet singula, viros sapientes consulat, ratiocinando meditetur et expendat singula, res clare distinguat, solide et constanter operetur.

XII. Non externa tantum virtutis constantia requiritur, sed etiam interna, quae nihil egerit rerum, quod non vulgari possit inter homines, nullam voluerit cogitationem, cuius nolit conscium esse coelum.

XIII. Ita virtuti studendum est, vt ea gaudeas.

XIV. Per-

XIV. Perfectus vir serio attendit et inuigilat suo interiori.

XV. Tres classes virtutis studiosorum sunt, qui intelligunt, quid sit virtus, qui amant, qui potiuntur.

XVI. Radix et fundamentum virtutis, vnus cordis reſtitudo et norma eſt.

XVII. Orbis regulae ſunt quinque; regem inter et ſubditum iuſtitia, parentes inter et filios amor, maritum inter et vxorem fides coniugalis, fratres maiores natu inter et minores ſubordinatio, mutua inter amicos concordiae et conſuetudinis officia. Tres cardinales virtutes ſunt: prudentia in diſcernendo bono a malo: amor vniuerſalis erga omnes, et fortitudo in proſequendo bono, vna vero cordis ſoliditas et reſtitudo eas exercet.

XVIII. Quia motus animi reconditi ſunt, ideo perfectus vir ſollicite inuigilat cordis ſui ſecreto et cautus eſt in internis, quae ſolus intuetur.

XIX. Verſatur virtus in tenendo medio illud qui tranſilit, ſimilis eſt non attingenti.

XX. Sola et vnica virtus pretioſa reputanda eſt.

XXI. Populo in virtute plus eſt, quam in aqua et igne: nondum vidi qui inſiſteret virtuti et periret.

XXII. Exemplis perſuadendus magis populus eſt quam praeceptis: iuſtumque virtutem, qua prior ipſe plenus ſis, in alios tranſfundere.

XXIII. Sapiens ſuimet ſeuerus cenſor eſt, idemque teſtis, accuſator et iudex.

XXIV. Vincere ſe ipſum atque ita redire ad primaeuum illud temperamentum naturae rationalis, hoc eſt obtinuiſſe cordis innocentiam et perfectionem.

XXV. Aut ſocordia obſtat virtutis ſtudio, aut male conſideratus ardor.

XXVI. Perfectus vir aggreditur viam ordinariam et ideo conſtanter in ea progreditur.

XXVII. Probus atque perfectus vir, vniuerſalis eſt.

XXVIII. Charitas eſt affectio animi conſtans et conſentanea rationi, qua quis abiecta proprii commodi cura, totius orbis homines amplectitur, haud ſecus ac ſi vnum quid idemque ſecum forent, atque adeo communem cum iisdem ſenſum tam inter proſpera, quam aduerſa et habet, et prodit.

XXIX. Solus ille, qui probus eſt, tuto poteſt diligere homines, tuto poteſt eos odiſſe.

XXX. Eo quod reſtum iuſtumque eſt, compenſato iniurias et odia, benefactis compenſato benefacta.

XXXI. Peccare nec emendare, hoc ipſum dicitur peccare.

XXXII. Perturbatio animi eſt velle aliis ea, quae non ſunt arbitrii ſui, vel quae ſunt inter ſe pugnantia.

XXXIII. Perfectus vir pro ratione status sui res agit, nec cupit aliquid, ab eo alienum.

XXXIV. Virtutis et sapientiae studiosus adhibet nouem considerationes, inuidendo perspicaciam, in audiendo vim audiendi, in habitu oris ferenam placiditatem, in statu corporis grauitatem, in sermone fidem et veracitatem, in actione sedulitatem, in rebus dubiis consilium, in ira et vindicta, incommodorum considerationem etc.

Pauca haec ex multis sufficiant, vt velut ex vngue leo intelligi cognoscique possit, cuius generis ethica Confuciana sit. Addi his debent ea, quae de regimine familiae, de officiis magistratuum, de administratione imperii praecipit doctrina ciuili Sinica. Quae vero hoc loco adduci non possunt, cum istam prolixitatem nostra refugiat tractatio. Ad ipsum itaque Cel. Bulfingerum, qui cuncta ordine digessit, et loca Confuciana simul adduxit, lectorem dimittimus, iucundius ex his fontibus, quam ex nostris riuulis hausturum.

*Emineas de
ethica Sini-
ca.*

§. XXVI. Splendere haec precepta moralia, non negamus, at splendere ita, vt aliorum radios extinguant, id expendendum lectori relinquimus, comparandumque cum philosophorum Europaeorum doctrina morali. Nos pauca supra dictis addimus, et considerare iubemus: ignorare ethicam Sinensem certum principium, nec definire posse, quae sit ea ratio congenita, quae cordis rectitudo, quae laudata illa perfectio, nec posse nexum ostendere. Fassus id est, qui immensum in modum Sinicam ethicam extulit, illustris WOLFIVS. Considerari autem velimus, hunc perfectum virum Sinensium attamen vel idololatriae, vel superstitioni, et impietati litare, et consistere virtutem Sinensem sine numine. Neque virtus haec ad esotericam disciplinam referri potest, fatentur enim eius laudatores, ceremonias praescriptas legibus apud Sinas quam maxime ad moralem doctrinam pertinere; et inter virtutis media referri. At eas a superstitione et impietate absoluere velle, esset laterem lauare, vt ex supra dictis intelligitur. Tacemus fucum Europaeum Sinensi virtuti illitum, vt iucundius possit commendari. Haec an tantafint, vt soli in morali doctrina triumphare Sinae dici queant, aequi iudices viderint.

CAPVT QVARTVM,
DE PHILOSOPHIA IAPONENSIVM.

§. I.

Tandem ad extremos Asiae angulos delati, in insulis extremis, *Scriptoris de rebus Iaponensium.* gentem Iaponensium antiquissimam deprehendimus; quae ut instituta sectasque nonnullas, quae philosophicae dici possunt, a Sinis accepit, ita et religionis conditione, et dogmatum singularitate tota in philosophiae exoticae consideratione praeteriri non potest. Res eius primus Europaeis notas fecere Lusitani, et qui praedicandi euangelii causa anno 1600, in Iaponiam iter cum sociis fecit Franciscus Xaverius, Societatis Iesu sacerdos. Qui cum haud contemnendos progressus in amplissima hac regione fecisse sodalibus in partes curarum pertractis magnam ciuitati Christianae accessionem fecit. Quae tamen, cum prudentia deesset, et suspecta fierent Iaponensibus Christianorum consilia, quod non tam Christianam legem propagare, quam Christianorum imperio insulas has subiicere vellent, magnis persecutionibus adeo extincta est, ut vix oras attingere Europaeis liceat. De quibus rebus in Iaponia gestis post EMANUELEM ACOSTAM^a, et *Epistolas Iaponicas* a Iesuitis scriptas et a PETRO MAFFEIO in Latinam linguam versas, CRASSETI *Historia Ecclesiae Iaponicae* consulenda est. Et hi quidem scriptores Iesuitae res quoque theologicas et literarias huius gentis tetigerunt, ex quibus praeter alios sua hausit P. BAYLE^b. Pauca tamen haec sunt, et minus accurata, praeterea quoque in haud paucis suspecta. Magno itaque beneficio harum rerum curiosos sibi obstrinxit, eruditissimus medicus ENGELBERTVS KAEMPFERVS, quod rara felicitate gauisus huius imperii res omnes naturales, politicas, geographicas, theologicas accurate cognoscendi, notitiam eius regionis amplissimam reliquerit^c, a Cl. Io. CASPARO SCHEVCHZERO vulgatam. Qui cum certiorum monumentorum consulendorum occasionem nactus sit, cuncta quoque iudicio accuratissimo vsus rite expenderit, et cum reliquis Orientis rebus comparauerit, eum in hac narratione potissimum sequemur.

§. II. Origines Iaponensium iuniores Sinenfium ortu non videntur. *Origines Iaponensis theologiae.* Pleraque enim quae de maioribus suis Sinae tradunt, de gentis suae conditoribus narrant Iaponenses. Quorum tamen historia recte et curate a

Yyy y 2

KAEM-

a) De rebus a Societate Iesu in Oriente gestis, commentarius prodiit Latine Billingae 1571, 8. adiunctae sunt epistolae S. I. Iaponicae. Ex VARENII tr. de Religionibus multa de rebus Iaponensibus adiecit CHR. ARNOLD. ROGERI libro de Rel. Indorum, c. 29. p. 871. Quae

men pleraque vel falsa, vel minus accurata esse, ex relationibus Kaempferianis constare potest.

b) T. II. Art. Japon. p. 830. seqq.

c) Vt in versione Gallica, Amst. 1732. tribus Vol. 12. edita. Opusculum autem, ut *αυτογραφον* Germanicum edatur.

KAEMPFERO ^d, distribuitur in fabulosam, dubiam et certam. Et prima quidem periodus, secundum hos populos ultra mundi conditi tempora, quae certissima annalium sacrorum fide definiuntur, exurgit. Id quod mirandum quidem magnopere haud est, cum solenne his gentibus olim fuerit, incredibilem antiquitatem mentiri: monet autem attentos lectores, ut nec Sinicae antiquitati nimis fidant. Primum autem imperio septem deos siue spiritus praefuisse constanter Iaponenses iactant, et de eorum regno, annis immensis, felicitate egregia, connubioque ultimi eorum Iſanagi Mikotto, cum dea Iſanami Mikotto multa garrunt. Quae quidem ad hunc nostrum scopum non pertinent, ideo vero hic attingenda sunt, ut ex his fabulis appareat, in remotissimo hoc Asiae angulo eodem fere modo eademque larua idololatricam, et superstitionem irrepsisse, qua se in aliis vetustissimis regionibus insinuauit. Simillima enim haec sunt originibus Aegyptiacis. Quae itaque de originibus religionis in ea regione suo loco ^e diximus, hic quoque, ne ad metam properantem Lectorem detineamus, repetenda sunt. Constat ex iis, homines magnos et acutos, qui feros palantesque populos in ordinem coegerunt, et beneficiis innumeris cumulauerunt, pro diis, deorumque filiis fuisse habitos, et huic fundamento, ad firmandum imperium omnem fere religionem fuisse inaedificatam. Quae clavis omnis veteris religionis esse potest.

*Legislatores
ueterissimi
Iaponensium.*

§. III. Alteram periodum incertam ea tempora, secundum KAEMPFERVM ^f occupant, quibus illi reges Iaponiae floruerunt, quorum aetatem definire certo non licet. Hi colendo hominum ingenio, quod rudissimum erat, inuigilauisse, uerisimilitudine non caret: quicquid autem prudentiae politicae et legislatoriae, quicquid artium ad vitae commoditates facientium habuerunt, a Sinenſibus acceperunt. Non id negant Iaponenses, sed ideo inter maiores suos in hac periodo ponunt FOHI VM, Sinarum legislatorem, quem per totam Iaponiam celeberrimum fecit sapientia legislatoria. Nec aliud uelle uidentur fabulae, serpentis figuram eum habuisse, vel solo capite comparuisse, quam prudentiae et scientiae sublimitate reliquos suae aetatis homines illum superauisse. Tradunt enim Iaponenses, detexisse eum motus coelestes, signa Zodiaci, et anni uicissitudines, tempora annis mensibusque definiuisse, artes ad vitae utilitatem introduxisse. Quae satis euincunt, Iaponenses post conditam demum Sinicam monarchiam in humanae societatis formam meliorem coaluisse. Neque tamen audiendos esse chronologos Iaponenses, qui aetatem Fukii, (ita enim appellant) in annum ante N. C. c l o c l o c l o I o l x x x v i i i, qui secundum Petauium annus mundi c c c x c v i est, ponunt, vel una diluuii uniuersalis historia probat. Ex hoc uero communi Iaponensium legislatore intelligi potest, Iaponensibus priscis eandem fere, ut Sinis, religionem tribuendam esse. In hanc incertam periodum

^d) L. II. c. 4. T. I. p. 227.

^e) T. I. p. 287. seqq.

^f) L. c. p. 229.

periodum incidit aetas Xekiae, siue Siakae vt Iaponenses pronuntiant ^g, quem in India natum esse anno ante C. N. c l o x x v i i, tradunt. Quod ideo notandum est, vt diseamus, fabulosam, vel incertissimam tamen Xekiae antiquitatem esse, nec haec testimonia obtare, quo minus iunior fuisse dicatur. Eius enim tempora, annum l o vel l o c ante N. C. non anteuertere videntur. Certe Siamensium, Sinenfium et Iaponensium chronologia Xekiae non concordat, ex quo intelligi potest, eam esse incertissimam. Nihil enim, quod de rebus suis certo statuunt, ipsi Iaponenses habent, quorum historia certior anno demum ante orbem redemptum l o c l x exordium habet.

§. IV. Inter principes, qui in tertia eaque certiori aetate vixerunt, conditor alter monarchiae celebratur SYN MV, anno ante N. C. l o c l x. Qui tantis beneficiis gentem hanc sibi obstrinxit, vt titulum Nin O, id est optimi maximi acciperet ^b. Hunc enim Iaponensibus praestitisse, quod Fohi Sinenfibus, narrant, moresque populi ad ciuilem vitam reduxisse, tempora annis, mensibus et diebus distinxisse, leges nouas tulisse, totique imperio faciem πολιτικώτερον induxisse gloriantur. Et sub hoc imperatore vixisse celeberrimum philosophum ROOSI, id est ^{Roosi philosophus.} senem infantem, quem cum Li Lao Kuin eundem videri in antecedentibus obseruauimus, annales Iaponenses referunt: natum enim esse aiunt annis A. C. N. l o c i, eumque L annis post excepisse philosophum Koosi siue Confucium. Quem sapientia tam celebrem apud Iaponenses fecit, vt eius memoriae hodie quoque templa sint dicata, cultuque is tantum non diuino et plane extraordinario etiam in his insulis honoretur. Quae iterum argumento esse possunt, philosophiam Sinenfem et Iaponensem communes fontes habuisse. Ex eius discipulis celebrant Iaponenses GANQVAI philosophum, quem canos iam habuisse annos ^{Ganquai Confucianus philosophus.} octodecim natum, trigesimo tertio obiisse, referunt, traduntque animam Kossobofati, qui praecipuus Xekiae discipulus fuit, in eum transiisse. Ex quo siquet, Iaponenses disciplinam Siakae et Confucii reipsa vnam esse credidisse. Id quod tamen cum dogmatibus, quae vtrique philosopho tribuuntur, conciliari non potest. Forte, quia Siakae religio plurimum inter Iaponenses inualuit, omnes philosophos ex ea participasse, gens credula sibi persuasit. Tempore Confucii enim et discipulorum apud Sinas Xekianam disciplinam nondum ^h notuisse supra obseruauimus. Illud annalium Iaponensium fide constat, anno x c v imperii, Dai, siue imperatoris Synin, BVPONEM quendam siue KOBOTVM ex India in ^{Kobotus, philosophus Xekianus.} Iaponiam delatum librum Kio, in equo candido attulisse. Est autem liber ille pandectarum doctrinae et religionis Xekianae instar habendus. Quod tempus

Yyyyy 3

g) Xacam plerique a Iaponensibus vocari tradunt. Ast Kaempferus, pronuntiationis Iaponicae peritissimus, constanter Siaku scribit, quem ideo sequimur.
 h) lb. p. 250.
 i) lb. p. 256, L. III. c. 6. T. II, p. 66.

tempus cum eo coincidit, quo Xekiana disciplina in Chinam A. C. LXXXIII delata est. Ex qua temporum concordantia colligimus, quendam Xekiae siue Foë sacerdotum, qui in Chinam adducti sunt, in Iaponiam transfretasse, et peregrinam religionem in illo regno ab eo fuisse introductam. Quam ex India, et praecipue ex Ceilano insula ad Iaponenses peruenisse iam obseruatum GASP. VILELAË, Iesuitae¹. Is enim cum anno c^o MDLXII in illas oras fuisset delatus, scripsit ad Societatem, *Iaponensium superstitionem esse Indicam Brachmanum, quam ab Indico magistro ex regno Sionis (Siam) acceptam, hucusque retineant: idque ipsum ex delubris etiam apparere, quae in Ceilone oppido Indiae eadem, quae in Iaponia uiderit.* Quae mire ea confirmant, quae supra de Xekiae origine obseruauimus. Ab hoc Koboto, doctrinam Foënam exteriorem pariter atque interiorem fuisse ad Iaponenses delatam, ex dicendis constabit. Qui ubi aduenisset, templum ei, nomine *Fakubasi*, id est, aedis equi candidi, excitatum est, quod hodie quoque superest. Ab ea aetate disciplina Siakae sensim in his oris, sed priuatim tantum incrementa coepit, cuius doctorem quendam, qui uigefimus octauus eius successor fuit, DARMA, valde celebrem annales Iaponici nominant¹, quam a meridionali orbis parte id est, ex India, vel his regionibus ad meridiem Iaponensibus fitis aduenisse tradunt. Origines uero huius disciplinae ex annalibus Iaponensibus ita enarrat, ipsis Iaponensis scriptoris uerbis KAEMPFERVS. „In „Tensiku media id est, in littoribus Malabaricis et Coromandelicis apparuisset celeberrimum quendam Fotokianae sapientiae alumnum, discipulum Siakae nomine Mokuren: et circa hoc tempus doctrinam Amidae, optimi maximi Dei et protectoris animarum introductam in China, in uicina regna se diffudisse, et in Iaponiam quoque penetrauisse, eo loco, quae Naniwa appelletur, ubi idolum Amidae ad cataractas lacus cuiusdam, radiis auratis, ut allatum erat, apparuerit. Cuius mirabilis euentus memoriam non tantum cyclo Iaponensi (Nengo dicunt) honorauerit, sed transfulerit quoque in regionem Sinano, princeps Tonda Iosimits, uir pius et fortis. Collocatamque hanc statuat miraculosam fuisse in templo Sinqusi, in quo infinitis miraculis inclauerit.“ Qui locus ideo notandus est, ut quibus mediis et imposturis uisum sint deterrimi ueteratores, cognoscatur. Quae si cum imposturis sacerdotum Aegyptiacorum comparentur, nouum inde robur coniectura nanciscitur, imposturam hanc ex Aegypto in Indiam et tum ad Sinenses et Iaponenses fuisse delatam.

Darmaphilosophus Xekianus,

Sectae in Iaponia theologicae.

§. V. Patet ex breui hoc compendio historiae disciplinae Xekianae, siue, ut ore Iaponico appellemus, Siakanae, in Iaponia idololatriam eius sectae ex Aegypto in Indiam delatam hanc etiam gentem corrupisse. Non itaque opus est, ut quali habitu illa idololatria ad Iaponenses delata sit,

k) Epp. Iapon. L. IV. p. 204.

l) Ibid. T. II. p. 64.

fit, hoc loco enarremus. Dabunt ea de re multa scriptores laudati. Id vero sine obseruatione non praetermittendum, hanc sectam non omnem, vel etiam publicam imperii Iaponici religionem absoluere, sed sectas in ea tolerari multas, magnaue gaudere libertate religiones peregrinas. Tres autem, si laudatissimum Iaponiae chorographum et historicum audimus, praeter Christianam, quae iam eiecta et eradicata est, sectae inter Iaponenses florent, vetus religio, quae Sintos dicitur, religio Budso, id est, Buddae, siue Siakae, et doctrina Sinto siue philosophorum moralium. Neque a vero abluat, quod is obseruat, pulcherrime porro florere potuisse Christianam religionem, nisi praeposterum Iesuitarum studium, potestatem pontificis Romani et Lusitanorum extendendi, et non tantum spirituales fructus, sed et temporales colligendi occasionem horrendae persecutionis excitauisset. Operae vero pretium est, ut quid his sectis apud Iaponenses placuerit, paucis exploremus: ita enim de veteri philosophia huius gentis, paullo curatius statuere licebit.

§. VI. Religio gentis antiquissima Sinto dicitur, itemque Sinsiu et Kammitfi, id est cultus idolorum. Sin et Kami enim idola, quae in Iaponia coluntur, indicant. Huius sectae scopum vnum esse ait KAEMPFERVS^m, ut felices in hoc mundo fiant. Quamuis enim aliquam immortalitatis notionem habeant, obscuram tamen eam esse, et imperfectam, nec eos de futuro angere, sed ad praesentem tantum vitae statum intuentes id agere, ut Deos colant, qui huius mundi res curant, et euentus huius vitae regunt. Et summum quidem eos numen aliquod agnoscere, quod habitet in supremo coelo, minores quoque Deos quosdam inter stellas collocare, neque tamen eos sacrificiis vel festis adorare, eo quod numinum cura illos minime tangi, nimis ab orbe remotos credant. Per hos tamen Deos superiores eos iurare: inuocare autem ea numina, quae regioni suae praefecta esse putent, et quae potestate absoluta praeesse contendant elementis, aquae, animalibus aliisque rebus, et hinc vitam hominum vel felicem facere possint, vel calamitate obruere. Hunc cultum sufficere posse ad purificandum animum, et obtinendam futurae vitae compensationem. Memorabilia sunt, quae de hac antiquissima Iaponensium idololatria differit Kaempferus, in quibus pulchre conicit, duces huius gentis primos, ita sibi animos hominum deuinxisse beneficiis et imperio prudenter exercito, ut omnia supremae numinis, velut nimis ab hominum infirmitate remoti cura, hos heroes inter Deos referrent, eosque grati animi testandi causa colerent, veneratione tandem in superstitionem degenerante. Non repugnamus haec ita verisimiliter dici, nam et aliarum gentium Orientalium religio tales ortus habuit. Ast non exhaurire tamen rem omnem putamus, et non sine probabilitate coniecimus, ipsos duces regesque Iaponensium primos, se eiusmodi progeniem Deorum altissimorum dixisse, et ideo reges bene meritos his numinibus accensendos esse statuisse, ut hac religione deuincti ani-

mi

mi in spontanea obsequii vincula consentirent. Quas artes Chaldaeos et Aegyptios adhibuisse, Sinas quoque veteres imperatores ideo coelesti genere natos dixisse, suis locis obseruauimus. Eandem opinionem obtinere in Iaponia inde constat, quia imperator ecclesiasticus (qui umbra est, absolutae potestatis, quae olim in hoc imperio in vno rege obtinuit) quique Mikaddos dicitur, recta linea ab iis heroibus descendere dicitur, qui in throno velut Dii inter homines comparuerint: et tanta illi ex hac successione diuina sanctitas tribuitur, vt Dii regionis omnes mense decimo ad eius aulam confluere, eumque inuisere credantur. Immo dum huic imperatori siue pontifici ecclesiastico ius inter Deos referendi, quoscumque dignos putat, competit, facile inde colligitur, omnem religionem eo collineasse, vt imperii rationes in principe pro diuino habito fulcirentur. Id quod successiones quoque diuinae in Iaponia enarrari solitae luculenter euincunt. Quae diligenter omnia expendenda, et imprimis cum prisca Sinarum religione comparanda sunt, quae in plerisque et imprimis in diuina imperatoris auctoritate conspirat, vt verae origines veterum religionum et corruptae theologiae naturalis inde discantur. Non itaque magnopere miramur, religionem hanc, licet absurdissimam superstitionem nutriat, per tot secula potuisse durare; ita enim vinculis reipublicae irretita et connexa est, vt non nisi cum imperio definere tota possit. Ceterum miserabilem esse huius sectae physiologiam, licet arcana methodo, etiam iurisiurandi sigillo, reconditam, ex textu originali libri sacri a KAEMPFFERQ * adducto patet, qui hic est: *Cum rerum omnium origines se panderent, chaos natauit, vt pisces in fluuijs solent. Ex hoc chaos prodiit aliquid, quod spinas speciem referebat, quodque moueri et transformari poterat. Et haec res euasit anima siue spiritus; qui vocatur Kunitokodatsno Micotto.* Ex quo fragmento constat ineptissimos theologos, abesse iussa a rebus mortalium omni Numinis cura, rerum omnium origines casui et fortunae tribuisse. Quod dogma si cum iis comparatur, quae, de supremo numine in supramundanis coelis sine hominum cura habitante nugantur, manifestum est, Epicuream physiologiam diu ante Epicurum in insulis Iaponicis triumphauisse. Turpissimae enim ignorantiae se dedisse huius religionis cultores ex eo constat, quia nihil in illorum libris reperitur, quod de natura et essentia deorum, de eorum potentia et prouidentia atque imperio, de statu futuro animae quaerentibus, satisfaciat. Id quod sectam quandam Sintoistarum ^p coegit ex religione peregrina ea assumere, quae paulo meliores vultus ineptis istis effingerent; statuentem animam Amidae, quod supremum Budsoistarum numen esse, in sequentibus dicemus, transmigratione in Deum primum Ten Sio Dai Sin descendisse. Id quod Siakianae disciplinae magnam fortunam in Iaponia peperit. Ipsi enim Sintoistae transmigrationem, quae tamen totum Orientem peruasit, non credunt, sed animas separatas a corpore

*) L. III. c. 1, T. II. p. 2.

*) Ibid. p. 14.

p) Riobus appellatur.

pore in locum beatum supra trigefimum tertium coelum secedere credunt, easque sedes diuinas animis sanctis tribuunt; malas vero et scele-
 ratas oberrare tamdiu statuunt, donec crimina expiauerint. Quod dogma
 etiam inter alias gentes Orientis innotuit: de Tartaro vero nulla apud
 eos cognitio. Felicitatem futurae vitae autem obtineri posse statuunt,
 interna animi puritate abstinencia ab eo omni, quod polluere hominem
 potest, dierum festorum solenni cultu, peregrinatione religiosa, et cru-
 ciatibus carnis. In quibus legibus nihil est, quod rationis cultum prodat,
 praeter primam, quae tamen tota euanescit, si cogitemus, infelicem gen-
 tem nulla lege vel ecclesiastica vel politica instrui, quae puritas interna
 requiratur, praecipue cum metus deorum cesset: Cuncta itaque ad ciui-
 lem honestatem et securitatem legibus definitam reuocantur, reliqua in
 ceremoniis cultus externi versantur, quae ambitionem et voluptatem Ia-
 ponensium mire alunt. Ipsi quoque eremitae, inter horrendas vitae au-
 steritates nihil habent, quod philosophiae umbram sapiat, sed ignauiam et
 ambitionem cuncta parentem habent.

§ VII. Altera, quae miro applausu et cultu in Iaponia floret, reli-
 gionis secta, Budsdoistarum est; id est cultorum deorum peregrinorum. *Secta Budsdo-
 istarum.*
 Dii enim indigenae Cami et Sin appellantur, vt supra dictum, peregrini
 Budsd et Fotoke. Ipsa autem religio Budsdoistarum non alia est, quam
 Xekiana, quam *Capite primo* fufe descripsimus. Quo loco cum narraue-
 rimus, quo potissimum pacto exterior et vulgaris disciplina haec prae-
 ceperit, et quid imprimis apud Iaponenses de hac religionē tradatur, ea
 repetere et actum agere nolumus. Hoc vero loco addimus, ipsum nomen
 Budsd, non esse Iaponicum, sed vna cum hac religione ex India fuisse
 translatum. Idem enim est cum Budda veterum, et Budha recentiorum
 Indorum, quod cum Hermetis nomine significatione coincidere eo loco pro-
 bauimus. Etiam id apud Sinenfes obtinet, a quibus ad Iaponenses trans-
 latum est. Quia vero pro deo se venditauit Siaka, Indique constanter te-
 nent, Budham hunc fuisse emanationem Deitatis, et ipsum numen Wisthnu,
 quod inter homines nono apparuerit sub forma Budhae; ideo nomen pro-
 prium Buds et Siaka apud Iaponenses in appellatiuum transiit, et designat,
 tum idola peregrina omnia, tum sanctos et philosophos, qui nouam istam
 religionem praedicaerunt. Nondum autem temporibus Confucii Sika-
 kanam religionem in China et Iaponia obtinuisse, recte obseruatum est a
 KAEMPFERO^s, ex iis enim, quae supra diximus, constat, circa A. C.
 LXIII demum pestilentem doctrinam hoc regnum intrasse. In quo cum
 magna auctoritate et veneratione tum floreret Confucii, siue Kooft disci-
 plina, quae contempto idolorum cultu, satis inepte et pueriliter inter Iapo-
 nenses florente, ad colendos spiritus regioni praefectos, et tenendam se-
 cundum

s) KAEMPFERVS l. c. p. 66.

cundum rationem mediocritatem, praeceptis moralibus haud cotemendis homines adducebat, facile credimus, quod KAEMPFERVS ex traditionibus gentis refert, Siakanos philosophos, vel potius sacerdotes, maxima ex disciplina Confucii per totum regnum sparsa et florente impedimenta habuisse, indeque lentos progressus nouam doctrinam vidisse. Obtinuit autem Budfdoismus mediocrem auctoritatem, vsque ad A. C. 10XVIII, quo Darma, theologus Siakanus, vt supra iam tactum, in Chinam descendit, et amplissimo successu nouam religionem propagauit. Quae eius incrementa et vitae eius institutisque philosophicis debebantur, et doctrinae. Cum enim vitae professione esset venerabilis, et sanctitatis laude florentissimus, magnaue auctoritate viueret, inter religiosissimos homines relatus est. Disciplinam Siakanam vero tanto ardore et imitationis deuotione expressisse dicitur, vt palpebras sibi praecideret, ne meditationis enthusiasmo in ecstasin raptum somnus occuparet: id quod Xekianae disciplinae stoliditatem supra descriptam mire illustrat. Doctrina autem ideo, supra, quam credi potest, Iaponenses cepit, quia immortalitatem animae praedicauit, et futura illis praemia promisit, qui adorationis cultum secundum praecepta Siakana, et exemplum istud instituerent. Hoc enim innumeros homines permouit, vt a disciplina Confuciana ad Budfdoismum transfirent. Quae valde ea corroborant, quae in antecedente capite diximus, immortalitatis animae et futurae vitae rationem in philosophia Confuciana habitam non fuisse. Ita Siakana religione caput extollente, idolum primum Siakae inter Iaponenses A. C. 10XLIII publice adoratum est, cumque statua Amidae a Budfdoistis erecta paulo post miraculosum splendorem emisisset vt supra narratum, factum inde, vt et ipse imperator, Kimmei ei religioni faueret, et innumeri incolae cum meliora domi non haberent, ad eam deficerent.

Doctrina Siakana inter Iaponenses de Amida,

de interno principio.

§. VIII. Nihil celebrius est inter Iaponenses in ista religione Budfdoistarum, quae etiam Fotokiana dicitur, id est, idolorum peregrinorum, numine Amidae. Est autem Amida supremum numen sedium beatarum camporumue Elysiarum: quem animarum, maxime separatarum, summum esse patronum atque mediatorem dicunt, et hoc paratio veniam peccatorum et futurae vitae felicitatem se consequi asserunt. Multa de hoc Amidae cultu referunt Iaponensium rerum scriptores, at confusa praerique, misere enim sectarum dogmata inter se confundunt. Vnde maluimus, in *Capite huius Libri primo* Kaempferum, Siakana dogmata exoterica explicantem sequi, quam alios^t. Is enim exotericam Siakae disciplinam perspicue exposuit. Interiorem autem doctrinam impostoris illius etiam ad Iaponenses peruenisse, et inter Bonzios (hoc sacerdotum publicorum nomen est,)vigere, Iesuitarum relationes dubitare nos non sinunt. Scribit enim Cosmus Turrensis Iesuita^v: „ In iis, quos homines doctrinae laude illustres in deorum numero venerantur, sunt, qui quendam

^t) Conf. KAEMPFER I, c. p. 70.

^v) Epp. Iapon, L. III. p. m. 164.

„colant

„colant nomine Xacam, quem aiunt regis filium in primis eruditum fuisse:
 „is prava dogmata posteris scripta reliquit permulta. Ita librum eius quem
 „Foquequium vocant (Kio, oracula sacra, sine dubio intelligit; Fotoke
 „enim Siakae siue Xacae cognomen est) pariter venerantur, negantque
 „sine eius voluminis ope quenquam posse feruari, eiusdem beneficio ipfas
 „quoque herbas et ligna, beatitudinem esse adeptura. Omnis autem
 „illius libri doctrina eo refertur, vt persuadeat, *nihil esse, ex quo omnium
 „esse pendeat.*“ Idem vult symbolum arboris aridae, quam Bonzius qui-
 „dam qui meditatione, siue enthusiasmo Fotokiano triginta annos con-
 „sumperat, in charta delineavit, additis his versiculis *.

Cedo, quisnam te seuit arbor arida?

Ego, cuius principium nihil est, finis nihil.

*Item: Meum cor, quod neque esse, neque non esse habet
 Neque it, neque redit, nec retinetur vsquam.*

Neque aliter intelligenda sunt, quae POSSEVINVS † refert, et ex eo
 repetunt SPIZELIVS * atque P. BAYLE †: „Primum principium (IXIN
 „vocari a Iaponesibus, ait) extitisse ab omni aeternitate vnum, clarum
 „et lucidum, omni quoque decremento vel incremento destitutum, figu-
 „ra carens, ratiocinationis expers, vitam agens otii, quietis et tranquil-
 „litatis plenissimam. Hoc rerum principium quosdam eximium appellare
 „ac verum Fotoke, alios vero, cor, alios primam rationem vel purissi-
 „mam essentiam, alios esse dicere gradum claritatis, alios magnum solem
 „et regem intelligentem, alios veritatem coelestem vnice claram et per-
 „spicuum, alios veram substantiae et accidentium imaginem, alios sem-
 „piternum Amida, alios Ippokukuo id est, verbum subito productum,
 „alios veram absque dignitate personam, alios perexiguam sermonis mu-
 „tationem, alios denique aliis titulis et encomiis aliis exprimere. Con-
 „stituere Bonzios illud ex omni parte perfectum, nihil intelligens, nihil
 „terrena curans, credere illud singulis rebus inesse, ipsisque substantiam
 „suam communicare, ita vt res vniuersae cum illo vnum sint, inque il-
 „lud cuncta reuertantur. Tertio: fingere intimum hominis cor, vnam
 „eandemque cum hoc principio constituere essentiam: quarto denique
 „sibi persuadere, posse hominem in hoc seculo summum primi principii
 „gradum et locum adipisci, et ad amplissimam illius maiestatem ac digni-
 „tatem ascendere, eo quod possit in hac vita meditando et perfecte co-
 „gnoscendo principium verum ad summam illam vitae tranquillitatem
 „peruenire.“ Haec sane, licet nonnihil distincta confundant, re ipsa
 Quietissimum enthusiasmicum Xekianae disciplinae fatis luculenter descri-
 bunt, et quae natura nihili chaotici fit, eleganter explicant. Ex quo ra-
 tio

Zzzzz 2

* Ibid. p. 148.

† Bibl. S. T. I. L. 10. c. 2. p. 410.

x) De literat. Sin. p. 161.

y) l. c. not. C.

tio quoque intelligi potest, cur Iaponenses philosophi obiectionibus contra hoc systema factis ita occurrant ^a: *Hominum non esse huius principii vim et naturam perscrutari inquirendo aut disputando*: nam cuncta ad experientiam enthusiasmo et ecstasi acquisitam referebant. Nec videntur aliter intelligenda esse, quae in *Epistolis Iaponicis Iesuitae* referunt ^a: *Sectas licet inter se diuersas, omnes in tollenda animarum immortalitate (nempe personali) consentire: et quanquam plebi varia Deorum nomina ad adorandum proponant, ipsos tamen apud se nihil esse praeter ortum et interitum, existimare, et dicere homines, bruta animantia, plantas redire omnia quendam in locum, unde profecta sunt; ad eius opiniones prauitatem penitus imis sensibus inculcandam, paratas habere commentationes circiter bis mille et quingentas, quas ubi quis diuturna cogitatione animo impresserit, ab omni religione solutum profusus in illa coecitate ac tenebris acquiescere. Denique statuere, quod e nihilo existit in nihilum reuerti, esseque tres hominum animas, quae ordine alia post aliam deinceps corpus et ingrediantur, et deserant, illud vnum interesse, quod quae prima ingressa est, postrema discedat. Has autem ineptias in arcanis habere, vendereque carissime.* Videntur quidem haec Iesuitae de nihilo negatio intelligere, quae notio ex scholastica philosophia eorum animo erat impressa: ast intelligenda esse de nihilo priuatio vel chaotico, omni qualitate priuato, ex supra dictis est manifestum. Cum autem magnam haec cum Sinenfium physiologia aeui medii concordiam prae se ferant, vt etiam ANTONIO de S. MARIA ^b obseruatum, inde lectori coniciendum relinquimus, quid de orthodoxia huius doctrinae in vtraque gente statuendum sit?

Sindosiuistarum s. philosophorum secta.

§. IX. Tertia apud Iaponenses secta Sindosiuistarum, id est philosophorum est, qui Siuto, quod methodum philosophicam significat, sequuntur. Hanc Confucianae disciplinae propaginem esse, ex iis concludi potest, quae de hac secta narrat KAEMPFERVS ^c. Reliqui enim scriptores, qui res Iaponensium tetigerunt, hos cum aliis mire confuderunt, et aliena miscuerunt. Nulli religioni, id est, sectae idololatricae, hi philosophi addicti sunt, sed maximam in eo perfectionem quaerunt, summumque, quod homines consequi possunt bonum collocant, vt ea voluptate quis gaudeat, quae ex vita secundum virtutem prudenter acta exoritur. Hos nec praemia, nec poenas agnoscere post hanc vitam, refert Kaempferus, sed haec huius vitae ambitu concludere, et statuere, quod necessario ex natura virtutis vitiique sequantur. Dicere quoque, teneri hominem secundum virtutem viuere, eo quod a natura rationem ideo acceperit, vt secundum eius dictamen regulasque viuendo, offenderet, differre se et eminere supra

^a) POSSEVIN. l. c. BAYLE l. c. conf. quae ex Ephemeridibus Parisiensibus ille citat.
^a) L. III. p. 163. b.

b) T. II. Epp. Leibniz. p. 334, 335.
c) loc. cit.

supra creaturas ratione carentes. Quae omnia vti fundamentis ethicae Confucianae eximie conueniunt, ita ex huius schola hanc disciplinam profluxisse recte Kaempferus statuit. Cuius amplificandae occasionem nactus est, discipulus quidam Confucii nomine Iaponico MOOSI: is enim in quatuor libris, quos hodie adhuc magnae auctoritatis esse historicus asserit, eam disseminauit, eo successu, vt vbique legantur, vbi lingua erudita, in qua scripti sunt, viget.

Moosi philosophus Iaponensium Confucianus.

§. X. Doctrina huius sectae ita describitur a KAEMPFERO, vt omnino operae pretium sit, eius summam huc quoque transferre, eo quod miram illis lucem conciliat, quae in *antecedente capite* de doctrina Confucii differuimus. Quinque autem capitibus haec ethica Iaponensis abfoluitur, quorum primum, Dsin dictum, de modo secundum virtutem viuendi differit; secundum, Gi appellatum, iustitiam omnibus hominibus praestandam docet; tertium, Re, morum honestatem et ciuilitatem inculcat; quartum, Tsi, regiminis prudentis regulas exponit; quintum Sin, conscientiam puram, et rectam voluntatem explicat. Transmigrationem animarum haec philosophia reiicit, creditque animam mundi existere siue spiritum vniuersalem vimque quandam per vniuersum diffusam, quae omnia animet, animasque separatas a corpore in se recipiat, vt in mare fluuii omnis terrae refunduntur. Hanc animam mundi reuera Deum facit, omnia enim attributa et perfectiones de ea praedicat, quae soli Deo conueniunt. Receptaculum quoque animarum illis est, ex quo progrediuntur, et in quod redeunt. De diuinis autem ita differunt, vt frequenter vocem Ten, coelum, aut naturam, adhibeant, in rebus ad vitae nostrae actiones easque intimas pertinentibus. E. c. Gratias agunt coelo pro vitae necessariis, quae ab eo suppeditari credunt. Refert autem Kaempferus, quosdam philosophorum horum, quorum colloquio frui ipsi licuerit, admittere ens aliquod intellectuale, et incorporale, quod tamen sit modo director atque gubernator mundi, non vero auctor eius conditorque naturae, eo quod illud non minus esset effectum et productum a natura, genitum ab In et Io, coelo et terra, illo actiuo, hoc passiuo principio, quorum illud parens generationis, hoc corruptionis auctor esset. Et hoc pacto potentias naturales inter entia spiritualia referunt. Mundum autem volunt Sindosiuitae esse aeternum, homines vero et animalia producta ab In et Io, coelo et quinque elementis sublunaribus. Non statuunt esse Deos nationis, adeoque nec templa nec cultum religiosum habent, in publico tamen cultu Deorum ritibus moribusque gentis se attemperant. Memoriam parentum et maiorum demortuorum ita celebrant, vt positis in mensa tabulae, carnibus crudis pariter atque coctis eorum imaginibus cereos accendant, eosque in terram prostrati, velut viuos, adorent. Idque fit vel singulis mensibus vel annis; vbi tota familia inuitatur lota, a venere abstinens, et ab omni impuritate libera, totaque

Doctrina sectae philosophicae.

que in istum cultum conuersa. Corpora autem defunctorum non comburunt, sed sepeliunt, mortem voluntariam non permittunt modo, sed laudant quoque et commendant ^d. Patet ex hac delineatione doctrinae moralis Iaponensium, accurate eam cum Confuciana disciplina conuenire, aut euentissimum simul ex hoc *παράλληλισμῶ* est, recte nos Confucianis eam opinionem adscripsisse, quae Deum ex Li productum, vel potius naturam, coelum, vim coeli inhabitantem, animam per omnes mundi partes diffusam habet, et ex connubio coeli et terrae, principii-que actiui et passivi omnia esse orta statuit, animarum vero post hanc vitam statum in ista anima mundi ponit. Nec enim ratio dari potest, cur Confuciani Iaponenses a Sinensibus dissenferint. Quae haud contemnendo argumento sunt, laterem eos lauare, qui Sinensium theologiam omni naeuo carere, et rectos de Deo sensus sequi pertinaciter contendunt. Reliqua quae de his philosophis Iaponensibus refert KAEMPFERVS, de vita eorum, cum disciplina Confuciana concordant. Non celebrant festa idolorum, sed diis indigenis inuisibilibus cultum exhibent, quem morum ciuilitas et ratio viuendi postulat. Ad id vnum autem respiciunt, vt in virtute exercenda conscientiam puram vitaeque honestatem demonstrarent. Et haec vita philosophica in causa fuit, vt Christianae religioni fauere crederentur. Hinc cum igne ferroque extirpata esset Christiana ecclesia, iussi sunt hi philosophi idolum aliquod patrium, vel saltem eius nomen in honestissima atrii parte collocare, illudque floribus et thure honorare. Imaginem Koosi autem siue Confucii in scholis reuerenter habent. Numerosissimam hanc olim sectam fuisse refert laudatus scriptor, ita vt praestantior meliorque rationis huius pars hanc philosophiam sequeretur. Aut persecutio in Christianos insigni furore exercita hanc quoque sectam mire suppressit, et caute agere atque latenter coegit, sic vt libros philosophicos olim non minori admiratione, quam apud nos Socratis vel Platonis lectos clam habere oporteat. Ita religionis Christianae odium iactura omnis rationis et philosophiae puniri aequum erat. Huic autem sectae, quid ante hos LXX annos contigerit, hoc loco non omittendum est, vt quem vsum philosophia praestet, quae impedimenta habeat, luculento exemplo intelligatur. Princeps Sisen, ex proceribus Iaponiae, magnis profectibus philosophiae arcana attigerat, quae cum mire eum cepissent, resuscitare in terris suis philosophiam, tantum non extinctam statuit. Instituta itaque academia, magnis studiosos priuilegiis auxit, viris eruditis stipendia decreuit, eos ex toto imperio inuitauit accersitque, eo fine, vt oculos ciuibus suis aperiret et ratione eos vt doceret. Vix autem coeptum erat negotium grauissimum, cum abunde constaret omnibus, quam ridicula et inepta essent commenta sacrificulorum, quae imposturae agerentur. Permoit id philosophiae studiosos, vt his fucis vitae alimentata praebere amplius recusarent. Qui cum innumeris cohorti-
bus

^d) Mira eius rei exempla narrantur in Epistolis Iaponicis p. 172. 193.

bus scaterent, ex superstitione et credulitate populi viuentes, fame tantum non enecati sunt. Detulerunt itaque querelas ad vtrumque imperatorem, ecclesiasticum et politicum, et quas calamitates nouitas ista excitatura sit, acerbis fletibus exposuerunt. Vidit Siseni princeps in suum caput superstitionem coniurauisse. Vt itaque fulmen euitaret, terras suas filio cessit, et vt cautius ageret, auctor extitit. Id quod fecisse quoque eum, licet iisdem, quibus pater principiis vsum, Kaempferus, tradit. Irato itaque genti, lumina diuiniora contemnent, Numine fieri censendum est, vt nec philosophiae luce digna habeatur, quae Christiana eiecit. Ceterum hos philosophos ab iis intelligi, quos Epicureos nobis Iaponenses, nec coelum nec infernum curantes tradunt, verisimile est.

CAPVT QVINTVM.

DE PHILOSOPHIA CANADENSIVM.

§. I.

Absoluimus iter Asiaticum; inque occidentem versi, littora iam Africae, Americaeque intuemur. Ast, inter densissimas nebulas, quibus amplissimae regiones cinguntur, nihil videmus, quod ad historiam philosophicam magnopere pertineat. Et Christianos quidem atque Muhammedanos haud paucos Africam incolere constat, ast de his plura, quae iis, quae iam suis locis dicta sunt, adiiciamus, non habemus. Gentilis autem superstitio per Africam et Americam tanta est, vt quid ad nostram tractationem pertinens erui possit, non inueniamus. Quamuis enim ex relictis rationis igniculis ne his quidem populis tantum desit, quantum ad cognoscendum Numen, et aliquem honestatis sensum requiri possit, vnde audiendi non sunt, qui integras nobis gentes atheas narrant; vt ex illis videre est, quae de Caffaranis illis, qui extremas Africae oras maritimas incolunt, et praecipue de Hottentotis, quos vocant, referunt Tachardus, Kolbius et itinerariorum scriptores alii, nihil tamen inde exsculpi potest, quod vel vmbra philosophicae meditationis referat. Idem de Americanis gentibus populisque dicendum est, quibus inter densissimas detestandae superstitionis et idololatriae nubes, quosdam lucis purioris radios emicare, nauigantium fide scimus; quae tamen tantum abest vt philosophiam nobis exhibeant, vt vix ratione eos vti inde conclu-

*Philosophia
inter gentes
Africae et
Americae
nulla.*

e) ARNOLD. ad Roger. p. 877. Epp. Iapon. p. 106. qui locus valde suspectus est, confudisse Iesuitas vitia hominum cum secliarum placitis

STRIZEL. p. 163. ex quo loco patet, miseros scriptores secliarum Iaponensium inter se miscuisse.

concludi possit. Pedem itaque tandem aliquando figere liceret, nisi hoc seculo ineunte de Americanorum quadam natione Canadensi, in noua Gallia, quae Iroquoix, vel Hurones vocatur, Hontanus, Gallus, qui diu in illis locis fuit, talia retulisset, quae specimen philosophematum Americanorum esse possunt. Haec itaque appendicis loco paucis trademus.

Notitia Philo-
sofoumēvov
Canadensium
unde hau-
rienda.

§. II. Debemus autem notitiam *Φιλοσοφουμένων* Canadensium, nobili Gallo LA HONTAN, qui anno cLo IocciV edidit *Dialogos cum barbaro Americano* ^a. In eo subtiliter satis Adario quidam cum illo de praecipuis capitibus doctrinae Christianae, deque legibus, moribus et institutis Christianorum suaeque gentis differuisse dicitur, eiusque obiectiones tales afferuntur, vt maiores et subtiliores fuisse responsionibus Hontani non immerito videantur. Permoit id viros doctos passim ^b, vt conicerent, totum istum dialogum ab auctore eum in finem confictum esse, vt Christianam religionem telis Americanis confoderet. Semper enim succumbit Hontanus, triumphat Adario. Magnam id conflauit inuidiam La Hontano, tum in aula Hanouerana viuenti, atheismi enim, et contemptae ac neglectae proditaeque Christianae religionis passim accusatus est, inque suspicionem adductus, fabulam eum totam excogitauisse, vt BODINI colloquium heptaplomeras imitaturus, gloriam ex oppugnata Christiana religione caperet: nunquam enim hominem huiusmodi barbarum eius generis colloquia instituisse. Immo eo nonnulli descenderunt, vt non Adarionem modo sed La Hontanum quoque fictum nomen esse conicerent. Ast alia nos docet illustris LEIBNIZIVS ^c, qui eum familiariter nouerat; quique nos docet: „La Hontanum veris-
simum hominem esse, non fictum, et eius quoque iter verum esse.
„Aliquandiu enim in Americae septentrionalis parte Gallicana egisse, et
„cum marchioni Pontis Cartrini, rerum maritimarum apud Gallos admi-
„nistro, ob nescio quod ius suum acrius defensum displicuisset, Ameri-
„ca primum dein et Gallia excessisse. Bearnensem natione esse, et ex
„multis itinerariis peregrinatoribusque sibi compertum, Americanos il-
„lius tractus, sine omni magistratu, et tamen quiete cohabitare, rixas,
„odia, bella, non, aut vix nisi inter diuersae nationis linguaeque homi-
„nes illic euenire: ipsos pueros colludentes raro ad rixas progredi, et
„vbi nimis tunc incaluerint, mox ab aequalibus distineri. Mirum etiam
„domi pudorem esse, natura illos docente, quae ab incestu deterreant,
„nec

a) Dialogues de Mr. le Baron de LA HONTAN et d'un Sauvage dans l'Amérique contenant une description exacte des moeurs et des coutumes des ces peuples sauvages, à Amst. 1704. 12.

b) BERNARD, Nouvelles de la rep. des

lettres 1705. p. 619. Relat. innoc. 1705. pag. 38. ION. C. SCHRAMMIVS Diss. de Philosophia Canadensium VISCHEVS Praef. vers. Germ. dialogorum horum REIMMANN, Hist. ath. S. III. c. 5. p. 427. 428.

c) Vol. IV. Epp. p. 22. seq.

„nec fratrem praesente forore verbum dicere paulo liberius. Neque il-
 „los homines torporem aliquem pacatos facere, nihil enim illis in ho-
 „stem acrius, et viuidissimum honoris sensum ex vindictae cupiditate et
 „moriendi constantia etiam inter cruciatus apparere. Ita si tanta
 „naturae dona cum nostris artibus stare possent, nostros homines prae
 „illis nauci fore. Dialogum La Hontani, etsi non in totum verum,
 „non tamen in totum fictum esse. Nam Ioannem Danielem Kraff-
 „tium, virum egregium, quum in iisdem regionibus vel vicinis
 „potius inter Anglorum colonias aliquamdiu egisset, non abhorren-
 „tia sibi narrauisset. Adarionem quoque verum ex Huronum gente
 „hominem fuisse, qui in Galliam ante aliquot annos venerit, sed
 „sua prae nostris instituta probauerit.“ Facile nobis persuademus,
 haec aliaque multa Leibnizium a La Hontano accepisse, de eo enim
 candor viri summi nos dubitare non sinit. Nec alienum quoque a
 verisimilitudine, La Hontanum, qui adolescens in has regiones delatus
 fuit, et in iis decennium vixit, cum Huronibus de institutis eorum
 saepius fuisse collocutum; eosque libertatis morumque suorum aman-
 tissimos Europaea prae Americanis contempsisse. Verum quoque esse
 nouimus, inter has gentes, humanitatem, morum ciuilitatem, hospi-
 talitatem, amicitiae fidem, amoris integritatem, contentum pau-
 cis animum, veracitatem, misericordiam, coniugia pacifica inueni-
 ri. Similia enim de Americanis quoque coloniis Anglicanis vicinis
 narrauit illustris PHILIPPVS GEORGIVS RECKIUS ^d.
 Ast haec tamen omnia non impediunt, quo minus iusta suspicio sit,
 La Hontanum, quem satis libere de sacris dogmatibus iudicasse con-
 stat, multa Huroni huic affinxisse. Si in contumeliam sacrae ciui-
 tatis Christianae non excogitata, certe eo sine allata, vt peregrina pa-
 tris praeferebat, et se tot annos non frustra in gente barbara triuisset
 ostenderet. Nihil autem magis prodit rem auctoris bonam non esse,
 quam infirmae responsiones, quas subtilissimis obiectionibus Adario-
 nis sui opposuit. Hae cum ingenium Europaeum sapiant, ita a La
 Hontano frigide excipiuntur, vt fateatur Leibnizius, velle se, vt ei
 circa religionis capita melius satisfecisset. Ipse vero scriptor minus
 caute acumina Americana admiratus, vt forex se prodidit; Adario-
 nem enim ita loquentem inducit ^e: *Peregrinum sane est, te, in hoc no-
 stro colloquio superficialiter tantum ad omnes obiectiones respondere,
 quas feci. Video enim te ambages et latebras quaerere, et a sta-
 tu quaestionis semper discedere.* Talia enim hominem barbarum sibi
 Euro-

d) Relat. Americanae ministrorum eccles. Salisburgensis, Vol. I. p. 363. vbi diarium, quod
 vocat, Reckii extat.

e) pag. 29.

Europaeo, literis et philosophia haud leuiter tincto, concinente veritate obiecit, non retulisset La Hontanus, nisi gloriam in eo quaesiuisset, vt victorem Huronem introduceret. Verum de his copiosius hoc loco disputare nostrum haud est: Vnum id ex adductis colligere licet, non prorsus vero dissimile esse, etiam si eas obiectiones ipse excogitauerit auctor, eas doctrinae assertiones menti Huronum esse consentaneas, quas illis tribuit.

*Huronum s.
Canadensium
placita theolo-
gica.*

§. III. Sunt autem dogmata Huronum fundamentalia, quae quaedam theologiam naturalem exhibent, auctore LA HONTANO sequentia:

I. Esse conditorem mundi, qui magnus spiritus dominusque vitae appelletur, eum in illis omnibus esse, quae limitibus carent.

II. Dari immortalitatem animae.

III. Magnum illum spiritum dedisse hominibus rationem, quae iudicandi discernendique inter bonum et malum capax fit, eo fine, vt veras iustitiae et sapientiae regulas sequantur.

IV. Tranquillitatem animi placere magno huic domino, auersari autem eum tumultus animi, eo quod homines illis mali fiant.

V. Vitam esse somnium, mortem euigilationem, postquam anima demum intelligat statum et conditionem rerum visibilibus et inuisibilibus.

VI. Quia supra terrae superficiem extendere et attollere se ratio hominis nequeat, ingenium corrupendum tentandumque non esse, vt in rerum inuisibilibus et probabilitate carentium cognitionem penetret.

VII. Animas post mortem abire in certam quandam regionem, neque tamen suspicione attingi posse, vtum bonis bene, malis male tunc fit, quia nesciamus, vtum ea mala sint coram domino, quae mala videntur hominibus.

Esse haec exoterica, et inter Indos Orientales quoque passim occurrentia, eorum historia prodit. Ast miseram philosophiam et theologiam naturalem prodere, recte obseruauit Cl. SCHRAMMIVS f. Quia vero origines horum placitorum ignotae sunt, merito a coniecturis abstinemus, monemus autem, non omnem connatae rationis vsum, et lumina quaedam mox philosophos facere. Quod quia multoties neglectum est, tot nobis philosophos exoticos peperit, hoc nomine indignos. Vt

tacea-

f) loc. cit.

taceamus, impostores haud paucos, hoc sibi nomen inter gentes exoticas iniuste vindicauisse.

§. IV. Ita tandem aliquando absoluto per Dei gratiam, itinere longo et difficili, historiaeque philosophiae a mundi incunabulis ad nostra vsque tempora perducta, et secundum leges criticas examinata pedem figimus, et tabulam gratiarum actionibus plenam Numini suspendimus, quod animi corporisque vires clementissime ad hoc saxum voluendum concesserit. In quo labore nihil nos dedisse fauori odioque, nihil partis studio, in omnibus quantum nostrarum virium erat, veritati litare cupiuisse testis nobis conscientia est et ipsa tractatio. Quae cum argumentum difficile, prolixum, et a nemine haecenus absolutum exponere aggressa sit, veniam humanitatis a Lectore speramus, si, quod aliter euenire non potuisse scimus, multoties lapsi sumus, multaque nec viderimus, nec fatis assecuti erimus. Contenti, quantum rerum nostrarum modulus patiebatur, occasionem subministrasse lectori, tum ineffabilem DEI benevolentiam praedicandi, quae inter innumeros errores et praeiudicia rationis lumina extinguere passa haud est, tum praestantiam Christianae fidei agnoscendi, quae infinitis parasangis omnem humanam sapientiam superat: gaudebimus, si in strata iam via illi, qui maioribus ingenij et lectionis opibus instructi sunt, opus perficient, cuius aggrediendi tantum et tentandi voluntatem nobis poscimus. Ita enim laboris huius exoptatis nos fructibus frui posse censebimus.

